

EN KVALITATIV UNDERSØGELSE AF, HVORDAN STALKINGADFÆRD I EN TIDLIGERE NÆR RELATION KAN STOPPES

Kriminologi, Aalborg Universitet

Maja Fuglevig Hensberg

Mira Dicte Jessen

Vejleder: Annick Prieur

Antal ord: 29.896

Abstract

In 2022 stalking was criminalized in Danish criminal law by § 242. Stalking is systematic and persistent attempts at contact that offend and harass another person. Stalking can have major consequences for those involved, both the victim and the perpetrator, which is why it is essential that stalking behavior ends.

The thesis is a qualitative study of how stalking behavior in a former intimate relationship can be stopped, focusing on the stalking perpetrator. The empirical data of the thesis consists of seven semi-structured interviews with various professionals, who work with or have been working with stalking and stalking perpetrators. The thesis' research process is based on the adaptive theory, which enables an interaction between theory and empirical work. The thesis' theoretical framework consists of nine orienting concepts. The orienting concepts emanate from a theoretical bricolage that generally covers mechanisms of change and options for prevention. Additionally, the thesis has also made use of the knowledge from existing international literature about stalking typologies, stalking perpetrators, and handling practices.

In the thesis we have come to the conclusions that fast intervention, cross-sector collaborations, and current sanctioning and handling options may be relevant in relation to stopping stalking behavior in a former intimate relationship. Furthermore, other sanctioning and handling options, such as forced psychological treatment and restraining order with electronic monitoring, which are currently not available in a Danish context, also seem relevant. In addition, professionals who work with stalking and stalking perpetrators must have an understanding of the perpetrators and their incentives, so they can target the help to the perpetrator, and potentially contribute to creating motivation to stopping the behavior.

Thus, there are several ways in which stalking behavior in a former intimate relationship can be stopped. However, the initiatives and sanctions differ depending on the specific stalking perpetrator

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	4
2. Problemfelt.....	5
2.1 Hvad er stalking?.....	5
2.2 Stalking i Danmark - udvikling og omfang.....	5
2.3 Straffelovens § 242.....	6
2.4 Aktører på stalkingområdet.....	7
2.4.1 Dansk Stalking Center	7
2.4.2 Politiet.....	7
2.5 Relationstyper i stalkingforløb	9
2.6 Konsekvenser for de involverede parter.....	10
3. Problemformulering.....	11
3.1 Afgrænsning	12
3.2 Begrebsafklaring	13
4. Litteraturreview	13
4.1 Stalkertyper	13
4.2 Udøverperspektiv	16
4.2.1 Perspektiver fra fængslede stalkingudøvere	16
4.2.2 Stalking og recidiv.....	19
4.2.3 Opsamling på udøverperspektiv	21
4.3 Håndtering af stalking i udlandet	21
4.3.1 Stop-Stalking, Tyskland	21
4.3.2 National Stalking Clinic, England.....	22
4.3.3 Politipraksis, Holland	23
4.3.4 Refleksioner om håndteringspraksisser	25
5. Design	26
5.1 Forskningsstrategi	26
5.1.1 Sandhedsforståelse.....	26
5.1.2 Adaptiv teori	26
5.1.3 Kvalitativ metode	28
6. Teori.....	28
6.1 Forandringsmekanismer	28
6.2 Forebyggelse	31
6.3 Teoriafrunding.....	33
7. Metode	34
7.1 Baggrundsinterviews.....	34
7.2 Semistrukturerede interviews.....	34
7.3 Rekruttering af informanter.....	35
7.3.1 Præsentation af informanter.....	36
7.3.2 Rekrutteringsrefleksioner	37
7.4 Interviewguide.....	38
7.5 Metodiske refleksioner	39

7.5.1 Interviewsituationerne	39
7.5.2 Ethiske overvejelser.....	40
7.5.3 Kvalitetskriterier	41
7.6 Analysestrategi	43
7.6.1 Kodning	44
8. Analyse	45
8.1 Stalking som fænomen	45
8.1.1 Divergerende forståelser af stalking	45
8.1.2 Stalkingens kompleksitet og gråzoner	47
8.1.3 Mødet med fagprofessionelle	49
8.2 Bevæggrunde og berettigelse	50
8.2.1 Genetablering, hævn og retfærdighed	52
8.2.2 Berettigelse	53
8.2.3 Udøveren som offeret	55
8.3 Afhængighed	57
8.4 Hurtig indsats	58
8.5 Advarsel, konsekvens og behandling	61
8.5.1 Formaningens forskellige aspekter	61
8.5.2 Sanktionsmuligheder	64
8.5.3 Behandling - frivillig eller tvungen?	70
8.6 Afvikling og udvikling	72
8.6.1 Relationers betydning	72
8.6.2 Meningsfyldt beskæftigelse	75
8.7 Samarbejdspotentialer	76
9. Diskussion.....	78
10. Konklusion.....	82
11. Litteraturliste.....	84

1. Indledning

“Du har bare kærestesorger”. Sådan lød meldingen til en dengang 27-årig mand, da han ad fire omgange opsøgte sin læge med ønsket om psykologhjælp, eftersom han havde det mentalt dårligt. Det viste sig, at der ikke blot var tale om kærestesorger, men derimod noget mere omfattende, eftersom han stalkede sin ekskæreste. En adfærd den 27-årige mand ikke selv var bevidst om. Den 27-årige mands historie er et eksempel på, at hjælpen kan være svær at få, da der mangler viden om, hvad stalking er, hvordan det udtrykkes og påvirker de involverede, samt hvilke konsekvenser stalkingen kan have (Dandanell, 2018). Stalkingen kan have store konsekvenser for de personer, der er udsat. Flere udsatte føler sig meget utrygge, samt har de været nødsaget til at omlægge deres liv og hverdagsrutiner, samt søge læge- eller psykologhjælp på grund af stalkingen (Justitsministeriets Forskningskontor, 2018:1). Som artiklen om den 27-årige mand beskriver, så har stalkingen også konsekvenser for udøveren, hvilket Dansk Stalking Centers rapport “Udøvere af Stalking” fra 2021 også beskriver, da udøverne i undersøgelsen generelt har dårlig trivsel, samt flere lider af angst og depression (Dansk Stalking Center & Oxford Research, 2021:5). Stalking blev i januar 2022 en del af straffeloven og dermed kriminaliseret i Danmark i henhold til § 242. Tidligere kunne kriminaliseringen af stalkingadfærd til en vis grad knyttes til den ophævede § 265 om forfølgelse, dog bliver stalkingadfærd begrebsliggjort og bredere defineret i den nyere § 242 (De Fazio, 2009:234; Justitsministeriet, 2022:49). Stalkingudøvere kan nu straffes med bøde eller fængsel i op til 3 år (Justitsministeriet, 2022:49). En anden mulighed i stalkingsager er, at politiet kan give tilhold til personer, der vedvarende forfølger eller chikanerer andre personer. En overtrædelse af tilhold kan medføre bøde- eller fængselsstraf (Anklagemyndigheden, u. å.). Tilhold har dog ikke nødvendigvis den tilsigtede virkning, da nyere undersøgelser viser, at der er adskillige brud herpå (Mezouri, 2023). Hvis ikke tilholdet har den tilsigtede virkning på alle, hvilke tiltag skal så i brug for, at stalkingudøvere stopper deres adfærd? Stalkingen kan have store konsekvenser for parterne involveret, hvorfor det er essentielt at få opdaget og stoppet denne adfærd, før konsekvenserne bliver omfattende, både for den udsatte, men også for stalkingudøveren. Men hvordan kan stalkingen stoppes?

2. Problemfelt

2.1 Hvad er stalking?

Der findes ingen universel definition af, hvad stalking er (Fissel et. al., 2020:13). Den danske Anklagemyndighed og det danske politi beskriver stalking som værende gentagende uønskede kontaktforsøg, der kan indeholde overvågning, trusler, forfølgelse og chikane (Anklagemyndigheden, u. å.; Politi, u. å.). Yderligere defineres stalking af Dansk Stalking Center, som “en systematisk række af kontaktforsøg, hændelser og adfærd, som af den enkelte opleves som uønsket, gentaget og vedvarende, og som er forstyrrende og skræmmende for den udsatte” (Dansk Stalking Center 2017:18).

Stalking indeholder et gentagelsesaspekt, selvom der ingen konkret rammesætning er for, hvor mange gentagelser der skal til, for at en adfærd kan karakteriseres som stalking (Fissel et. al., 2020:14). Stalkingens kontaktforsøg kan blandt andet bestå af uønskede telefonopkald, uønskede e-mails og breve, rygtespredning, uønskede gaver eller bestillinger, uønsket fysisk kontakt, hærværk og indbrud, og at gerningspersonen dukker op på de steder, hvor den udsatte befinder sig (Politi, u. å.; Fissel et. al., 2020:14). Stalkingen kan derfor være fysisk i den forstand, at stalkingudøveren fysisk henvender sig til den udsatte på forskellig vis. Yderligere kan der også være tale om cyberstalking, hvilket betyder, at stalkingen foregår digitalt gennem teknologiske kommunikationsmidler, såsom computer og telefon, men det kan også være overvågningsprogrammer og GPS-enheder, der kan spore den udsatte (Fissel et. al., 2020:15). Hertil foregår cyberstalking også på de sociale medier, hvilket blandt er ved oprettelsen af falske profiler og ulovlig billeddeling (Dansk Stalking Center, 2023:5-6).

Stalking er en adfærd, som personer udøver for at komme i kontakt med en specifik anden, der ikke ønsker denne kontakt. Stalkingteknikkerne kan være mange og fysiske såvel som online. Stalkingadfærden kan dermed være både varierende og kompleks.

2.2 Stalking i Danmark - udvikling og omfang

Stalking er ikke et nyt fænomen i dansk kontekst, og fænomenet har været genstandsfelt for både debatter og undersøgelser i en længere årrække. Som følge af at stalking har været en anerkendt problematik i længere tid, blev der per 1. januar 2017 iværksat en mulighed for at stalkingudsatte kan søge om midlertidige strakstilhold ved politiet, mens politiet efterforsker

sagen om 'almindeligt' tilhold. Denne mulighed skulle bidrage til den stalkingudsattes sikkerhed og hurtigere beskyttelse end ved almindeligt tilhold. Sidenhen er der i 2022 kommet en stalkingparagraf (§ 242), der særskilt kriminaliserer stalking (Dansk Stalking Center, u. å. a.).

Justitsministeriets Forskningskontor har senest i 2018 udarbejdet et overblik over omfanget og udbredelsen af stalking i dansk kontekst. Her findes det, at cirka to procent af danskerne mellem 18-74 år havde oplevet stalking inden for det seneste år. Det svarer til, at et sted mellem 67.000 og 98.000 har oplevet stalking på egen krop. Når der spørges til oplevet stalking inden for en femårig periode er det 4,3 procent af danskerne der har oplevet dette, hvilket indikerer at mellem 159.000 og 200.000 danskere har oplevet stalking (Justitsministeriets Forskningskontor, 2018:6). Dertil findes det, at det i højere grad er kvinder end mænd, der er stalkingudsatte, omend mænd også har oplevet stalking. Den hyppigst observerede stalkingsituation består af en kvindelig udsat og en mandlig udøver (Justitsministeriets Forskningskontor, 2018:7+9).

2.3 Straffelovens § 242

Som et led i Justitsministeriets udspil "*Bedre hjælp til ofre for stalking*" blev der som ét af de 14 tiltag oprettet en særskilt bestemmelse for stalking i straffeloven (Justitsministeriet, 2021:3). Den 1. januar 2022 ikrafttrådte straffelovens § 242. Denne paragraf markerer en særskilt kriminalisering af stalking, som ikke forudsætter brud på tilhold (Dansk Stalking Center, u. å. a.). Med den nye 'stalkingparagraf' medfølger også en strafferetlig definition af stalking samtidig med, at der også tilknyttedes en strafferamme (Mønster, 2020). Paragraffens ordlyd er følgende:

§ 242. Den, der på en måde, som er egnet til at krænke en anden persons fred, systematisk og vedvarende kontakter, forfølger eller på anden måde chikanerer den pågældende, straffes for stalking med bøde eller fængsel indtil 3 år. (Justitsministeriet, 2022:49).

Af stalkingparagraffen kan det udledes, at udøverens adfærd skal være chikanerende og være egnet til at krænke den udsattes fred, for at adfærden strafferetligt kan anses som stalking. Adfærden skal være systematisk og vedvarende. Stalkingadfærden er derfor ofte igangværende og aktiv, når stalkingen anmeldes (Dansk Stalking Center, u. å. a.). Den nye stalkingparagraf indebærer, at der skal være færre betingelser opfyldt for at kunne straffe for stalking end da stalking var en del af tilholdsloven.

2.4 Aktører på stalkingområdet

I dette afsnit vil der fokuseres på de primære aktører, der på forskellig vis arbejder med stalking i Danmark.

2.4.1 Dansk Stalking Center

I 2010 blev Dansk Anti-Stalking Forening etableret. Foreningen skiftede i 2015 navn til Dansk Stalking Center og har to fysiske afdelinger i Danmark, i henholdsvis København og Århus. Formålet med Dansk Stalking Center er at hjælpe personer, der er udsat for stalking eller er pårørende til en udsat, samt personer der udøver stalkingadfærd, gennem rådgivning, behandling og forløb. Dertil tilbyder de faglig sparring til fagprofessionelle (Dansk Stalking Center, u. å. b.). Dansk Stalking Center er et videnscenter, hvorfor de kontinuerligt udvikler projekter, der skal bidrage med ny viden omkring stalking (Dansk Stalking Center, u. å. c.). Politiet kan i forbindelse med en anmeldelse, sigtelse eller tiltale for stalking, henvise til Dansk Stalking Center med henblik på behandling (Justitsministeriet, 2021:8).

2.4.2 Politiet

Politiet har fået et større fokus på stalking jævnfør den nye stalkingparagraf § 242. Politiet kan nu anholde personer på baggrund af stalkingparagraffen og de har dermed flere muligheder for retshåndhævelse og beskyttelse i forbindelse med en anmeldelse af stalking, hvis ikke at sagen fører til en direkte straffesag. Politiet har mulighed for at give en formaning, et tilhold eller strakstilhold, samt opholdsforbud, hvilket afhænger af den specifikke sag. Nedenstående tabel beskriver disse forskellige muligheder.

Tabel 1: Sanktionsbeskrivelse

Sanktion	Beskrivelse
Formaning	Er en uformel advarsel til personen, der kontakter en anden uønsket og dette gives, hvis det er politiets vurdering, at dette vil stoppe forfølgelsen eller at der ikke er tilstrækkeligt belæg for at udstede et tilhold. Den formanede person får derfor en

	advarsel om, at hvis kontaktforsøgene fortsætter, kan det resultere i et tilhold.
Tilhold og strakstilhold	Et tilhold eller et strakstilhold betyder, at det er strafbart for den konkrete person at kontakte den udsatte person. Den udsatte må heller ikke tage kontakt til personen, der er et tilhold imod. Forskellen på tilhold og strakstilhold er, at tilholdet har en sagsbehandlingstid, hvori der ligger en vurdering af, om kravene for tilhold er opfyldt. Et strakstilhold gives ved en rimelig mistanke om forsætlig krænkelse ved forfølgelse, og er et øjeblikkeligt og midlertidigt tilhold, mens sagen bliver behandlet af politiet. Varighed: Op til 5 år.
Opholdsforbud	Et opholdsforbud betyder, at personen der forfølger en anden person, ikke må opholde sig i bestemte områder, hvor den udsatte færdes. Eksempelvis ved den udsattes arbejde eller bolig. Et opholdsforbud kan gives i samspil med et tilhold, hvis politiet vurderer, at det ene ikke er nok til at beskytte den stalking-udsatte person. Varighed: Op til 1 år.

(Anklagemyndigheden, u. å.).

Ved overtrædelse af tilhold og opholdsforbud gælder det, at overtræderen kan straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år (Anklagemyndigheden, u. å.).

I Flerårsaftalen om Politiets og Anklagemyndighedens Økonomi 2021-2023 blev der sat fokus på blandt andet stalking. Der er heri udtrykt behov for oprettelse af specialiserede teams i alle politikredse i Danmark til at varetage de i aftalen beskrevne områder, herunder stalking (Justitsministeriet, 2020:2).

2.4.2.1 De Specialiserede Teams

De specialiserede teams har særligt fokus på viden om, og vejledningen af, udsatte for bestemte forbrydelser; herunder udsatte for vold i nære relationer, stalking, voldtægt og æresrelaterede sager. De specialiserede teams skal bidrage til styrkelsen af indsatsen inden for disse

områder (Justitsministeriet, 2020:9). De specialiserede teams skal medføre et videns- og kvalitetsløft i politiets organisation i forhold til specifikke og komplekse sagsområder (Justitsministeriet, 2020:10). I udspillet “*Bedre hjælp til ofre for stalking*” beskrives oprettelsen af de specialiserede teams, som en vigtig komponent i forbindelse med redueringen og forebyggelsen af stalkingens negative konsekvenser for de udsatte, samt de pårørende hertil (Justitsministeriet, 2021:8).

2.5 Relationstyper i stalkingforløb

Stalking forekommer ikke kun i én type relation, hvorfor det er væsentligt at forstå de forskellige relationstyper for at kunne identificere stalkingforløbet. Relationen mellem udøver og udsat afgøres ud fra graden af nærhed i relationen mellem de to parter (Dansk Stalking Center, 2017:35-36). Overordnet kan relationstyperne opdeles i tre; *nær relation*, *bekendtskabsrelation* og *ukendt relation*.

Tabel 2: Relationstyper

Type	Beskrivelse	Fordeling
Nær relation	Relation: Nær, delvist seksuel, (tidligere) ægtefælle, partner, uforpligtende forhold eller affære Motivation: Hævn eller genforening Forløb: Kan udvikle sig alvorligt, forhøjet risiko for fysisk vold	28%
Bekendtskabsrelation	Relation: venskab, naboskab, kollegaskab eller bekendtskab Motivation: kan udspringe af oplevet uretfærdighed eller uenighed	38%
Ukendt relation	Relation: ukendt/fremmed, ingen forudgående kontakt eller relation	35%

	Motivation: Svær at tyde	
--	--------------------------	--

(Dansk Stalking Center, 2017:36-39).

‘Nær relation’ betegner de forhold, der bygger på en (tidligere) intim, delvist seksuel relation; ægtefæller, kærester eller to personer der uforpligtende dater eller har en affære. Motivationen for stalking i denne relationstype er ofte enten hævn-gerrighed eller en forhåbning om genforening. Parterne har kendskab til hinandens personlige udtryk, signaler samt reaktionsmåder. Dette betyder at den udsatte ofte ved, hvordan modparten agerer og reagerer, hvornår pågældende bliver vred, aggressiv eller truende, og hvad vedkommende kan være i stand til. Modsat kan stalkingudøveren også have kendskab til sårbarheder ved den udsatte, og bruge denne viden i stalkingen (Dansk Stalking Center, 2017:36). Stalkingforløb i nær relation kan udvikle sig til de mest alvorlige forløb; blandt andet er der en forhøjet risiko for, at den udsatte i stalkingforløbet, udsættes for fysisk vold. Relationen vil tilmed indebære, at det er lettere at fremsige trusler, der for udefrakommende ikke opfattes som truende, eftersom mimik og adfærd kun kendes af den udsatte (Dansk Stalking Center, 2017:37).

I bekendtskabsrelationen er relationen mellem de to parter i form af venskab, naboskab, (tidligere) kollegaskab eller bekendtskab. Stalkingen kan blandt andet opstå på baggrund af en uenighed eller oplevet uretfærdighed (Dansk Stalking Center, 2017:38).

Den ukendte relation dækker over en situation, hvor de involverede parter ikke har en forudgående relation eller kontakt til hinanden. Motivationen for stalking i denne relation kan være svær at tyde. I denne relation er det ikke sikkert at den udsatte overhovedet bemærker mødet med udøveren første gang, og har dermed ikke viden om, at vedkommende bliver udsat for stalking. I nogle tilfælde ved den udsatte ikke, hvem der stalker, og har derfor heller ikke kendskab til, hvorvidt den udsatte kender udøveren (Dansk Stalking Center, 2017:39).

2.6 Konsekvenser for de involverede parter

Ifølge Dansk Stalking Center og den tyske organisation “Stop Stalking” kan stalking have konsekvenser for den udsatte såvel som for den udøvende part. Fælles for begge parter er, at adfærden bliver indgribende i deres liv. Begge parter kan opleve psykiske, fysiske og sociale konsekvenser af stalkingen.

For den udsatte gælder det, at pågældende kan opleve påvirkninger i form af angst og depression, oplevelse af kontroltab, psykosomatiske smerter, nedsat arbejdsevne, søvnproblemer, stressrelaterede symptomer og fysiske konsekvenser heraf, social tilbagetrækning og ensomhedsfølelse (Stop Stalking, u. å.; Dansk Stalking Center, 2017:46+55-56). Dertil kan den udsatte part også opleve økonomiske konsekvenser som følge af potentielt nedsat arbejdsfunktion, samt som resultat af materielle og mentale skader og sikkerhedsforanstaltninger (Dansk Stalking Center, 2017:125). Det beskrives tilmed, at jo længere tid stalkingen varer, desto værre konsekvenser kan det have for den udsatte (Dansk Stalking Center, 2017:50).

For udøveren gælder det også, at stalkingen har konsekvenser for dem selv, til trods for at det er udøveren selv der bærer ansvaret for stalkingen. Denne hyperfiksering, som udøveren måtte opleve, påvirker også udøverens egen hverdag og liv. Det kan være oplevelse af tomhed, følelser af skyld og skam, problemer med politi og myndigheder, tab af energi og tid, samt frustration. Ligesom den udsatte, kan udøveren også opleve ensomhed, kontroltab og social tilbagetrækning (Stop Stalking, u. å.). Stalkingudøveren kan tilmed leve et dobbeltliv, hvilket kan have sociale og arbejdsmæssige konsekvenser. Såfremt mistet netværk og arbejdsløshed forekommer, kan det forværre stalkingen, da udøveren kan bebrejde den udsatte for de tab som udøveren lider, samt bidrage til oplevelsen af, at alting var bedre da de var sammen (Dansk Stalking Center, 2017:75).

Konsekvenserne er dermed alvorlige og indgribende for begge involverede parter, når der er tale om stalking. Dette bevidner, at det er vigtigt, både for udsatte og udøvere, at få stoppet stalkingen, således at situationerne ikke forværres.

3. Problemformulering

På baggrund af ovenstående, ønsker vi at undersøge følgende problemformulering:

Hvordan kan stalkingadfærd i en tidligere nær relation stoppes?

For at undersøge denne problemformulering vil der tages udgangspunkt i følgende tre forskningsspørgsmål:

- Hvad fortæller litteraturen om, hvordan stalkingadfærd kan stoppes?
- Hvilke erfaringer har fagprofessionelle med, hvordan stalkingadfærd kan stoppes?

- Hvilke muligheder kan forestilles relevante i forhold til at stoppe stalkingadfærd i en tidligere nær relation?

Problemformuleringen skal forstås således, at vi ønsker at undersøge, hvordan stalkingadfærd i en tidligere nær relation kan stoppes. For at kunne besvare denne problemstilling inddrages tre forskningsspørgsmål for at kunne belyse forskellige aspekter. Herigennem fokuseres der både på hvad forskning indikerer, samt hvad fagprofessionelle har af erfaringer og perspektiver. For at opnå indsigt i, hvordan stalking kan stoppes i en tidligere nær relation, kan det også være relevant at forstå, hvorfor nogle mennesker stalker. Dette kan i nogle tilfælde bidrage med indsigt i, hvordan stalkingadfærd i en tidligere nær relation kan stoppes.

3.1 Afgrænsning

I specialet ønskes det undersøgt, hvordan den aktive stalkingadfærd kan stoppes, og fremadrettet adfærd forebygges. Specialet afgrænses til at have et fokus på stalkingudøveren, der udøver stalking i en tidligere nær relation. Udøverperspektivet er valgt med udgangspunkt i, at det er udøvernes adfærd, der skal afbrydes, for at stalkingen stopper. Relationstypen 'nær relation' er udvalgt, eftersom det er i denne type, hvor stalkingen ofte kan udvikle sig til de mest alvorlige forløb.

Problemstillingen belyses ud fra forskellige fagprofessionelles erfaringer med og perspektiver på, hvad der kan bidrage til at stoppe stalkingadfærd. Derfor afgrænses specialet fra at belyse, hvordan civile personer og relationer kunne bidrage til at stoppe adfærden.

Det bemærkes, at vi har en opmærksomhed omkring, at der inden for stalking kan være et kønsperspektiv, særligt i den nære relation. Dog er der i specialet ikke rettet et direkte fokus på dette kønsperspektiv, da det ønskes undersøgt, hvordan fagprofessionelle generelt kan stoppe stalkingadfærd i en tidligere nær relation, uagtet udøverens køn. Hensigten er at have en åbenhed over for kønsmæssige forskelle i mulige tilgange til at afbryde stalkingadfærd. Med denne afgrænsning anser vi ikke køn som ubetydeligt. Derimod er der en åbenhed over for eventuelle kønsmæssige variationer i håndtering af stalkingadfærd, såfremt det italesættes, og dermed kan alle stalkingudøvere i tidligere nære relationer inkluderes.

3.2 Begrebsafklaring

Med henblik på at skabe forståelse for specialets essentielle termer vil disse kort defineres og afklares i følgende afsnit.

Vi har valgt at benævne personen der udøver stalkingadfærden for *stalkingudøver* eller *udøveren* og dermed ikke som 'stalker'. Vi har valgt at gøre brug af disse termer, da begrebet 'stalker' bruges i flere forskellige settings, hvor der reelt set ikke er tale om stalking. Der kan forekomme stereotype opfattelser af 'en stalker', hvilket forsøges undgået ved at bruge *stalkingudøvere/udøvere*. Hertil har vi valgt at betegne personer, der udsættes for stalking som *stalkingudsatte* eller *udsatte*, da de *udsættes* for stalking. Grundet varierende definitioner af stalking, vil der i projektet være en åbenhed over for, hvordan stalking betegnes. Vi tilslutter os ikke enkelte definitioner, men tager højde for definitioners forskelligheder. Dette er væsentligt i og med, at specialet fokuserer på stalking, som det også forstås i flere forskellige professionelle sammenhænge.

4. Litteraturreview

I litteraturreviewet vil der fokuseres på stalkertyper og motiver, eksisterende forskning omkring *stalkingudøvere*, samt tre udenlandske perspektiver på håndtering af *stalkingudøvere* og *stalkingsager*.

4.1 Stalkertyper

Ifølge professor i psykologi Paul E. Mullen, Michele Pathé og Rosemary Purcell findes der forskellige *stalkertyper*, der kan inddeles i fem overordnede kategorier. Kategoriseringen af de forskellige typer kan blandt andet muliggøre afdækning af, hvilke motiver der eventuelt driver udøveren i sin adfærd. De fem typer betegnes som den *afviste*, den *intimitetssøgende*, den *inkompetente*, den *hævngherrige* og den *psykopatiske* (Mullen, Pathé & Purcell, 2009:66). Stalkingtyperne beskrives kort i nedenstående tabel.

Tabel 3: Stalkertypologier ifølge Mullen et al.

Type	Relation - Hvem udsættes?	Motivation for stalkingadfærd	Kontekst	Risiko for vold & varighed
Den afviste	Partner, ven, familie Nær relation	Genoptage relation eller hævn	Afbrudt relation, personlighedsforstyrrelse, misbrug, depression	Potentielt mest voldelige
Den intimitetssøgende	Fremmed, bekendt, kendt Sjældent relation til udsatte	Følelsesmæssig kontakt eller intim relation	Psykisk sygdom, f.eks. skizofreni, personlighedsforstyrrelse, psykose mv.	Langvarigt forløb, ikke så ofte vold
Den inkompetente	Fremmed, bekendt	Venskab eller seksuel kontakt	Ringe sociale kompetencer, behov for opmærksomhed, udviklingsforstyrrelse	Konfronterende, korte forløb, nyt offer
Den hævnerrige	Fremmed, bekendt, system, organisation	Hævn, kontrol, magt, retfærdiggørelse	Føler sig uretfærdigt behandlet, offerfølelse	Mest truende, ikke ofte vold
Den psykopatiske	Typisk mænd der stalker kvinder	Seksuel tilfredsstillelse, forløber for overgreb	Seksuelt afvigende, dramatiske, aggressive	Ofte seksualforbrydere

(Mullen et al., 2009:69-88+112).

Den intimitetssøgende stalkertype er ifølge Mullen et al. kendetegnet ved, at pågældende forsøger at etablere eller hævde et kærlighedsforhold til en person, der ikke ønsker deres opmærksomhed. De udsatte er ofte fremmede eller bekendte til udøveren, som har opbygget en vrangforestilling omkring den udsatte. Den intimitetssøgende type er potentielt den mest vedholdende, og er den eneste stalkertype, hvor der er en overvægt af kvindelige stalkingudøvere (Mullen et al., 2009:83).

Den inkompetente stalkertype er ofte svækket af ringe sociale kompetencer. Stalkingudøverens adfærd er for det meste rettet mod fremmede eller bekendte med det formål at opnå venskab eller et seksuelt forhold. Den inkompetente type stalker oftest en bestemt person i en kortere periode. Den inkompetente type har dog højt recidiv, hvortil udøveren blot finder et nyt subjekt for stalkingen (Mullen et al., 2009:86).

Den hævngherrige stalkertype betegnes som drevet af gengældelse og en følelse af uretfærdig behandling. Stalkingen har til formål at skræmme og skade den udsatte person eller den pågældende organisation, som udøveren føler sig uretfærdigt behandlet af. Stalkingudøveren finder tilfredsstillelse i magt og kontrol. Stalkingen kan ophøre, når den hævngherrige udøver finder stalkingen udmattende (Mullen et al., 2009:76).

Den psykopatiske stalkertype kendetegnes ved at udøve stalking mod en eller flere udsatte, som en forberedelse til et overgreb, som regel et seksuelt overgreb. Den psykopatiske stalkertype stalker ofte flere udsatte og tilfredsstilles af sadisme, samt den magt, udøveren har over de intetanende udsatte (Mullen et al., 2009:112).

Endeligt findes den afviste stalkertype. Stalkingadfærden begynder typisk efter et endt forhold eller efter en indikation af, at modparten ønsker forholdet afsluttet, hvilket blandt andet kan være med en partner, tætte venner eller en i den nære familie. Motivationen for stalkingen er enten forsoning eller hævn, eller en blanding af begge dele, der skiftevis overtager (Mullen et al., 2009:69). Den brudte relation kan opleves uerstattelig for den afviste, hvortil dennes vrede over den endte relation ofte forstærkes af smerten over den oplevede uretfærdighed og ydmygelse i forbindelse med afvisningen (Mullen et al., 2009:69). Den afviste type kan være en af de mest vedholdende og påtrængende stalkertyper, hvis stalkingadfærd og chikanemønster kan være svær at bryde, når stalkingen er påbegyndt. Den afviste type opretholder en form for kontakt til den udsatte gennem stalkingen, da tabet af forholdet er for overvældende (Mullen et al., 2009:69).

Når der er fokus på en tidligere nær relation, vil det ofte, ud fra disse kategoriseringer, være den afviste stalkertype der er tale om. Vi er bevidste om, at vi undersøger mennesker, hvorved overordnede kategoriseringer kan være problematiske, da der kan forekomme afvigelser eller uenigheder i forhold til kategoriseringer. Derfor skal disse typologier anses som idealtyper, da både motiv, personlighed, samt voldelig og truende adfærd kan variere fra individ til individ.

4.2 Udøverperspektiv

Nedenstående afsnit vil beskrive en undersøgelse af Rachael Wheatley, Belinda Winder og Daria Kuss, der undersøger mandlige stalkingudøvere og udøvernes oplevelse med egen stalkingadfærd. Vi har valgt at beskrive denne undersøgelse dybdegående, da vi finder dens pointer relevante og interessante for specialets undersøgelsesområde. Derudover inddrages pointer fra en undersøgelse af Caroline Flowers, Belinda Winder og Karen Slade, da denne supplerer med yderligere viden fra fængslede stalkingudøvere. Endvidere inddrages en undersøgelse af Marijke Malsch, Jan W. de Keijser og Sofia E. C. Debets omhandlende stalkingudøvere og recidiv.

4.2.1 Perspektiver fra fængslede stalkingudøvere

Rachael Wheatley, Belinda Winder og Daria Kuss har foretaget en kvalitativ undersøgelse af mandlige stalkingudøvere i Storbritanniens fængsler. Undersøgelsens formål var at opnå viden omkring stalkingudøveres oplevelser med stalking, hvordan stalkingudøvere konstruerer deres egen virkelighed og skaber mening med stalkingadfærden (Wheatley, Winder & Kuss, 2021:249). Undersøgelsen består af dybdegående interviews med syv mænd i aldersspændet 27-51 år, der alle er dømt for stalking. Disse dømtes stalkingadfærd var alle rettet mod kvindelige udsatte (Wheatley et al., 2021:252). I fem af sagerne var den udsatte en tidligere kæreste, der havde boet med udøveren (Wheatley et al., 2021:252). Seks af deltagerne havde symptomer på depression, og to selvrapporterede gennemgående udviklingsforstyrrelser, beskrevet som ADHD og Mild Aspergers Syndrom (Wheatley et al., 2021:253). Undersøgelsen frembragte tre centrale temaer: *Neediness*, *“Nothing could stop me”* og *Labeling* (Wheatley et al., 2021:249).

Temaet ”Neediness” beskriver stalkingen, som værende drevet af den udøendes behov for at have den udsatte i sit liv. Behovet er mere vidtgående end blot ønsket om at blive forsonet. Denne afhængighed til den udsatte eksisterer grundet stalkingudøverens skrøbelige selvfølelse og psykosociale sårbarhed (Wheatley et al., 2021:258). Neediness omhandler udøvernes altopslugende behov for den udsatte og dennes anerkendelse, og samtidig gav stalkingudøverne udtryk for, at stalkingadfærden udsprang af deres egne usikkerheder (Wheatley et al., 2021:258). De beskriver også, at stalkingen tog alt deres fokus, blev en besættelse og et ‘misbrug’, som de ikke kunne give slip på: “It’s so hard to get out of that bubble of all the anger and the feelings. It’s just there and you’re locked in and you just can’t escape it, it just

holds you.” (Wheatley et al., 2021:259). Stalkingadfærd kan dermed udspringe af en benægtelse af tabet af en person, hvorved den udøvende forsøger at opnå forsoning eller hævn gennem stalkingen (Wheatley et al., 2021:260). Flere af udøverne havde voldelige tanker omkring den udsatte, men ingen af dem er rapporteret for vold (Wheatley et al., 2021:252+260). I undersøgelsen af Caroline Flowers, Belinda Winder og Karen Slade findes der nogle fælles træk i forhold til disse beskrivelser af stalkingudøvernes oplevelser. Studiet undersøger syv forskellige mænd, der afsoner en fængselsstraf i fire forskellige fængsler i Storbritannien. Disse mænd er alle dømt for forbrydelser, der relaterer sig til partnervold og har alle udøvet stalking mod tidligere kærester, hvilket betegnes som IPS (Intimate Partner Stalking). Undersøgelsens formål er at beskrive, hvilke oplevelser der har ført disse mænd til at udøve IPS, samt hvordan de tilskriver egen stalkingadfærd mening (Flowers, Winder & Slade, 2022:4278). I denne undersøgelse er udøvernes usikkerheder og selvværd også centrale, da egen usikkerhed beskrives som “(...) fueling my desires to check up on her” (Flowers et al., 2022:4298). Stalkingen var ligeledes en måde at opnå kontrol på (Flowers et al., 2022:4298). Derudover bliver det beskrevet, hvordan udøverne følte sig besatte og afhængige af den udsatte, hvor stalkingen begrundes med kærlighed og behovet for udsattes kærlighed (Flowers et al., 2022:4291-4292). Alle former for kontakt giver udøveren en følelse af succes og tilfredsstillelse, hvilket øger trangen til yderligere kontakt (Flowers et al., 2022:4292).

Temaet ”Nothing could stop me”, i Wheatley et al., beskriver essensen af, at ingen afskrækkelse ville kunne stoppe stalkingen, når først stalkingmønsteret er begyndt. Temaet omhandler, hvordan intet kunne stoppe stalkingudøveren, da denne udelukkende havde fokus på sig selv og egne behov (Wheatley et al., 2021:261-262). Dette er også en pointe i undersøgelsen af Flowers et al., da det her beskrives, at udøverne fokuserede så meget på egne behov, at de var ligeglade med politiets advarsler og juridiske sanktioner, uanset personlige omkostninger (Flowers et al., 2022:4300). Wheatley et al. beskriver, hvordan fængslet var et ‘wakeup call’ for de fleste og som værende godt for dem, eftersom det giver en pause fra stalkingen og tid til at reflektere over deres liv (Wheatley et al., 2021:262). En enkelt af udøverne var dog ude af stand til at reflektere over egen adfærd og håbede på genforening med den udsatte, hvortil de kortere fængselsdomme kun forværrede hans tilstand og adfærd (Wheatley et al., 2021:262). I undersøgelsen af Flowers et al. beskrives fængselsstraf som forværende for udøvernes tankemønstre, da det motiverede udøverne til hævn over den udsatte (Flowers et al., 2022:4302). En forskel mellem de to undersøgelser er, at Flowers et al.’s indeholder stalkingudøvere, der tidligere har begået partnervold, mens stalkingudøvere i Wheatley et al.’s

undersøgelse ikke har begået rapporteret partnervold. I undersøgelsen af Flowers et al., nævnes det ikke, at fængslet eller straf har haft en positiv effekt på udøverne, men at det udelukkende har gjort deres hævnlyst større (Flowers et al., 2022:4302). I disse to studier er der en forskel i straffens virkning på udøverne og udøvrernes refleksioner, omend det ikke kan konkluderes ud fra disse mindre studier, hvorvidt en historik med partnervold har betydning for straffens virkning.

Stalkingudøverne beskriver, at de havde brug for hjælp til at stoppe stalkingen, samt noget andet meningsfuldt at tænke på og beskæftige sig med: "(...) when I had something to do, that I was concentrating on, I was alright. But when I'm bored that's when it would escalate in my head, that I'd want to contact her" (Wheatley et al., 2021:263). Nogle få af udøverne havde søgt professionel hjælp for at afbryde stalkingadfærden, hvilket hjalp nogle af dem, da de kunne sætte ord på, hvad der foregik. Dog var det ikke alle, der havde en god oplevelse i søgningen efter hjælp, da en enkelt udøver blev afvist hjælp (Wheatley et al., 2021:263).

Det sidste tema "Labeling" henviser til den stereotype opfattelse af 'en stalker' og stalkingudøvrernes distancering fra stalkerbetegnelsen, samt hvordan nogle har accepteret dette label til en vis grad (Wheatley et al., 2021:264). Den stereotype opfattelse af, at en stalker konstant opsøger den udsatte på den ene eller anden måde, samt er ond, syg og forskruet, kunne de deltagende stalkingudøvere ikke identificere sig med: "It's that word 'stalker', I hate it. (...) but I don't think what I did classes as stalker" (Wheatley et al., 2021:264-265). Flertallet af stalkingudøverne distancerede sig fra stalkingbegrebet, og kom med undskyldninger for eller negligerede deres adfærd som værende ikke-offensivt eller skadende (Wheatley et al., 2021:265). Ingen af stalkingudøverne identificerede sig som stalkere initialt, men efter refleksionstid beskrev nogle, at de mente at have nogle af de tendenser som stalkingudøvere har (Wheatley et al., 2021:266).

Undersøgelsen fandt konvergens blandt udøverne vedrørende en fortolket underliggende følelse af narcissistisk sårbarhed, en manglende afskrækkende følelse for deres stalking, samt et behov for at tage afstand til stemplet 'stalker' (Wheatley et al., 2021:269). Narcissistisk sårbarhed henviser til et konstant behov for anerkendelse fra en anden person. Undersøgelsen fandt, at stalkingudøverne søger bekræftelse gennem stalkingen, og at stalkingudøverne er usikkert tilknyttet til andre, samt har et negativt selvbillede og stalkingen er et forsøg på at gendanne et godt selvbillede (Wheatley et al., 2021:270). Stalkingadfærden er derfor en forsvarsmekanisme, hvorigennem stalkingudøverne forsvare sig mod tab, afvisning og trusler

mod det skrøbelige ego (Wheatley et al., 2021:270). I undersøgelsen beskrives det, at et negativt stereotyp billede af stalkingudøvere, som portrætteres i medierne, film og tv kan have en skadelig virkning på samfundets mulighed for at identificere stalking, samt at det kan hindre politiet, udsatte og udøvere i at identificere stalking. Større viden omkring stalking, både samfundsmæssigt og for udøvere, kan give bedre muligheder for at gribe ind og hurtigere hjælpe de involverede (Wheatley et al., 2021:272). Det beskrives, at sanktioner alene har en ringe effekt på stalkingudøvere. Undersøgelsen er fortalende for behandling af stalkingudøvere, der giver dem meningsfuld beskæftigelse, en følelse af selvværd, en følelse af forbundethed med andre og et formål med livet. Undersøgelsen understøtter, at der er behov for psykologiske og *multi-agency* behandlingstilgange. Multi-agency henviser til at behandlingen foretages af flere aktører med forskellige professionelle baggrunde (Wheatley et al., 2021:273).

4.2.2 Stalking og recidiv

Stalkingudøvers recidiv er omdrejningspunkter for Marijke Malsch, Jan W. de Keijser og Sofia E. C. Debets' undersøgelse "Are Stalkers Recidivists? Repeated Offending by Convicted Stalkers" (2011). Undersøgelsens fokus er ikke udelukkende recidiv til stalking, men recidiv generelt (Malsch, de Keijser & Debets, 2011:6-7). Undersøgelsens empiriske grundlag er henholdsvis gennemgang af databaser med domsstolsstatistikker, samt en gennemgang af 20 recidiverede stalkingudøvers sagsakter fra henholdsvis Belgien og Holland (Malsch et al., 2011:4+8). Sagsakterne indeholdt interviews foretaget af retshåndhævere med henholdsvis de stalkingmistænkte og de udsatte, samt rapporter om mentalt helbred (Malsch et al., 2011:5). Observationsperioden var af varierende længde, alt efter hvornår udøveren blev dømt, da observationsperioden havde et fastsat sluttidspunkt (Malsch et al., 2011:7).

Overordnet blev det fundet, at stalkingudøvere ikke recidiverer hyppigere end andre typer kriminelle, og at stalkingudøvere ikke nødvendigvis kun recidiverer til stalkingadfærd (Malsch et al., 2011:12). Konkret findes det dog at 11% af dømte stalkingudøvere recidiverede til stalking over perioden, og var den hurtigste gruppe til at recidivere; under syv måneder efter havde halvdelen udøvet stalking igen, men en del genoptog allerede adfærden kort efter domfældelse (Malsch et al., 2011:8). Den gennemsnitlige periode fra domfældelse til ny stalkingadfærd, der medførte dom, var seks måneder, hvoraf 25% allerede genoptog stalkingen inden for en uge (Malsch et al., 2011:9). Mest gentagen stalking skete efter afslutningen af et romantisk forhold, og motiverne til at genoptage stalkingen var forsøg på at genoprette for-

holdet, ønske om kontakt med børn, jalousi, kærlighed og vrede (Malsch et al., 2011:10). Ligeledes findes det, at en domfældelse kan lede til fornyede følelser af fortrydelse og vrede, hvilket kan føre til, at stalkingudøveren hurtigt vil genoptage kontakten til den udsatte (Malsch et al., 2011:12).

En overordnet tese var, at recidiverende stalkingudøvere gjorde brug af neutraliseringsteknikker. Dette som følge af en formodning om, at stalkingudøvere til en vis grad har en forestilling om, at deres kontaktforsøg er misbilliget, hvorfor deres rationaliseringer af egen adfærd har indflydelse på, at udøverne kan "afvise" misbilligelsen fra både dem selv og andre (Malsch et al., 2011:5). Med udgangspunkt i Gresham Sykes og David Matza's *neutraliseringsteknikker* findes det, at udøveren fralægger sig ansvaret for handlingerne gennem tre forskellige neutraliseringsteknikker (Malsch et al., 2011:5+11). Det findes, at nogle udøvere fralægger sig ansvaret for stalkingen og dets konsekvenser (*denial of responsibility*). Dette er særligt med henvisning til at tingene er sket tilfældigt, og kontakten dermed ikke var intentionel. Derudover henvises der også til, at den udsatte selv havde kontaktet udøveren (Malsch et al., 2011:10). Det forekom endvidere, at der var en benægtelse af, at der var sket skade på den udsatte (*denial of injury*), da adfærden udsprang af kærlighed (Malsch et al., 2011:10). Endeligt findes det også, at en udøver fordømmer den udsatte (*condemnation of the condemners*), på baggrund af oplevelsen af, at den udsatte har "svindlet" vedkommende (Malsch et al., 2011:10). I stort set alle sager blev der gjort brug af neutraliseringsteknikker, hvoraf *denial of responsibility* og *denial of injury* var de mest fremtrædende (Malsch et al., 2011:10-11). I de 20 sager fremgår det, at neutraliseringsteknikker kan have haft en væsentlig betydning, i forhold til at sætte udøverne i stand til at fortsætte deres adfærd uden skyldfølelse. Dermed kan sådanne rationaliseringer have indflydelse på og muliggøre eventuel fremtidig kriminalitet (Malsch et al., 2011:11).

At stoppe stalking indebærer ikke blot at stoppe stalkingudøveren i den konkrete situation, men også at forsøge at forhindre at stalkingudøveren recidiverer efter en eventuelt endt straf, hvorfor indsigt i, hvad der muliggør en fortsættelse af stalking findes relevant. Det fremkommer af denne undersøgelse, at særligt neutraliseringsteknikker kan have en betydning i forhold til eventuelt recidiv.

4.2.3 Opsamling på udøverperspektiv

Afsnittene omhandlende stalkingudøvere ses relevante, da stalkingudøveres refleksioner over egen adfærd kan være essentielle i forhold til, hvordan deres adfærd kan stoppes. Interessant er, at udøverne beskriver, hvordan de ikke selv tror, at deres egen adfærd ville kunne stoppes, da motivationen og ”behovet” for den udsatte var for stort. Hertil er det relevant at undersøge, hvad der kan motivere udøvere til at stoppe adfærden; om det udelukkende er juridiske sanktioner og straf, der kan være gavnlige eller om der er andre måder, hvorpå adfærden kan stoppes. Yderligere identificerer udøverne sig ikke som stalkingudøvere, hvilket eventuelt kan have en virkning på fortsættelsen af stalkingadfærden, grundet den stereotype opfattelse af en stalkingudøver. Interessant er, om en erkendelse af stalkingen kan være med til at stoppe adfærden, samt om denne erkendelse kan opnås gennem straf, behandling eller noget helt tredje.

4.3 Håndtering af stalking i udlandet

I specialet finder vi det relevant at se på, hvordan andre lande arbejder med stalkingudøvere, samt hvilke muligheder disse har i forbindelse med stalking og stalkingudøvere.

4.3.1 Stop-Stalking, Tyskland

Stop-Stalking er en tysk organisation, der blev grundlagt i 2008 (Siepelmeyer & Ortiz-Müller, 2020:310). Stop-Stalking er et rådgivnings- og behandlingscenter, der tilbyder gratis psykologisk behandling og rådgivning til personer, der er berørt af stalking (Siepelmeyer & Ortiz-Müller, 2020:310).

Stop-Stalking har et netværkssamarbejde med flere forskellige myndigheder i Berlin, hvilket skal muliggøre en hurtigere intervention. Netværket består blandt andet af politiet, den offentlige anklagemyndighed, ungdomsforsorgen, familieretten, kriminalforsorgen, offerrådgivning og rådgivningscentre for immigranter og flygtninge, samt kvinders rådgivningscentre, ambulante tilbud, psykiatrien og psykoterapeutiske hospitaler (Siepelmeyer & Ortiz-Müller, 2020:310). Stalkingudøvere kan blive henvist fra straffedomstolen og familieretten, som en del af en sanktion eller en betingelse for prøveløsladelse. Dertil kan fængslede stalkingudøvere få rådgivning i fængslet (Siepelmeyer & Ortiz-Müller, 2020:310). Stalkingudøvere kan også kontakte centeret og få rådgivning online, samt kan de få rådgivning telefonisk eller fysisk (Siepelmeyer & Ortiz-Müller, 2020:311).

Stop-Stalking centret beskriver, at “limiting and stopping the behavior has to be learned, trained, and burned into the conscience and daily routines” (Siepelmeyer & Ortiz-Müller, 2020:321), hvortil behandlingen af stalkingudøverne kræver, at de lærer følelsesregulering og nogle funktionelle adfærdsmuligheder at handle ud fra (Siepelmeyer & Ortiz-Müller, 2020:321-322). Behandling foregår på et personlighedsniveau, og belyser de praktiske og situationelle problemstillinger forbundet med udøvernes adfærd og sociale færdigheder (Wheatley, Henley & Farnham, 2023:141). Motivationen for at stoppe stalkingadfærden er et grundelement for forandring, omend denne motivation kan variere fra udøver til udøver. Motivationen kan også skabes og oparbejdes ved hjælp af andre (Siepelmeyer & Ortiz-Müller, 2020:322-323). Stop-Stalking centret beskriver, at juridiske foranstaltninger ikke alene hjælper på stalking, da årsagerne til stalkingadfærden forbliver ubehandlet. Behandlingen af stalkingadfærd skal være multidisciplinært, så kompleksiteten i adfærden afdækkes. Dertil er det nødvendigt, at der er fokus på læringen af selvkontrol og nye adfærdsmønstre. Motivationen for behandling er dynamisk, hvortil mange kan blive motiveret til behandling. Stop-Stalking beskriver at arbejdet med, og behandlingen af, stalkingudøvere er den mest effektive måde at beskytte udsatte på (Siepelmeyer & Ortiz-Müller, 2020:329).

4.3.2 National Stalking Clinic, England

I England blev der i 2011 oprettet National Stalking Clinic (NSC). Klinikken blev oprettet på baggrund af interessen for at håndtere og behandle stalkingudøvere, samt reducere skadevirkningerne, da forståelsen af stalkingadfærd blev anset som mangelfuld, både i sundhedssystemet og i retssystemet (Henley, Underwood & Farnham, 2020:335-336).

NSC udarbejder sammenkoblede psykiatriske og psykologiske vurderinger af stalkingudøvere, hvortil disse vurderingerne finansieres af henvisningsstederne. NSC får adgang til stalkingudøvere gennem henvisninger fra både sundhedssystemet og strafferetlige områder, hvis de får kendskab eller kontakt til stalkingudøvere og har brug for hjælp. NSC tager ikke imod ”selvhenvisninger” og laver ikke private vurderinger (Henley et al., 2020:338-339). NSC har udelukkende fokus på intervention og konsultation til, samt vurderinger af, udøvere af stalking, hvortil udsatte for stalking henvises til National Stalking Helpline (Henley et al., 2020:339). I den psykiatriske og psykologiske vurdering af stalkingudøvere tages den fulde historik i betragtning. Vurderingen indeholder en mentalvurdering, en forståelse af adfærden og det underliggende motiv, samt en personlighedsvurdering. Yderligere vurderes risikoen ved den specifikke stalkingadfærd ved hjælp af risikovurderingsværktøjet SRP (Stalking Risk

Profile), der både fokuserer på forskellige risikofaktorer, samt håndteringen og behandlingen af stalkingudøveren (Henley et al., 2020:339). De oplysninger som indhentes i vurderingerne af stalkingudøverne må og kan deles med den organisation, der har henvist individet, samt blive delt med retten, hvis det ses relevant (Henley et al., 2020:339).

4.3.3 Politipraksis, Holland

Stalking blev i Holland kriminaliseret gennem lovgivning i 2000 (Brandt & Voerman, 2016:248). Som led i at afhjælpe en længere række af de problematikker, der gjorde sig gældende i forhold til hollandsk politis håndtering af stalking, iværksatte det Hollandske Nationale Polit i 2016 et pilotprojekt, der skulle forbedre stalkingsagshåndteringen hos politiet (Brandt & Voerman, 2016:265). Den nye tilgang skulle forbedre forskellige parametre inden for håndtering og genkendelse af stalkingsager. De primære problematikker omhandlede udfordringer med at genkende stalking, udfordringer relateret til mængden af stalkingsager samt prioritering heraf, at der ikke var et umiddelbart fokus på udsattes sikkerhed og at samarbejdet og kommunikationen mellem forskellige aktører var mangelfuld (Brandt & Voerman, 2016:251). Særligt i de tidlige stadier af stalking kan det ske, at udøverne er så optaget af dem selv og deres egne følelser, at de i virkeligheden ikke er bevidste om, at deres adfærd er ulovlig, hvorfor tidlig kontaktetablering kan være effektiv (Brandt & Voerman, 2016:256). Overordnet set var tre hovedemner i fokus ved den nye procedure; identifikation, prioritering samt management. Disse tre hovedemner skulle forbedres gennem 1) forbedring af genkendelse af stalking, 2) rutinemæssig opmærksomhed på udsattes sikkerhed og *level of concern* samt 3) forbedring af kommunikation og samarbejde (Brandt & Voerman, 2016:259-260).

For at kunne forbedre genkendelsen af stalking blev der iværksat to tiltag; *Knowledge* og *Automated Query*. *Knowledge* indebærer, at viden om stalking inkorporeres i studieordningen på politiets basisuddannelse, således at de fremtidige generationer af politibetjente har viden om stalking og den politimæssige håndtering heraf. Derudover blev der også udviklet materiale til allerede uddannede politibetjente, således deres viden om stalking også kunne udvikles (Brandt & Voerman, 2016:260). *Automated Query* er et it-system, der hver 24. time automatisk gennem søger information i politiets systemer for bestemte ord og vendinger, der er relateret til stalking. Derefter bliver de markerede sager manuelt gennemgået af en betjent med henblik på at tjekke, hvorvidt nogle af hændelserne er stalkingrelaterede. Formålet med dette system er, at det skal agere sikkerhedsnet for at sikre, at der ikke er nogle sager der går ubemærket hen. Dertil kombinerer "søgningen" informationer fra andre af politiets systemer og

sammenkobler de forskellige informationer, hvormed historik tages i betragtning (Brandt & Voerman, 2016:260).

I forhold til den rutinemæssige opmærksomhed på udsattes sikkerhed og level of concern, lægges der vægt på behovet for værktøjer, hvorved screeningsværktøjet "Screening Assessment for Stalking and Harassment" (SASH) bliver brugt. SASH er et værktøj, der både giver et overblik over relevante risikofaktorer og samtidig bidrager med advarselstegn ved mere alvorlige risikofaktorer. Derudover etablerer SASH forskellige risikokoncepter, der defineres som "level of concern" eller bekymringsniveauet. Bekymringsniveauet er baseret på, og inkorporerer, forskellige risikofaktorer, der henviser til henholdsvis vold, eskalering samt vedholdenhed (Brandt & Voerman, 2016:261). Jo højere grad af bekymringsniveau, desto højere skal sagen prioriteres ressourcemæssigt (Brandt & Voerman, 2016:262). Bekymringsniveauet giver, foruden et fokus på, hvordan den udsatte skal hjælpes, også indikation på, hvilke tiltag der skal forsøges over for udøveren (Brandt & Voerman, 2016:263). Det blev under pilotprojektet fundet, at bekymringsniveauet er et effektivt redskab til at differentiere mellem stalking af forskellige alvorlighedsgrader (Brandt & Voerman, 2016:263).

Et sidste fokus var på forbedring af kommunikation og samarbejde. Her var et primært fokus på brugen af *case managers* (sagsbehandlere) og deres rolle i politiets arbejde med stalking. Sagsbehandlere er særligt relevante i sager med moderat eller højt bekymringsniveau, hvor der er behov for planer for trusselshåndtering, samt effektiv overvågning af situationen. Sagsbehandlerne er som regel fra politiet, og tildeles hver enkelt sag med henblik på at lette samarbejdet internt mellem forskellige afdelinger i politiet, samt samarbejde mellem politi og eksterne instanser. Her har sagsbehandleren et ansvar for en håndteringsplan, kommunikation, samt generel tilkobling og monitorering af sagen, så længe det er nødvendigt (Brandt & Voerman, 2016:263).

Pilotprojektet fik positive tilbagemeldinger fra de respektive teams, både i forhold til værdien af træning og uddannelse på området, der medførte en oplevelse af at være bedre klædt på til håndteringen af stalkingsager. Samtidig gav det mulighed for at intervenere langt tidligere end førhen, hvormed de kunne undgå at sager eskalerede (Brandt & Voerman, 2016:264-265). I 2019 påbegyndte det hollandske politi en officiel implementeringsproces af den nye stalkingtilgang (Brandt & Voerman, 2016:265).

4.3.4 Refleksioner om håndteringspraksisser

Tyskland og Englands praksisser, i forhold til behandling og vurdering af stalkingudøvere, er anderledes end Danmarks praksis. I Danmark kan stalkingudøvere ikke dømmes til konsultationer med Dansk Stalking Center. Udøvere kan henvises hertil, dog skal de frivilligt lade sig indgå i et behandlingsforløb. Stop-Stalking centret beskriver, at motivation er vigtigt for at kunne ændre adfærd, men hvis ikke denne er til stede i opstarten, så kan motivationen udvikles i takt med behandlingsforløbet. Der findes ikke et center i Danmark, som udarbejder vurderinger af stalkingudøvere til forskellige myndigheder og domstolene. I Danmark kan der foretages mentalerklæringer i forbindelse med en sags afgørelse i retten, dog er disse ikke specifikt forbundet til selve stalkingadfærden, samt skal der foreligge en retssag (Justitsministeriet, 2007). Det kan overvejes, om elementer fra disse to landes praksisser kunne være relevante og gavnlige i en dansk kontekst, i forhold til behandling af og samarbejde omkring udøveren.

Hollands politipraksis i forhold til stalkingsager er også forskelligartet sammenlignet med Danmarks politipraksis. Et sådant nationalt projekt for politikredsene i Holland, har ikke fundet sted i Danmark, dog har Dansk Stalking Center oprettet flere projekter i forskellige kommuner og regioner, hvor politiet også inddrages (Dansk Stalking Center, u. å. d.; Dansk Stalking Center, u. å. e.). Evalueringen af det afsluttede projekt i Esbjerg beskriver, at projektet har været succesfuldt i forhold til håndteringen og arbejdet med stalking (SocialRespons, 2019:5). I Danmark er der blevet oprettet specialiserede teams i alle politikredse, der skal bidrage med et videns- og kvalitetsløft i komplekse sager hos politiet, blandt andet i forhold til stalkingområdet. Politibetjente og sagsbehandlere i politiet kan derfor sparre med det specialiserede team, hvis dette ses nødvendigt i de konkrete sager. I Holland er det gennem pilotprojektet forsøgt at udbrede mere viden om stalking til hele det hollandske politi. Det står klart, at det generelt er positivt at have viden omkring forskellige aspekter ved kriminalitetsforhold, særligt for politiet. Interessant er dog, om denne vidensudbredelse ved hollandsk politi, har haft den ønskede virkning i håndteringen af stalkingsager, da politiet i forvejen skal have kendskab til, og viden om, en masse forskelligartede kriminalitetsformer. Derudover har det danske politi sagssystemer og nogle IT-programmer til rådighed, dog findes der ikke et konkret IT-system der fokuserer på stalking.

Disse beskrivelser af andre landes praksisser, i forhold til håndteringen af stalking, findes interessant i lyset af, hvad der er aktuelt gældende i Danmark.

5. Design

5.1 Forskningsstrategi

5.1.1 Sandhedsforståelse

Specialets forskningsstrategi, databehandling og analyse vil bære præg af hermeneutikkens sandhedsforståelse. Hermeneutikkens sandhedsforståelse bygger på fortolkning og meningsdannelse, hvori der skabes en forståelse for fænomenet (Gilje & Grimen, 2002:164-166). Mennesker fortolker den verden, som de befinder sig i og tillægger fænomener og egne handlinger mening. Ud fra det hermeneutiske perspektiv, skal vi som forskere forholde os til en verden, der allerede er fortolket af andre aktører (Gilje & Grimen, 2002:168). Dette betyder, at vi i specialet skal forholde os til informanternes fortolkninger og forståelse af stalking, stalkingudøvere og informanternes egne handlinger. Som forskere og mennesker møder vi ikke feltet forudsætningsløst, men har nogle forforståelser og fordomme knyttet til fænomenet, om end disse er foranderlige og flydende i mødet med verden og nye erfaringer (Gilje & Grimen, 2002:171+175). Informanternes erfaringer og egne forståelser kan derfor bringe nye dimensioner til vores egne forståelser og fordomme. Specialet bærer præg af denne hermeneutiske sandhedsværdi, hvilket vil sige, at vi fortolker informanternes allerede fortolkede udsagn og forståelse af fænomenet, hvilket betegnes som *dobbelt hermeneutik* (Gilje & Grimen, 2002:168-169). Vi er opmærksomme på, at virkeligheden og fænomenet, der fortolkes, er socialt konstrueret og dermed foranderligt, da fænomenet og virkeligheden skabes gennem samfundets sociale processer (Rasborg, 2013:403).

5.1.2 Adaptiv teori

Specialets forskningsproces vil bero på Derek Layders *Adaptive teori*. Den adaptive teori omfatter en række forskellige elementer, hvorfor den adaptive tilgang i nærværende undersøgelse anvendes selektivt. Det primære fokus er på dualitetsforholdet mellem det teoretiske og det empiriske, og herunder en metodisk pluralisme i vekselvirkningen mellem den induktive og den deduktive tilgang (Layder 1998:27).

Dualismeoppgøret i den adaptive teori medfører blandt andet, at aktør- og strukturtænkning bliver integreret og indgår i en vekselvirkende proces, hvormed kompleksiteten kan indfanges på bedst mulig vis. Den adaptive forskningsproces er flydende, hvorved teori og empiri løbende tilpasses og formes gennem undersøgelsesprocessen. Væsentlig er, at eksisterende teori ikke presses ned over empirien. Teorien skal adapteres til empirien, og kombinationen af eksisterende teori, samt teoretiske perspektiver genereret fra analysen, vil dermed danne grundlag for undersøgelsen (Jacobsen, 2007:250-251+261; Layder, 1998:1). Den adaptive tilgang beskrives som en zigzaggende metodisk manøvre, hvorigennem det er muligt at modificere samspillet mellem teori og empiri på den mest nyttige og indsigtsfulde måde, i forhold til vores problemstilling (Jacobsen, 2007:261+266). Dette bevirker at tilgangen både er teorifortolkende såvel som teorigenererende (Layder 1998:26; Jacobsen 2007:266).

I udarbejdelsen af specialet har empirien og eksisterende forskning, samt teoretiske overvejelser og perspektiver, løbende formet hinanden, samt åbnet op for yderligere undersøgelsesmuligheder og perspektiver.

Med den adaptive tilgang bliver det muligt at udvælge, hvad Layder kalder for *orienterende begreber*, som er udvalgte teoretiske eller empiriske begreber, der skal være vejledende for undersøgelsen, samt give retning til og strukturere det analytiske arbejde (Jacobsen, 2007:266-267; Layder, 1998:101). Disse orienterende begreber er med til at danne et bredere teoretisk spektrum i forhold til de perspektiver, vi finder mest relevante at belyse i specialets undersøgelsesfelt; hvordan stalkingadfærd i en tidligere nær relation kan stoppes (Jacobsen, 2007:267). De orienterende begreber: *vendepunkter, tilknytning, forpligtelse, involvering, det frygtede selv, normative barrierer, afskrækkelse, inkapacitering og rehabilitering*, er dermed delvist retningsgivende for specialets tematisering samt fokus i empiriindsamlingen (Layder, 1998:101+110). Dermed er det også førnævnte begreber, der delvist danner udgangspunkt for interviewguidens indhold samt den indledende kodningsproces.

Orienterende begreber kan anses som midlertidige begreber i den forstand, at der i specialet er åbenhed over for andre og nye forståelser. Begreberne skal grundlæggende understøtte et eksplorativt element, hvor det overordnede formål til stadighed er at fastholde en empirisk nysgerrighed og åbenhed overfor, hvad undersøgelsesprocessen kan føre med sig (Layder, 1998:112-113; Jacobsen, 2007:282-283). Der findes ikke en konkret teori om stalking, men flere relevante perspektiver, som kan være med til at belyse feltet, hvilket den adaptive tilgang tillader os at drage nytte af. Yderligere er stalking et komplekst område, der kræver en

belysning af forskellige aspekter, hvorved en fleksibel, multidimensionel og åben tilgang, som den adaptive teori er, synes at være den mest egnede til dette formål.

5.1.3 Kvalitativ metode

Med henblik på at kunne belyse specialets problemstilling, vil empiriindsamlingen være baseret på kvalitativ metode. De kvalitative metoders styrke er at opnå dybdegående, detaljerede og nuancerede beskrivelser af et fænomen. De kvalitative metoder tager ofte udgangspunkt i personers egne erfaringer, perspektiver, viden og oplevelser (Brinkmann & Tanggaard, 2015:13-14). Da vi ønsker at undersøge, hvordan stalkingadfærd i en tidligere nær relation kan stoppes, er den kvalitative fremgangsmåde meningsfuld at anvende, da denne tilgang kan bidrage med indgående viden omkring, hvordan denne stalkingadfærd kan stoppes. Stalking er et komplekst fænomen, hvorved vi ser den kvalitative fremgangsmåde, som essentiel for at kunne besvare problemformuleringen. Vi ønsker at opnå denne viden gennem udvalgte fagprofessionelles egne erfaringer, viden og perspektiver, da vi anser disse perspektiver som særligt vigtige for at kunne afdække vores problemstilling.

6. Teori

Med udgangspunkt i den adaptive tilgang kan følgende teori afsnit betegnes som en bricolage, bestående af en række teoretiske begreber, der udspringer fra forskellige teoretiseringer. De teoretiske begreber anses som specialets orienterende begreber, og teorien er både tilpasset og formet af den indsamlede empiri samtidig med, at de orienterende begreber også udgør et filter for empirien, da empirien også tilpasses dette teoretiske grundlag (Layder, 1998:38).

De orienterende begreber er både af individ- såvel som strukturorienteret karakter, da denne kombination anses som mest givende for at kunne besvare problemformuleringen *Hvordan kan stalkingadfærd i en tidligere nær relation stoppes?*

6.1 Forandringsmekanismer

De nedenstående orienterende begreber, der samlet betegnes som 'Forandringsmekanismer' bidrager til både at belyse strukturelle og sociale perspektiver, men også mere individorienterede perspektiver på, hvad der potentielt skal til, for at et individ kan og vil gennemgå en forandring. De forskellige begreber tager afsæt i forskellige teorier, hvoraf 'vendepunkterne'

skal være med til at belyse, hvilke forandringer der skal til for at stalkingudøveren afholder sig fra kriminalitet. 'Tilknytning', 'forpligtelse' og 'involvering' knytter sig til teorien om sociale bånd, der indeholder et kontrolaspekt (Hirschi, 2014:231). Yderligere er 'det frygtede selv' med til at belyse et kognitivt aspekt, der, sammen med de andre begreber, kan være med til at forklare, hvordan stalkingadfærd i en tidligere nær relation kan stoppes. Fælles for perspektiverne er, at de tager udgangspunkt i teorier, der belyser elementer som er relevante for at afstå fra kriminalitet.

Vendepunkter dækker over de strukturelle og situationelle forandringer, der anses som katalysatorer for langvarig adfærdsmæssig ændring og kan dermed skabe forandring gennem, og på forskellige tidspunkter, i livet (Laub & Sampson, 2006:39). Der kan dermed være tale om situerede valg, hvor valg har en sammenhæng til strukturelle muligheder (Laub & Sampson, 2006:281-282). Først og fremmest kræver det, at der forekommer en strukturel mulighed, der udgør et potentielt vendepunkt, hvilket eksempelvis kan være et job, et forhold eller et ægteskab (Laub & Sampson, 2006:279-280). På grund af denne forandring bliver individet subjekt for uformel social kontrol, hvor det ikke er positivt at have kriminel adfærd. Som følge heraf ændres hverdagen og fokuset heri, hvormed individet oplever mere struktur og andre miljøer end det kriminelle, og dermed får prosocialt ansvar (Laub & Sampson, 2006:279-280). Gennem denne udvikling oparbejdes en binding til det nye liv og det kan anses som omkostningsfuldt, såfremt individet igen søger tilbage til kriminelle miljøer, da der nu for individet er meget at miste (Laub & Sampson, 2018:523).

Tilknytning refererer til den emotionelle tilknytning et individ har til andre mennesker, særligt til forældre eller nærtstående personer. Disse tilknytninger er med til at afholde individer fra at begå kriminelle handlinger, da individet bekymrer sig om, hvad andre mennesker tænker om en, samt hvordan de ser en, hvilket kan anses som uformel social kontrol (Hirschi, 2002:18). Hvis ikke individet har sådanne tilknytninger til andre personer, vil der være større risiko for, at pågældende begår afvigende eller kriminelle handlinger, eftersom bekymringen for, hvordan andre ser individet, er fraværende og individet derfor føler sig fri til at handle efter sine impulser; der er ikke nogen at stå til "ansvar" overfor. Tilknytning kan anses som værende dynamisk, da individer kan miste tilknytningen til forhenværende relationer, men også opnå tilknytningsrelationer til nye personer (Hirschi, 2002:19; Hirschi, 2014:232). Tilknytning anses som et relevant perspektiv til at belyse væsentligheden af de sociale relationer,

som individet måtte eller ikke måtte have tilknytning til. Dertil kan der med tilknytning også belyses, hvorvidt etablering af tilknytning kan bidrage til afståen fra kriminel adfærd.

Forpligtelse beskrives som en rationel komponent, der omhandler, at såfremt individet har meget at miste, så vil pågældende ikke agere kriminelt, da dette kan bringe individets fremtid i fare (Hirschi, 2002:20). Individet er derfor nødsaget til at overveje de konsekvenser, som en kriminel handling kan have, for eksempel i forhold til pågældendes uddannelse, arbejde eller omdømme (Hirschi, 2002:20). Hvis ikke et individ oplever at have meget at miste, er der en større sandsynlighed for, at pågældende handler kriminelt, da der ikke er noget der afholder individet fra at handle efter sin lyst. Dette orienterende begreb kan dermed belyse, hvilke forpligtelser der kan være med til at stoppe den kriminelle adfærd. Dette aspekt belyser tilmed, hvilke konsekvenser den kriminelle adfærd kan have for den kriminelles liv.

Involvering indebærer et tidsperspektiv og i den forbindelse også et "aktiveringsperspektiv". Såfremt en persons tid bliver brugt på konventionelle aktiviteter, er der ikke tid til at tænke på eller begå kriminalitet (Hirschi, 2002:22). På den måde kan konventionelle aktiviteter på sin vis gøre, at individet "nægtes adgang" til kriminelle muligheder og dermed kriminelle handlinger (Lilly, Cullen & Ball, 2019:111). Omvendt, hvis en person har meget ledig tid, uden andre forpligtelser, er der en risiko for, at denne tid bliver brugt på kriminelle aktiviteter (Hirschi, 2002:22; Hirschi, 2014:229). Involveringsperspektivet kan bidrage med en forståelsesramme for, hvad der eliminerer det tidsmæssige råderum for kriminelle handlinger. Dermed kan perspektivet være relevant til at belyse, hvorvidt det kan påvirke den kriminelle, såfremt tiden bruges på konventionelle aktiviteter.

Det frygtede selv kan betegnes som det fremtidige selv, som individet frygter at blive, og dermed som en form for negativ fremtidig identitet (Paternoster & Bushway, 2009:1118). Det kan være en identitet der er forbundet med stor risiko for fængsling, økonomiske konsekvenser, at det er farligt for individet selv eller at ens adfærd og identitet har for store omkostninger i forhold til individets sociale relationer (Paternoster & Bushway, 2009:1105). Den fremtidige, frygtede, identitet kan blive drivkraften til at afstå fra kriminalitet, som følge af, at individet anser det frygtede selv som noget, individet ønsker at styre væk fra (Paternoster & Bushway, 2009:1108; Paternoster & Bushway, 2018:530). Det frygtede selv skal ses i relation til individets *nuværende* selv, samt den person som individet ønsker at være - eller i endnu højere grad *ikke* ønsker at være i fremtiden - *det mulige selv*. Som udgangspunkt vil

den kriminelles nuværende selv indebære identiteter, der bevirker, at individet både har begået, men også vil begå, kriminelle handlinger, og så længe denne identitet bidrager med flere fordele end omkostninger, er dette selv attraktivt (Paternoster & Bushway, 2009:1105). Et grundlæggende element i den beslutning, der leder hen mod ønsket om at afstå fra kriminalitet, er, at den kriminelle begynder at indse de akkumulerende omkostninger, konsekvenser og ulemper ved det kriminelle liv. Dermed kan der opnås en klarhed, som kan motivere til at afstå fra kriminalitet (Paternoster & Bushway, 2009:1119). Det er forståelsen af, at handlingerne og oplevelserne i ens liv er sammenhængende, der kan føre til en *krystallisering af utilfredshed*, som kan være medskabende for en identitetsændring, da den kriminelle er utilfreds med flere aspekter af sit liv (Paternoster & Bushway, 2009:1123-1124).

Det frygtede selv indebærer dermed, at det pågældende individ finder motivation til forandring ved at opnå forståelse og indsigt i de konsekvenser og omkostninger, den kriminelle adfærd har for individet.

De ovennævnte orienterende begreber anses som relevante i forhold til at afdække specialets undersøgelsesområde. Begreberne kan være med til at belyse, hvordan stalkingadfærd i en tidligere nær relation kan stoppes som følge af både individuelle og kognitive processer, der kan forandre forandring, samt sociale og strukturelle omstændigheder, der kan påvirke individets motivation for forandring.

6.2 Forebyggelse

I følgende afsnit vil de orienterende begreber 'normative barrierer', 'afskrækkelse', 'inkapacitering' og 'rehabilitering' blive belyst. Forståelsen af betegnelsen 'Forebyggelse' er at reducere forekomsten af fremtidige kriminelle handlinger og reducere de skader, som kriminalitet kan forårsage (Bjørge, 2016:1). De orienterende begreber dækker over forskellige teoretiske perspektiver, der udspringer af forebyggelses- og straffeteori. Disse orienterende begreber skal være med til at belyse, hvilke forskellige initiativer og sanktioner der skal til, for at stoppe udøvernes stalkingadfærd i en tidligere nær relation.

Normative barrierer henviser til moralske barrierer, der afholder individer fra at begå kriminalitet. Her er det ikke straf og sanktioner, der afholder individer fra at begå kriminalitet, men viden om, at kriminalitet er forkert, der gør, at kriminalitet ikke opfattes som en mulighed (Bjørge, 2016:15-16). De normative barrierer kan afhænge af, hvilken type kriminalitet det

omhandler, da nogle former for kriminalitet ses mere uacceptable end andre, da de kan medføre en højere grad af skam- og skyldfølelse (Bjørge, 2016:16). Normative og moralske barrierer kan både opbygges i opdragelsen, hvor rigtig og forkert adfærd læres, men det kan også være gennem mediedækning af forskellige problematikker og lovgivningen, da det her tydeliggøres, hvad der er lovligt og ulovligt (Bjørge, 2016:17). De normative barrierer er tilmed flydende, hvilket vil sige, at hvad der samfundsmæssigt er rigtigt og forkert, både i forhold til normer og lovgivning, hele tiden udvikles (Bjørge, 2016:17). Disse normative barrierer er samtidig skrøbelige, hvor nogle individer har lettere ved at bryde dem end andre (Bjørge, 2016:18).

Afskrækkelse gør brug af truslen om straf og sanktioner til at afholde individer fra at begå kriminalitet, grundet frygten for at blive straffet (Bjørge, 2016:21). Afskrækkelse udgør to former for prævention: *general-* og *specialprævention*. Generalprævention er rettet mod publikum. Det vil sige, at ved at straffe kriminelle afskrækkes andre fra at begå kriminalitet, grundet den synlige risiko for straf (Stafford & Warr, 2014:431). Omvendt er specialprævention rettet mod den enkelte kriminelle, hvortil straf skal have en afskrækkende virkning. Straffen mærkes på den kriminelles egen krop og afskrækker dermed den pågældende fra at begå den samme kriminalitetsform igen. Specialprævention arbejder derfor med en direkte oplevelse af straf på egen krop (Stafford & Warr, 2014:431). Tre faktorer afgør om afskrækkelse har en effektiv og præventiv virkning: risikoen for at blive opdaget, alvorligheden af straffen og hastigheden af straffens implementering. Hvis der er en høj risiko for at blive opdaget, vil straffens alvorlighed og straksimplementering tages i betragtning før en forbrydelse, hvilket kan afskrække personer fra at begå kriminalitet (Bjørge, 2016:22). Straf som værende afskrækkende varierer i forhold til kriminalitetstype, da den har en mindre virkning på nogle former for kriminalitet, særligt dem der begås i en oprevet følelsesmæssig tilstand (Bjørge, 2016:22-23).

Inkapacitering betyder en neutralisering af den kriminelle, så denne ikke kan begå kriminalitet (Bjørge, 2016:24). Inkapacitering kan være i form af fængselsstraf, hvor den kriminelle ikke kan begå kriminalitet i en vis periode, da pågældende sidder fysisk indespærret (Engbo & Smith, 2012:50). Inkapacitering kan også finde sted, hvis politiet mistænker en person for at ville begå kriminalitet. Her kan inkapaciteringen også være i form af tilhold og opholdsforbud, da den pågældende forbydes at kontakte konkrete personer eller opholde sig bestemte

steder. Ved brud på dette kan pågældende straffes, hvormed inkapacitering sker ved en begrænsning af individets handlemuligheder og adfærd. Inkapacitering kan derfor også ses som en form for uskadeliggørelse samt afværgelse af fremtidige kriminelle handlinger (Bjørge, 2016:25).

Rehabilitering kan være i forbindelse med en straf, hvor straffen skal have en rehabiliterende effekt på den kriminelle (Engbo & Smith, 2012:50). Rehabilitering fokuserer på den enkelte og årsagerne til dennes kriminelle ageren, samt den dømtes eventuelle uhensigtsmæssige tankegange og manglen på sociale færdigheder (Engbo & Smith, 2012:69). Rehabiliteringen indeholder et behandlingsaspekt, der har til formål at give den dømte de bedste muligheder for at kunne resocialiseres tilbage til samfundet og ikke begå yderligere kriminalitet (Engbo & Smith, 2012:72). Rehabilitering kan finde sted i fængslet, hvor den dømte trænes i at have et kriminalitetsfrit liv. Rehabilitering kan også finde sted uden for det strafferetlige system, eksempelvis hvis den kriminelle ikke længere er motiveret til at begå kriminalitet og derfor søger væk fra det på eget initiativ (Bjørge, 2016:31).

Disse orienterende begreber skal tilføre et strafferetligt og forebyggelsesorienteret perspektiv, der skal være med til at belyse både individuelle og samfundsmæssige mekanismer, som kan medvirke til at stoppe fremadrettet stalkingadfærd i en tidligere nær relation.

6.3 Teoriafrunding

Som tidligere beskrevet vil de orienterende begreber bidrage til at filtrere, teoretisere og forstå empirien. De teoretiske orienterende begreber bliver brugt som et værktøj i specialet, der hjælper med at danne en forståelsesramme for, hvordan stalkingudøvere i en tidligere nær relation kan stoppes. De teoretiske perspektiver udelukker ikke andre mulige relevante vinkler, hvorfor vi har været åbne overfor andre relevante teoretiske perspektiver og/eller empiriske fund, der opstod i forbindelse med analysen. Med bricolagen af de forskellige teoretiske perspektiver, har vi mulighed for, både at analysere empirien på et strukturelt og strafferetligt niveau, men også på et mere individorienteret og kognitivt niveau. Dette er med til at skabe bredde i vores analyse, samt i vores forudgående forståelsesramme i forhold til fænomenet. Derudover er denne bredde medskabende for et større helhedsbillede af eventuelle årsager og mekanismer der muliggør, at en udøver stopper sin stalkingadfærd i en tidligere nær relation.

7. Metode

7.1 Baggrundsinterviews

I forbindelse med opstarten af specialet havde vi nogle indledende samtaler, her kaldet baggrundsinterviews, med relevante fagprofessionelle. Formålet med disse samtaler var at opnå viden omkring relevante problemstillinger inden for stalkingområdet. Hensigten med disse baggrundsinterviews var at indsamle inspiration og viden omkring aktuelle undersøgelsesmuligheder. Første samtale var med en medarbejder fra politiet, der arbejder i et specialiseret team. Med pågældende blev der afholdt et fysisk møde på Politigården, hvorfra vi medtog nogle ideer til, hvilken vinkel specialets undersøgelsesområde kunne have. Efterfølgende blev der afholdt et online møde med to medarbejdere fra Dansk Stalking Center, der også bidrog med nogle perspektiver på problematikken indenfor stalkingområdet, samt nogle undersøgelsesmuligheder. Disse to møder medvirkede til retningen af specialet og problemformuleringens ordlyd. Møderne har været inspirationskilder til vinklen på specialet og bidraget til vores forståelsesramme af stalkingproblematikken, med henblik på at give bedst mulige forudsætninger for at undersøge en aktuel og relevant kriminologisk problemstilling med fokus på stalking (Kvale & Brinkmann, 2015:159). Med udgangspunkt i samtalerne nåede vi frem til problemformuleringen: *Hvordan kan stalkingadfærd i en tidligere nær relation stoppes?*

7.2 Semistrukturerede interviews

Som tidligere nævnt, vil det empiriske udgangspunkt for analysen være baseret på semistrukturerede forskningsinterviews.

I specialet har vi gjort brug af semistruktureret interviews, hvilket vil sige, at vi forud for interviewene har lavet en interviewguide, der dog ikke blev fulgt konsekvent, men anvendt som støtte under interviewene. Dette vil sige, at vi var åbne overfor andre perspektiver, der ellers ikke er indfanget i interviewguiden (Brinkmann & Tanggaard, 2015:36-38). Det teoretiske perspektiv i interviewguiden er udgjort af det begrebsunivers specialets orienterende begreber danner. Disse orienterende begreber kan bidrage til en rammesætning af interviewet, således at spørgsmålene indfanger relevante perspektiver. Dermed kan vi opnå indsigt i forskellige perspektiver, men med et relativt fælles udgangspunkt. De semistrukturerede interviews kan dermed bidrage med perspektiver, fra forskellige fagprofessionelle, med henblik på at kunne

belyse, hvordan stalkingadfærd i en tidligere nær relation kan stoppes. Derudover har vi en vis frihed til at kunne bevæge os ud over de teoretisk inspirerede orienterende begreber, hvis andre perspektiver i interviewsituationerne synes relevante (Brinkmann & Tanggaard, 2015:38). For at kunne gøre brug af informanternes udtalelser i interviewene, er disse blevet transskriberet med henblik på, at vi herigennem får et godt kendskab til det sagte (Brinkmann & Tanggaard, 2015:43-44).

7.3 Rekruttering af informanter

Eftersom stalking er en kompleks kriminalitetstype, anser vi det også som relevant at tage forskellige perspektiver og vinkler i betragtning i forhold til at kunne belyse, hvordan stalkingadfærd i en tidligere nær relation kan stoppes. Den oprindelige ambition var både at opnå kontakt til fagprofessionelle, der arbejder med stalking på forskellig vis, samt enkelte tidligere udøvere med henblik på at kunne identificere essentielle elementer i, hvorfor de stoppede stalkingen. Det har dog ikke været muligt at få kontakt til tidligere stalkingudøvere. Derfor udgøres specialets informanter af forskellige fagprofessionelle, der på en eller anden måde er, eller har været, i kontakt med stalkingudøvere i deres arbejde. For at kunne få indsigt i, hvad der kan bevirke at stalkingadfærd stoppes, var det væsentligt for os, at vores informanter har et erfaringsmæssigt grundlag og dermed en dybere indsigt i området.

Rekrutteringsprocessen har været udfordrende i og med, at der først og fremmest ikke er så mange fagprofessionelle der arbejder med stalkingudøvere, og samtidig opleves der en travlhed blandt relevante fagprofessionelle, hvilket har medført, at vi under rekrutteringen har måtte gå bredere ud end først planlagt. Den primære strategi under rekrutteringsprocessen har været kontakt gennem gatekeepers (Åkerström & Wästerfors, 2018:147-148). Igennem vores kontaktperson ved politiet, har vi både fået adgang til andre politifolk samt centrale personer ved Dansk Stalking Center. Herfra har vi gjort brug af "sneboldmetoden", hvor vi gennem henholdsvis gatekeepers og deres kontakter har fået henvisning til andre relevante informanter (Riis, 2005:64). Vi har fulgt alle disse henvisninger, omend flere af de pågældende personer ikke havde mulighed for deltagelse. Denne tilgang indebar, at det ikke er informanterne selv, der har rettet henvendelse til os, med undtagelse af en enkelt informant. Dette har medført, at vi har måtte formidle formål med specialet, samt indblik i indholdsmæssige elementer i interviewet, for at de kunne foretage en vurdering af, hvorvidt de kunne bidrage. En enkelt informant rettede selv henvendelse, efter at en anden af vores kontakter havde lagt en bred

forespørgsel ud i en relevant del af sit netværk. Yderligere rettede vi selv uopfordret henvendelse til enkelte informanter, på baggrund af deres formodede erfaringer.

Informanterne består af fire fra politiet, hvoraf én er fra norsk politi. Den norske politikommissær har erfaringer med andre håndteringsmuligheder i stalkingsager, der ikke findes i Danmark, hvilket er relevant, da vi ønsker at finde ud af, hvordan stalking i en tidligere nær relation kan stoppes, og derfor finder det relevant at inddrage inspiration fra norsk praksis. Informanterne fra politiet har forskellige arbejdsområder, og kommer derfor i berøring med stalkingudøvere på forskellige måder. Dertil er det også i varierende omfang, at de har kontakt med udøvere. Yderligere to informanter arbejder, eller har arbejdet, ved Dansk Stalking Center, hvor arbejdet i relation til udøvere også har været varierende. Den sidste informant arbejdede med stalking i en kommune, som Dansk Stalking Center kørte et projekt med, og har derigennem gjort sig nogle erfaringer.

Begrundelsen for bredden skal findes i, at informanterne, fra henholdsvis Dansk Stalking Center, politiet og kommunen, har forskellige muligheder for handlen og har forskellige erfaringer fra deres respektive arbejde.

7.3.1 Præsentation af informanter

I nedenstående tabel er et overblik over specialets informanter. Informanterne er pseudonymiseret, dog med undtagelse af organisation og titel. Derudover fremgår en enkelt informant ved navn, efter eget ønske. Konkret geografisk placering, eksempelvis politikreds eller afdeling, er udeladt, samtidig med at alder og konkret anciennitet heller ikke vil indgå.

Tabel 4: Informantoversigt

	Organisation/Sektor og stilling	Kort beskrivelse
Bilag 3	Politi - konsulent	Arbejder i det specialiserede team hos politiet.
Bilag 4	Politi - politibetjent	Sagsbehandler primært i forhold til tilholds- og stalkingsager.
Bilag 5	Dansk Stalking Center - psykolog	Foretager behandlingssamtaler både med udøvere og med udsatte.

Bilag 6	Politi - politiassistent	En del af et projekt Dansk Stalking Center har udviklet, samt er generelt inde over stalkingsager i kredsen.
Bilag 7	Kommune - konsulent	Tidligere en del af et projekt, som Dansk Stalking Center havde udviklet.
Bilag 8	Politi - politikommissær (Norge)	Arbejder med stalking samt omvendte voldsalarmer generelt
Bilag 9	Dansk Stalking Center - stifter og tidligere direktør	Lise Linn Larsen Formidlingsarbejde, samt kontakt med udøvere og udsatte.

7.3.2 Rekrutteringsrefleksioner

I forbindelse med rekrutteringen af informanter blev der gjort en række overvejelser. Et væsentligt opmærksomhedspunkt er, at alle informanterne taler ud fra deres egen forståelse af problematikken og i kraft af deres arbejde. Vi er bevidste om, at der med informanternes deltagelse kan være forskellige agendaer forbundet hertil. Deres svar kan være påvirkede af dette, og agendaen kan tilmed være en årsag til ønsket deltagelse.

Som beskrevet ovenfor var en oprindelig ambition at rekruttere tidligere stalkingudøvere, da vi ønskede at få indsigt i personlige erfaringer med, hvad der skulle til i en konkret stalkingudøvers liv, før at denne stoppede stalkingen. Hertil er vi dog bevidste om, at stalkingudøverne ikke nødvendigvis besidder større viden og indsigt i, hvad der reelt bidrog til, at de stoppede deres stalkingadfærd. I specialet interviewer vi udelukkende fagprofessionelle, hvortil vi både spørger ind til erfaringer med sanktioner og hvad der generelt virker i forhold til at stoppe stalkingadfærd hos udøvere. De fagprofessionelle har dermed ikke personlige erfaringer med stalkingen, de har dog imidlertid været i kontakt med flere stalkinginvolverede. I forhold til vores hermeneutiske sandhedsforståelse kan man argumentere for, at vi, gennem interviewene med de fagprofessionelle, arbejder med en *tripel hermeneutik*, da vi fortolker på de fagprofessionelles fortolkninger af udøvernes egne fortolkninger. Dette gør sig særligt

gældende, når de fagprofessionelle udtaler sig om, hvad de ud fra deres erfaringer forestiller sig, at der kunne få udøvere til at stoppe deres stalkingadfærd, da de “sætter sig i udøverens sted”. Man kan derfor sige, at hvis det havde været muligt at få adgang til udøvere, havde der i højere grad været tale om dobbelt hermeneutik og dermed ikke en tripel fortolkning. Selvom tripel hermeneutikken er til stede i interviewene med de fagprofessionelle, så vurderer vi, at deres fortolkninger sker på baggrund af flere møder med udøvere. Deres fortolkninger er dermed ikke blot baseret på en enkeltstående oplevelse, men en samling af flere udøvers fortolkninger, hvilket kan bidrage til, at den fagprofessionelle har en bredere og mere kontekstuel forståelse. Når de fagprofessionelle italesætter deres professionelle erfaringer i forhold til, hvad der har fået nogle udøvere til at stoppe stalkingen, er der her tale om en dobbelt hermeneutik, da de fagprofessionelle selv har erfaret dette.

7.4 Interviewguide

Til de semistrukturerede interviews udarbejdede vi en interviewguide (Bilag 1), som der blev gjort brug af i alle interviewene. Da vi i specialet har informanter med forskellige sprog, baggrunde og viden, forskelligt arbejde og forskellige former for adgang til stalkingudøvere, varierede interviewguiden en smule, alt efter hvem vi interviewede.

Interviewguiden indledtes med en kort briefing omkring, hvad formålet med interviewet var, samtykke til deltagelse, anonymitet og samtykke til at lydoptage interviewet med diktafon. Informanterne var dermed indforstået med, hvad formålet med interviewet var, allerede fra starten af (Kvale & Brinkmann, 2015:185). Vi mente at dette var det mest optimale, både i forhold til etiske retningslinjer, men samtidig var det også nødvendigt at oplyse om dette i rekrutteringsprocessen, så informanterne havde mulighed for at vurdere, om de var relevante for os at interviewe.

Interviewguiden indeholdt en indledende fase, som havde til formål at afklare informantens baggrund i forhold til både uddannelse og arbejde med stalking, samt håndteringsmuligheder og udfordringer i arbejdet med stalking (Riis, 2005:109). Vi indledte med at klarlægge informantens forståelsesramme for stalking og informantens erfaringer med stalkingudøvere, både i forhold til en beskrivelse af stalkingudøvere og deres motiver, samt den kønsmæssige fordeling af udøvere og udsatte. Disse indledende spørgsmål skal derfor ses som *åbningsspørgsmål*, hvor informanterne spores ind på emnet omkring stalking, samt havde de mulighed for

at forklare, hvilke perspektiver de synes var væsentlige i forhold til deres erfaringer med stalking og stalkingudøvere (Kvale & Brinkmann, 2015:190).

Forskningsspørgsmålene i interviewguiden blev formuleret på baggrund af specialets orienterende begreber, som derfor er mere direkte knyttet til specialets udvalgte teoretiske ramme (Kvale & Brinkmann, 2015:186-187). Forskningsspørgsmålene blev operationaliseret til interviewspørgsmål, hvor disse interviewspørgsmål formuleres, så de i praksis kan forstås af specialets informanter (Riis, 2005:35).

I interviewene gjorde vi brug af cases (Bilag 2). De to cases repræsenterede på forskellig vis motivationer for stalking i en tidligere nær relation; genetablering og hævn. Formålet med disse cases var at få konkretiseret, hvorvidt forskellige motivationer eller "historikker" ville forde forskellige tilgange til at stoppe stalkingadfærden. Ved at fremstille to konkrete cases kunne det igangsætte de fagprofessionelles refleksioner om, hvordan stalkingen kan stoppes ud fra konkrete situationer og motivationer, hvormed det var muligt at identificere eventuelle ligheder og forskelle. Konstruktionen af disse cases er sket med udgangspunkt i litteraturen omkring stalking. Eksemplerne er relativt virkelighedsnære, hvilket indebærer at personerne har fået navne og aldre, realistiske forudgående relationer samt at stalkingteknikkerne afspejler de muligheder samtiden giver. Efter oplæsningen af disse cases, indeholdt interviewguiden konkrete spørgsmål til hver case, samt overordnede spørgsmål til begge cases. Interviewguiden afsluttes med en debriefing, hvor informanterne blev spurgt, om de havde noget, som de gerne ville pointere eller supplere med, samt blev de igen gjort bekendt med deres frivillige deltagelse, spurgt ind til samtykke og afslutningsvist blev de takket for deres deltagelse (Kvale & Brinkmann, 2015:183-184).

7.5 Metodiske refleksioner

7.5.1 Interviewsituationerne

Interviewene med informanterne blev foretaget på forskellig vis; nogle interviews blev foretaget online mens andre var ved fysisk møde. Den primære årsag til, hvorvidt et interview blev foretaget fysisk eller online var informantens geografiske placering. Fem af interviewene var ved online videomøder over Microsoft Teams, hvoraf de resterende to var fysiske møder på informanternes arbejdspladser. Ved onlinemøderne havde deltagerne deres kamera tændt,

så det var muligt at se kropssprog og deres gestikuleren. Udfordringerne ved disse online interviews bestod i, at skærbilledet og lyden ikke altid fulgte hinanden, samt at deres svar i nogle tilfælde blev afbrudt af lydproblemer. I sådanne tilfælde bad vi informanten om at gentage det sagte for at sikre os, at vi havde fået hele svaret og for at undgå misforståelser. I to af de online interviews oplevede vi, at interviewet blev forstyrret af informanternes omgivelser, dog var det kortvarige forstyrrelser, der ikke krævede, at selve mødet blev afbrudt. Yderligere oplevede vi i en af de online interviewsituationer, at informanten blev forsinket til interviewets begyndelse, samt at interviewet stoppede brat, da informantens computer gik tør for strøm, tæt ved interviewets afslutning. Vi foretog, så hurtigt som muligt efter afbrydelsen, de sidste spørgsmål telefonisk og uden tændt kamera. Afslutningen på dette interview blev derfor ikke optimal. Vi erfarede at der var en større naturlighed forbundet med de fysiske interviews, eksempelvis fordi vi kunne hilse på informanterne ved at give hånd. Det var også muligt at have en anden og mere uformel dialog før og efter de fysiske interviews. Selvom der har været en forskellighed forbundet til omstændighederne for interviewene, oplever vi ikke, at det har haft en stor betydning for interviewene som helhed. Endeligt skal det bemærkes, at et enkelt interview er foregået på dansk/norsk, efter informantens ønske. Til trods for potentielle sproglige barrierer, synes der ikke at være meningsstab i forbindelse hermed.

7.5.2 Ethiske overvejelser

I specialet har vi gjort os nogle etiske overvejelser i forhold til interviewsituationerne og de deltagende informanter. I specialet har vi udelukkende haft adgang til fagprofessionelle, der arbejder, eller har arbejdet, med stalking i deres hverdag, hvortil dette emne ikke anses som særligt følsomt, da det er en professionel relation informanterne har til stalkingen. Spørgsmålene i interviewguiden var udelukkende rettet mod informanternes professionelle erfaringer med stalking og stalkingudøvere i en tidligere nær relation. Emnet kan være følsomt i det omfang, at informanterne eventuelt har haft nogle svære sager, dog var det ikke vores opfattelse, at informanterne fandt emnet følsomt.

I specialet indhentede vi informeret samtykke fra alle informanter, hvilket både var i forhold til deres deltagelse i interviewet, hvad interviewet skulle bruges til, samt samtykke til at lydoptage interviewet. Yderligere gjorde vi det klart for informanterne, at deres deltagelse var frivillig, hvorved de til enhver tid kunne trække deres samtykke tilbage inden afleveringsfristen for specialet, hvilket der også blev informeret om (Kvale & Brinkmann, 2015:116). Derudover informerede vi alle informanter om, at de ville blive pseudonymiseret i specialet, så

de ikke kan identificeres i specialet (Kvale & Brinkmann, 2015:117; Bengtsson & Mølholt, 2020:195). Hertil fik vi tilladelse til at nævne deres arbejdsstilling og den organisation eller sektor, som de arbejder, eller har arbejdet i. Dette har relevans for specialet, om informanten er fra politiet, Dansk Stalking Center eller kommunen, da deres indsigter og viden kan være afspejlet af deres arbejdsmæssige erfaring (Kvale & Brinkmann, 2015:117). Denne beslutning om pseudonymisering som udgangspunkt, skyldtes et ønske om at give informanterne mulighed for også at udtrykke sig kritisk og mere åbent, uden at det kan ledes tilbage til den konkrete informant. En enkelt af informanterne ønskede dog direkte at blive citeret ved navn, hvorfor dette ønske er blevet imødekommet. I specialet har vi gjort brug af en krypteret diktafon, samt et krypteret program på computeren, til håndtering og behandling af interviewene. I transskriberingen af interviewene har vi pseudonymiseret det der kan forbindes til den konkrete person, hvorved personidentificerende oplysninger blev behandlet fortroligt (Brinkmann & Tanggaard, 2015:466). Vi aftalte med to af informanterne, at de ville få adgang til dele af analysen, hvori de er blevet citeret, således de kunne tjekke, at vi havde forstået deres svar korrekt, inden specialets aflevering. Alle informanter blev tilbudt at få sendt specialet eller en opsummeret udgave af specialet efter afleveringen.

Slutteligt har vi i udarbejdelsen af specialet tilstræbt en transparens i forhold til specialets fremgangsmåde, empiri og konklusioner, samt søgt at fremstille den indhentede empiri så nøjagtig og repræsentativ som muligt (Kvale & Brinkmann, 2015:120).

7.5.3 Kvalitetskriterier

I de følgende afsnit vil der kort blive redegjort for kvalitetskriterierne *pålidelighed*, *gyldighed* og *analytisk generaliserbarhed*. Disse kriterier har til formål at bidrage til kvalitetssikringen i kvalitative studier (Andersen, Laustsen & Cecchini, 2020:97).

7.5.3.1 Pålidelighed

For at sikre en undersøgelses pålidelighed, er særligt transparens et vigtigt element. I nærværende undersøgelse er transparens tilstræbt gennem fremlæggelse af anvendte metoder, samt teoretiske grundlag og dertilhørende overvejelser. I specialet har vi beskrevet generelle refleksioner, valg og fravalg, samt argumenterne herfor (Brinkmann & Tanggaard, 2015:523-524). Derudover er empiriindsamlingen samt analysestrategien beskrevet, og gennem analysen og diskussion heraf, er argumentationen og ræsonnementerne bag resultaterne tydeligt

fremlagt. I analyseafsnittet er der også gjort brug af konkrete citater fra transskriberingerne af interviewene (Brinkmann & Tanggaard, 2015:525). Yderligere er udfærdigelsen af interviewguiden beskrevet samt vedhæftet som bilag, hvortil transskriberingerne af interviewene også er vedhæftet som bilag (Riis, 2012:354). Pålideligheden højnes dermed igennem fremlæggelsen og klargørelsen af forskningsprocessen. Pålideligheden højnes også ved, at vi i specialet har gjort brug af interkoderreliabilitet, hvilket betyder, at flere personer har kodet det samme materiale med henblik på en ensartet kodning, hvormed kodningen ikke bærer præg af enkeltpersoners perspektiver, forståelser og fortolkninger, da dette kan skabe tilfældige fejl (Andersen, Laustsen & Cecchini, 2020:104-105). Dette styrker også forklaringen og fortolkningen af empirien, da der fandtes en overensstemmelse i resultaterne af kodningen (Riis, 2012:354).

7.5.3.2 Gyldighed

Gyldighed handler om troværdigheden af en undersøgelse, det vil sige, om undersøgelsen reelt undersøger det, som den påstår at undersøge (Riis, 2012:357). For at besvare problemformuleringen, har vi valgt at arbejde ud fra tre forskningsspørgsmål, som er vejledende for specialets retning og undersøgelsesområde. Specialets empiriske grundlag bygger på semistrukturerede interviews med fagprofessionelles erfaringer, da disse erfaringer i kombination med litteraturreviewet, ses essentielle for at kunne besvare, hvordan stalkingadfærd i en tidligere nær relation kan stoppes. Der kan argumenteres for, at det metodiske valg af semistrukturerede interviews øger gyldigheden, da vi ønskede at opnå et bredt og dybdegående indblik i, hvordan stalkingadfærd i en tidligere nær relation kan stoppes, hvilket var muligt gennem de semistrukturerede interviews. Informanterne blev udvalgt på baggrund af deres erfaringer med stalkingudøvere og håndteringen heraf, samt deres viden omkring stalking. I interviewsituationerne blev der gjort brug af en interviewguide, der var blevet udformet på baggrund af specialets teoretiske rammesætning og de orienterende begreber, hvilket er med til at sikre gyldigheden. I forhold til gyldigheden af undersøgelsen er det essentielt, at ikke kun empirien har gyldighed, men at den teoretiske bricolage også har gyldighed (Riis, 2012:370). Den teoretiske bricolage ses relevant for undersøgelsesområdet, da flere af de empiriske fund kan belyses ud fra specialets teoretiske ramme, hvorved vi ser en gyldig sammenhæng mellem empirien og de teoretiske perspektiver i specialet (Riis, 2012:359). Et yderligere aspekt, der kan påvirke specialets troværdighed er, at de informanter, der har ønsket det, har haft mulighed for at validere de af deres udtalelser, som indgår i analysen. Denne respondentvalidering er

med til at skabe troværdighed, da informanterne kan genkende sig selv og egne holdninger (Riis, 2012:356)

7.5.3.3 Analytisk generaliserbarhed

I kvalitative undersøgelser gøres der brug af analytisk generaliserbarhed, som henviser til spørgsmålet omkring, hvorvidt den indhentede viden og undersøgelsens resultater kan videreføres til og være vejledende for andre væsentlige kontekster og situationer (Kvale & Brinkmann, 2015:333). Generaliseringen anses som en proces, hvor konklusioner dannes ved at sammenholde empiriske fund med teoretiske forestillinger (Antoft & Salomonsen, 2007:49). I specialet er der gjort brug af en teoretisk bricolage, som skildrer forskellige teoretiske perspektiver, der ses relevante for det undersøgte fænomen. I specialets analyseafsnit tydeliggøres det, hvordan de orienterende begreber kan være med til at belyse og skabe en forståelse for de empiriske fund (Antoft & Salomonsen, 2007:49+51). Analyseafsnittet inddrager også andre teoretiske perspektiver, som tilfører væsentlige aspekter, der ikke er indbefattet af specialets teoretiske ramme. I specialet er det derfor muligt at sammenholde de konkrete empiriske fund med teoretiske perspektiver, hvilket er med til at muliggøre en analytisk generalisering (Antoft & Salomonsen, 2007:51). Vi ser derfor et potentiale i, at specialets indhentede viden og resultater kan videreføres til andre kriminogene kontekster, da specialet danner en forståelsesramme for udøverens bevæggrunde, samt hvilke løsninger der kan være med til at stoppe kriminaliteten.

7.6 Analysestrategi

Med udgangspunkt i den hermeneutiske sandhedsforståelse, vil der i analysen være et fokus på de enkelte aktørers forståelser og fortolkninger af stalkingfænomenet, eftersom aktørernes fortolkninger tillægges en væsentlig betydning inden for hermeneutikken (Gilje & Grimen, 2002:164). Her arbejdes der ud fra *meningsfortolkning*, hvor der kan indgå dybere og mere kritiske fortolkninger af det sagte. Fortolkninger rekonstrueres derfor inden for en bredere referenceramme (Kvale & Brinkmann, 2015:271-272). Fænomener kan altid fortolkes og forstås forskelligt. Denne fortolkningspluralisme bevirker, at de meninger og fortolkninger aktørerne bidrager med, ikke kan anses som hverken absolut eller objektiv viden (Gilje & Grimen, 2002:183+190).

Derudover er det også væsentligt at forholde sig til vores egne forforståelser og have en åbenhed overfor, at disse også kan revideres (Gilje & Grimen, 2002:175-176), hvilket også er et grundelement i den adaptive tilgang (jf. "5.1.2 Adaptiv teori"). Med udgangspunkt fortolkningspluralismen vil specialets forståelser og fortolkninger ikke nødvendigvis være gældende på et senere tidspunkt eller for andre forskere, men er et udtryk for aktuelt gældende forståelser med udgangspunkt i specialets teori, litteraturreview og empiri.

7.6.1 Kodning

Kodningsprocessen i forhold til specialets empiri påbegyndtes allerede delvist under transkriberingen, da det allerede her blev muligt at se nogle mønstre og tematikker, samtidig med at der fremkom andre, nye perspektiver. Dette har været muliggjort af, at vi begge har deltaget i samtlige interviews og dermed havde kendskab til tematikkerne og emnerne fra alle interviewene (Brinkmann & Tanggaard, 2015:43). Dermed har vi kunne reflektere over mere eller mindre fremtrædende tematikker tidligere i processen. Yderligere har specialets orienterende begreber delvist influeret interviewspørgsmålene, hvorfor begreberne initialt har været anset som mulige koder og dermed været indledende opmærksomhedspunkter, dog med åbenhed for andre perspektiver.

Selve kodningen tog udgangspunkt i den adaptive tilgang. Kodningsprocessen bestod af tre faser, hvoraf første fase, *prækodning*, består af en høj grad af åbenhed, hvor passager eller citater blev markeret ud fra en umiddelbar vurdering af, at elementet var interessant (Layder, 1998:53). Den anden fase, den *provisoriske* kodning, er baseret på en indikation af, at den pågældende passage er relevant ud fra associationer til koncepter eller idéer, hvorigennem der også skabes en grad af klassificering ved begyndende navngivning af associationerne (Layder, 1998:53-54). Her var de orienterende begreber medvirkende til en umiddelbar organisering af dele af empirien. Samtidig med dette, fremkom nye perspektiver fra empirien. I tredje fase blev empirien organiseret med henblik på at opstille betegnelser, hvortil de konkrete empiriske elementer kunne henføres, således empirien blev organiseret i forhold til de koder der ansås relevante, nyopståede koder såvel som teoretisk orienterede koder. Denne fase består af dannelsen af *kerne- og satellitkoder*, hvor en højere grad af organisering sker i form af rammesætning af overordnede koder og dertilhørende underkoder (Jacobsen, 2007:268; Layder 1998:56). Brug af notater under kodning har været behjælpeligt i forhold til at erindre, hvad de umiddelbare tanker omkring koden var, samtidig med at det skabte mulighed for intern dialog om koderne (Layder, 1998:58-59). Udviklingen af nye kategorier og koder er foregået

parallelt med inddragelsen af det eksisterende teoretiske grundlag, hvorfor det teoretiske udgangspunkt blev inkluderet samtidig med, at der var åbenhed over for nye aspekter (Jacobsen, 2007:268).

Der er i analysen inddraget yderligere teoretiske perspektiver, foruden de orienterende begreber, såsom elementer fra både Rational Choice Theory og teorien om neutraliseringsteknikker, eftersom disse aspekter forekommer relevante i lyset af empirien.

8. Analyse

Med henblik på at kunne besvare specialets problemformulering: ”*Hvordan kan stalkingadfærd i en tidligere nær relation stoppes?*”, behandles og analyseres specialets informanters udtalelser og perspektiver med det overordnede fokus på, hvordan stalkingadfærden kan stoppes. Den første del af analysen vil tage udgangspunkt i, hvorfor stalkingadfærd kan være svær at stoppe, hvortil anden analysedel fokuserer på, hvordan de fagprofessionelle tænker, at stalkingadfærd på bedst mulig vis kan stoppes. I analysen vil Dansk Stalking Center benævnes ”DSC” når der refereres til informanterne.

Det skal bemærkes, at flere informanter refererer til stalkingudøvere som mænd. Informanterne udtaler, at de fleste stalkingudøvere i tidligere nære relationer er mænd, omend flere italesætter at kvinder også kan være stalkingudøvere (Bilag 3:3-4; Bilag 4:4; Bilag 5:6-7; Bilag 6:4; Bilag 8:3-4; Bilag 9:8-9).

8.1 Stalking som fænomen

8.1.1 Divergerende forståelser af stalking

På tværs af vores informanter er der fremkommet oplysninger om, at forståelsen af, hvad og hvornår der er stalking, samt hvordan det defineres, kan variere til trods for at informanterne har kendskab til samme juridiske definition (Bilag 4:3; Bilag 5:3-4; Bilag 7:5-6; Bilag 9:5-6). Foruden at der generelt i samfundet kan være ”begrebsforvirring” omkring stalkingbegrebet (Bilag 3:14), så er de fagprofessionelles forståelser af, hvornår der er tale om stalking også varierende.

Variationer omhandler blandt andet hvordan de enkelte fagprofessionelle forstår, fortolker og anvender stalkingparagraffen. Nogle informanter forholder sig til den juridiske definition af stalking, mens andre anvender en bredere definition. Politibetjenten, konsulenten fra politiet og politikommissæren fra Norge forholder sig primært til de juridiske definitioner, hvorimod politiassistenten, psykologen fra DSC og Lise Linn Larsen har en bredere definition af stalking (Bilag 3:2-3; Bilag 4:3+14; Bilag 5:3; Bilag 6:2-3; Bilag 8:2; Bilag 9:5-6). Konsulenten fra kommunen har en opfattelse af stalkingfænomenet, der afviger fra de andre informanternes og særligt står i kontrast til Dansk Stalking Centers definition, der forekommer at være for bred i forhold til, hvad konsulenten anser som stalking (Bilag 7:3-6+23-24). Konsulenten er af den opfattelse, at Dansk Stalking Center er for hurtige til at kategorisere folk som "stalkere", da konsulenten mener det blot kan være uvenskab eller chikane. Konsulenten vil hellere se tiden an og se om den givne rådgivning til den udsatte har afhjulpet problematikken eller om det eskalerer yderligere (Bilag 7:4+22). Denne ventetid kan på den ene side være meningsfuld i forhold til at vurdere, om de indledende tiltag har den ønskede virkning, men modsat kan ventetiden også risikere at føre flere problematikker med sig, da en hurtig indsats kan vise sig at være vigtig i forhold til at stoppe udøveren. I Ian Hackings analyse "The Making and Molding of Child Abuse" (1991) fokuseres der på, hvordan definitionen af "child abuse" har væsentlig indflydelse på omfanget af folk, der er berørte af problematikken (Hacking, 1991:272). Dette perspektiv på konstruktionen af "child abuse" er relevant i forståelsen af stalkingfænomenet. Ud fra konsulenten fra kommunens perspektiv, er det oplevede omfang af problematikken ikke overensstemmende med det Dansk Stalking Center formidler. Denne forskel kan bero på de forskellige definitioner stalkingfænomenet forstås ud fra; Dansk Stalking Centers bredere definition indfanger flere former for "stalking" end den definition konsulenten fra kommunen arbejder ud fra. Konsulenten vil i færre sager kategorisere adfærden som stalking, og i flere tilfælde karakterisere adfærden som noget andet, hvilket også medfører en anden form for hjælp og rådgivning (Bilag 7:3-6). På den ene side er det relevant at tage højde for, at omfanget af stalking er konstrueret og potentielt større grundet en bred definition. På den anden side er stalkingproblematikken ægte og har konsekvenser for dem, som er indblandet. Et større fokus på stalking og håndtering heraf kan derfor medføre den forandring, der er behov for på dette område.

Konsulenten bemærker yderligere selv en bevidsthed om, at det også handler om et definitionsproblem, og at Dansk Stalking Center gerne vil belyse et stort problem (Bilag 7:5-6).

Lise Linn Larsen italesætter selv, hvordan de i Dansk Stalking Center har fået “(...) implementeret stalking som begreb, som fænomen” (Bilag 9:16), og at en stor del af Dansk Stalking Centers arbejde omhandler “at komme ud og formidle budskabet om stalking og få folk til at forstå, at det faktisk er et stort problem.” (Bilag 9:10). Dette tydeliggør den konstruktionsproces der har været i forbindelse med at problematisere stalkingadfærd. Ud fra Donileen R. Losekes terminologi kan det arbejde, Dansk Stalking Center har udført, betegnes som “social problems work” (Loseke, 2003:14+55), hvor der arbejdes for, at den adfærd der findes i stalking, gøres til et socialt problem. En tilsvarende konstruktionsproces kan også findes i det arbejde der udføres ved politiet og dets jurister; her snævres forståelsen af stalking ind til den juridiske forståelse, da denne forståelse er grundlaget for politiets og retssystemets arbejde. Dermed anerkendes stalking kun som sådan, såfremt stalkingen passer i den mere indsnævrede forståelse. Alt der ligger uden for denne forståelse defineres dermed ikke som stalking. Dette aspekt tydeliggør også, hvordan specialets informanter har forskellige interesser i at belyse stalkingproblematikken, og at der ofte tales ud fra det perspektiv, de selv er en del af.

8.1.2 Stalkingens kompleksitet og gråzoner

De varierende forståelser af stalking er med til at øge kompleksiteten i forhold til både at forstå problematikken, men også at afhjælpe den.

Stalkingens komplekse karakter adskiller sig fra andre kriminalitetstyper, som har et mere fastdefineret og “objektivt” udtryk, såsom vold eller hærværk. Poliitiassistenten udtaler:

“(...) hvis der er nogen der ødelægger hinandens ting med vilje, så er det hærværk. Og vi ved, at hvis nogen slår hinanden, så er det vold. Men stalking kan sagtens være en misere af ”jeg modtager blomster, jeg modtager kærlige sms’er, han kørte forbi min bopæl, han har kontaktet min veninde og spurgt om hun ikke vil bede mig om at ringe”. Det kan sagtens være et sammensurium af en masse enkeltstående lovlige og egentlig også samfundsmæssigt legitime årsager til at kontakte hinanden, men mønsteret af det udgør noget ulovligt og noget intimiderende, som vi skal tage os af. Og den her evne til at spotte mønsteret, både ved politiet, men også samfundsmæssigt, er klart en udfordring ved de her sager (...)” (Bilag 6:7).

Poliitiassistenten beskriver, at elementerne der kan indgå i stalkingforløb, kan være gestusser der, isoleret set, ikke er forkerte. Psykologen fra DSC beskriver også, at adfærden kan gå “fra at være social acceptabel til at være socialt uacceptabel” (Bilag 5:3). Adfærden, der indgår i

stalking, kan være acceptabel, men set i lyset af konteksten, mønsteret og varigheden, kan adfærden anses som uacceptabel. Konsulenten fra politiet tydeliggør yderligere, at der ikke behøver at være trusler indblandet, for at der er tale om stalking, men det at lægge blomster kan ligeledes være stalking, såfremt det er uønsket (Bilag 3:22).

Det pointeres af flere informanter, at kontaktforsøgene kan have tilsyneladende legitime årsager (Bilag 4:3; Bilag 6:7). Denne legitimitet er udfordrende, da der skal laves vurderinger af de konkrete sager, baseret på om kontaktforsøgene er berettigede eller ej, hvorvidt de kan begrundes, samt varigheden, antallet og karakteren af kontaktforsøgene (Bilag 6:7). Hertil kan Hackings pointe om, at definitionen af "child abuse", er blevet udviklet ved at opdele flere forskellige typer adfærd som værende normale eller afvigende (Hacking, 1991:287), også anses som relevant i forhold til stalking. I og med at dele af stalkingadfærden ikke er forkerte, isoleret set, kan det være en udfordring for fagprofessionelle at vurdere, hvorvidt der er tale om stalking. I stalking befinder de mere eller mindre acceptable handlinger sig derimod i en gråzone, da det er kontekstuel, hvorvidt handlingen anses som normal eller afvigende. Det bidrager derfor til den kompleksitet der er forbundet til stalkingfænomenet generelt, da adfærden i sig selv ikke er defineret på forhånd, og at der samtidig er så stor variation og individuel forståelse af stalking.

Denne form for konkrete og ofte subjektive vurderinger af, hvorvidt der er tale om stalking, ses også særligt udtalt i forhold til "tidsdimensionen" eller "proportionaliteten" mellem varigheden af relationen og den efterfølgende periode med stalkinglignende adfærd. Det kommer til udtryk, at der ofte vil være en periode efter et brud, hvor stalkinglignende adfærd anses som acceptabel i lyset af den afbrudte relation. Dette tydeliggøres i psykologen fra DSC's italesættelse omkring tiden efter et brud, hvor der kan være en forventning om, at der er en periode, hvor kontaktforsøg kan anses som socialt acceptable (Bilag 5:4+37). I denne vurdering tages forholdets længde og historik i betragtning i forhold til den efterfølgende periode.

Denne tidsramme kan være både svært definerbar og meget flydende i forhold til skellet mellem, hvornår det er "acceptabel adfærd" og hvornår det er stalkingadfærd (Bilag 3:2-3; Bilag 5:37; Bilag 6:13-14). Ingen informanter udtrykker, at karakteren af adfærden ændres, blot fordi der begynder at være uoverensstemmelse mellem længden på forholdet og uhensigtsmæssig adfærd efter bruddet. Derfor kan "stalkingadfærden" være den samme og bestå af de samme handlinger, men være enten acceptabel eller uacceptabel alt efter tidsdimensionen. Dette efterlader flere subjektive elementer i forhold til at vurdere, hvorvidt der er tale om stalking, anden chikanerende adfærd eller acceptabel "efter-brud"-adfærd.

8.1.3 Mødet med fagprofessionelle

De divergerende forståelser af stalking, stalkingadfærdens "legitimitet", samt de subjektive vurderinger af tidsdimensionen, kan have betydning for, hvordan udsatte og udøvere mødes af forskellige fagprofessionelle. Som politikommissæren påpeger, i forhold til problematikken omkring divergerende forståelser af stalking, så oplever mange potentielt, at de ikke får tilstrækkelig hjælp:

"Når de kommer og sier at de blir stalket, så forventer de kanskje at da skjønner de andre hva dette innebærer. Og så skjønner vi ikke helt det, sånn at vi ikke tar det nok på alvor og så videre og (...) så får de jo dårligere hjelp enn de sikkert skulle hatt" (Bilag 8:10).

Politikommissæren problematiserer de forskelligartede forståelser blandt de fagfolk, der skal møde den pågældende, som er berørt af stalking. Det kan give problemer i forhold til, at de som henvender sig, ikke får den rette hjælp, grundet forskelligartede opfattelser og vurderinger af, hvad der bør gøres og hvad der ikke bør gøres. Ifølge politikommissæren medfører denne definitionsudfordring også, at der kan være manglende rutiner eller retningslinjer i forhold til at lave god opfølgning på henvendelser (Bilag 8:18). Dette betyder, at politiet ikke nødvendigvis vurderer, at der er et behov for kontaktetablering til udøveren, hvorved udøveren ikke motiveres til at stoppe.

Det juridiske udgangspunkt, i henhold til straffelovens § 242, lægger også op til en vurdering, da kontaktforsøgene skal være "systematiske og vedvarende". Der findes dog ikke et konkret udgangspunkt for, hvornår kontakten er systematisk og vedvarende (jf. "2.1 Hvad er stalking?"). Det kan betyde, at der er flere stalkingudøvere og udsatte, der ikke får hjælp, fordi det ikke er erkendt, at adfærden er forkert, hverken blandt de involverede selv eller andre i samfundet, herunder fagprofessionelle. Lise Linn Larsen beskriver, at både udsatte og udøvere kan blive dobbelt-traumatiseret, hvis de rækker ud efter hjælp i systemet, men ikke bliver mødt med forståelse og anerkendelse af deres situation, hvormed de ikke får den rette hjælp (Bilag 9:4). Dette kan føre til en forværring af adfærden, hvis stalkingen får lov til at fortsætte og yderligere kan udvikle sig til at blive en form for afhængighed over tid. Omvendt kan en bred forståelse af stalking også medføre en række henvendelser fra folk, der måske oplever, at de er udsat for stalking, uden at denne adfærd faktisk kan karakteriseres sådan (Bilag 4:14; Bilag 7:14-15). Dette kan være med til at "blæse" problemet op og fratage fokus fra dem, som reelt har brug for hjælp. Det kan diskuteres, hvor stor indflydelse de divergerende

forståelser og definitioner har i praksis. Det giver anledning til at overveje, hvorvidt en ensartet forståelse kunne sikre en mere ensartet behandling og hjælp, således det ikke afhænger af om man møder konsulenten fra kommunen, en fra politiet eller en fra Dansk Stalking Center, eller en helt fjerde fagprofessionel.

Forståelsen af stalkingfænomenet er ikke blot interessant og kompleks, men også relevant med henblik på, at divergerende forståelser kan have indflydelse på ensartetheden af behandling og hjælp. Dermed er det heller ikke sikkert, at udøveren mødes med de sanktioner og tilbud, der ellers kan være virkningsfulde i forhold til at få udøveren til at stoppe sin stalkingadfærd. Disse forskellige aktuelle muligheder for at hjælpe eller påvirke udøveren til at stoppe sin adfærd udfoldes i de kommende afsnit.

8.2 Bevæggrunde og berettigelse

Et væsentligt aspekt der bliver italesat af informanterne er, at det er vigtigt at forstå, hvorfor udøveren stalker; forstå, hvad der er gået i stykker (Bilag 5:29-30). Det er essentielt at de fagprofessionelle forstår udøverens situation, bevæggrunde og sårbarhed, for at kunne iværksætte de sanktioner og hjælpemuligheder, der egner sig bedst i forhold til vedkommendes perspektiv og opfattelse af situationen (Bilag 8:11; Bilag 5:5).

Dette findes vigtigt både inden for politiet og ved Dansk Stalking Centers praksis, for bedst at kunne målrette indsatsen til den enkelte og skabe en vej ud af stalkingen (Bilag 6:14-15; Bilag 5:26-27).

Overordnet ligger den grundlæggende motivation for at udøve stalking i en tidligere nær relation, i afvisningen:

“Det er jo sådan set at de er blevet afvist. Det er det overordnede, som det handler om i den intime relation. Det er at blive afvist, at blive dumpet. Og ved at blive det, så oplever udøveren at miste kontrollen. Og den har man brug for at få genskabt” (Bilag 9:8).

Dette motiv for stalkingadfærden, Lise Linn Larsen nævner, er overensstemmende med den typologi Mullen et al. anvender ved stalking i tidligere nære relationer, hvor motiverne i denne relationstype er karakteriseret ved enten at ønske genetablering af relationen eller hævn (jf. ”4.1 Stalkertyper”). Dansk Stalking Center baserer dog også deres stalkertypologier på

Mullen et al.'s. Den afviste type, som ofte er i tidligere nære relationer, er ikke decideret kendetegnet ved at have psykiske sygdomme, men det er ikke uset, at der kan være nogle personlighedsforstyrrelser (jf. "4.1 Stalkertyper"). Fra politikommissæren italesættes det, hvordan der kan være psykisk sygdom, eller egocentrisme, manglende impuls kontrol eller narcissisme indblandet, hvilket kan gøre, at udøveren håndterer brud-situationen og afvisningen anderledes end andre måske ville gøre det (Bilag 8:3+10). Psykologen fra DSC påpeger, at en eventuel antagelse om, at der ofte ligger en psykisk sygdom, personlighedsforstyrrelse eller diagnose bag stalkingadfærden er uhensigtsmæssig: "Det er for let bare at sige, at alle sammen er psykopater, altså det kommer vi ikke særligt langt med" (Bilag 5:20). Lise Linn Larsen italesætter også, at stalkingudøvere i en tidligere nær relation ikke behøver at have nogle psykiske udfordringer, for at udøve stalking, men at et brud på en relation, kan resultere i en livskrise, der gør at pågældende kan udøve stalkingadfærd (Bilag 9:4). Psykologen fra DSC italesætter ligeledes, at det heller ikke nødvendigvis er personer, der har en kriminel historik:

"De kan jo godt have levet et helt normalt liv og så er de kommet ind i den der kattepine. (...) der er jo nogen, der har en lang række af andre kriminelle handlinger med sig. Men nogen, de har simpelthen ikke oplevet det før, og det har de selv svært ved at håndtere, "hvorfor er jeg kommet helt herud og hvorfor siger mit hoved til mig, at det jeg gør måske ikke er okay, men det er i hvert fald nødvendigt"." (Bilag 5:9).

Stalkingudøvere kan derfor godt være endt i en situation, de ikke selv kan se sig ud af. Qua at det også kan være "almindelige" mennesker, med normale liv, uden psykiske sygdomme eller kriminelle karrierer bag sig, kan det være en meget forskelligartet gruppe (Bilag 6:3). Lise Linn Larsen påpeger, at der grundet denne forskelligartethed generelt mangler forskning om, hvem udøverne mere konkret er (Bilag 9:30). Det kan diskuteres, om den manglende indsigt i stalkingudøvere som gruppe gør, at det er svært at få et reelt billede af, hvor meget personlighedsforstyrrelse og psykiske afvigelser faktisk spiller en rolle i stalking. Modsat er den afviste type ifølge Mullen et al. ikke nødvendigvis karakteriseret ved psykiske afvigelser og personlighedsforstyrrelser (jf. "4.1 Stalkertyper"), hvorfor det, der italesættes af specialets informanter, kan være retvisende. Vi fornægter ikke, at nogle udøvere har en psykisk lidelse, blot at det ikke er gældende for alle udøvere, samt at emnet omkring psykisk sygdom ikke har været udpræget i den indsamlede empiri.

8.2.1 Genetablering, hævn og retfærdighed

En udtalt drivkraft bag stalkingadfærd i en tidligere nær relation er ønsket om at genetablere forholdet, hvilket også er kendetegnende for den afviste stalkertype, hvilket også italesættes af flere informanter (jf. "4.1 Stalkertyper"; Bilag 3:3; Bilag 8:3; Bilag 9:8). Det kan eksempelvis ses ved at stalkingadfærden tager form af romantiske gestusser (Bilag 6:3). Ønsket om at genetablere forholdet kan også skyldes jalousi, der gør kontroltabet ved bruddet sværere for udøveren (Bilag 8:3; Bilag 9:27). Flere informanter italesætter, hvordan den initiale motivation med fokus på genetablering kan ændres til ønsket om kontrol eller hævn, når det ikke lykkedes at genetablere relationen (Bilag 3:3; Bilag 5:5; Bilag 6:3-4). Et eksempel på dette italesættes af politiassistenten:

"(...) de vil have vedkommende tilbage; altså deres ekspartner tilbage og derfor kan det være storslåede gestusser, romantik, kærlighedserklæringer og sådan noget. Og så kan det godt pendulere lidt over i den her med (...) at "hvis ikke at jeg skal have hende, så er der ingen andre der skal" (...) i stedet for "jeg vil have dig tilbage, og alting skal være godt, vi skal tilgive i hinanden, og så starter vi forfra", så bliver det "jamen, hvis ikke du vil være sammen med mig, så skal jeg undergrave din tilværelse fuldstændig". Så det pendulerer fra at være noget med at ville genoptage en relation (...) eller et hævnmotiv." (Bilag 6:3-4).

Kontrol og tabet heraf er en hyppig bevæggrund og drivkraft, da udøveren forsøger at tilbagevinde den kontrol, pågældende har mistet under bruddet, samt den kontrol og magt udøveren har mistet over modparten (Bilag 3:3; Bilag 4:7; Bilag 7:6; Bilag 8:3; Bilag 9:7-8). Lise Linn Larsen udfolder følgende:

"(...) det er jo samtidig et stort kontroltab; han mister jo kontrollen over mig ved at jeg bryder med ham. Og noget, der er rigtig vigtigt, er at have kontrollen. Så det driver ham til at begynde at udvide repertoire af forskellige metoder til at stalke." (Bilag 9:7).

Kontroltabet kan derfor være en drivkraft, da udøveren forsøger at genoprette kontrollen og tilbagevinde kontrollen over modparten. Det pointeres endvidere, at hvis forholdet har været præget af psykisk vold eller kontrol, kan dette forsøges opretholdt gennem stalkingadfærden, hvorfor adfærden, der karakteriseres som stalking, kan være startet i forholdet (Bilag 3:3; Bilag 9:7). Kontrol og kontroltab kan også ses i forbindelse med en form for afmagt over det kontroltab, der ligger i, at beslutningen om at afbryde relationen ikke har været udøverens

egen (Bilag 6:3). Det kan medføre nogle forskellige følelser hos udøveren, der både kan føle sig krænket eller stødt:

“(...) så tror jeg, at en stalkingudøver i en tidligere nær relation er stødt eller krænket. Det er ikke deres skyld. Der er sket noget uretfærdigt og de er ikke villige til at acceptere, for eksempel at en beslutning om et brud, eller et eller andet, ikke er deres beslutning eller at de ikke vil acceptere, at det er ude af deres hænder på en eller anden måde, deres kontrol” (Bilag 6:3).

Foruden at føle sig stødt eller krænket og opleve kontroltab, ses det også, at følelserne af uretfærdighed og frustration spiller ind (Bilag 4:17; Bilag 5:5). Yderligere kan følelser som bitterhed, sårethed og ked af det-hed også spille ind på de tilbagevendende kontaktforsøg (Bilag 9:22).

Målet med adfærden i sig selv kan ifølge psykologen fra DSC også være et ønske om retfærdighed for udøveren (Bilag 5:5). Hævnen og magtbehovet kan udspringe af andre følelser end blot aggressioner og fjendskab; disse følelser og behov kan være udtryk for en “sårethed” og oplevet krænkelse eller forurettelse (Bilag 6:24). En tredje bevæggrund kan være ønsket om at opnå retfærdighed. Retfærdighed bliver betegnet som et underliggende tema ved mange stalkingudøvere (Bilag 5:5). Udøverne oplever situationen som uretfærdig, og deres handlinger anses som en måde, hvorpå de kan opnå retfærdighed i situationen (Bilag 6:3; Bilag 9:17).

8.2.2 Berettigelse

Den udøvende part kan opleve sig selv som offeret i situationen, hvilket er et centralt empirisk fund udledt af informanternes erfaringer.

Adskillige informanter italesætter med forskellige betegnelser, hvordan udøveren selv ‘legitimerer’, ‘berettiger’ og ‘forsvarer/forklarer’ deres adfærd (Bilag 5:24-26; Bilag 6:14). Argumentationerne synes væsentlige, eftersom det italesættes, at såfremt en stalkingudøver ikke kan berettige, eller finde sine handlinger acceptable, så vil pågældende stoppe sin adfærd (Bilag 5:7+25).

Blandt de udøvere der har bevidsthed om, at deres adfærd ikke er “rigtig”, kan adfærden udspringe af en oplevet berettigelse. Adfærden kan dog også forklares med henvisning til henholdsvis “legitime” årsager, relationen og den afmagt, der opleves.

De fleste af dem, der har grænseoverskridende adfærd, er ifølge psykologen fra DSC bevidste herom, men en af årsagerne til at de alligevel fortsætter kan findes i, at stalking kan defineres som "(...) en snebold, altså når først du starter så bliver det sværere at stoppe" (Bilag 5:24). Dermed er det forkerte i adfærden erkendt, men ikke muligt for udøveren at stoppe egenhændigt. Udøvere kan ligeledes opleve, at de ikke selv har kunne finde alternativer til deres adfærd; de har ikke kunne gennemskue, hvordan de skulle håndtere deres følelser og situation på anden vis (Bilag 5:25-26). Jo længere tid udøveren fortsætter sin adfærd, desto sværere er det for udøveren at stoppe igen (Bilag 9:17-18).

Adfærden kan, for udøveren selv, anses som en form "retfærdig stalking" (Bilag 5:10). Psykologen fra DSC udtaler, at "(...) berettigelsen er også sådan en x-factor i stalkingen, du skal have en følelse af berettigelse før at du kan fortsætte din stalking" (Bilag 5:7). Berettigelsen gør, at udøverne kan fortsætte adfærden til trods for advarsler fra politiet, da oplevelsen af berettigelse overgår de givne advarsler (Bilag 6:25).

Ifølge psykologen fra DSC berettiger nogle udøvere deres adfærd med, at deres egen situation "trumfer samfundets love" (Bilag 5:19). Her laver udøveren en form for kalkule af, at adfærden er acceptabel, situationen og egne behov taget i betragtning (Bilag 5:19). Denne rationelle kalkule, kan anses som en "forvridning af logik" (Bilag 5:19), hvilket kan ses i lyset af Sykes og Matza's neutraliseringsteknikker, der overordnet omhandler, hvordan ens adfærd og handlinger kan retfærdiggøres eller neutraliseres, således de ikke opleves forkerte af udøveren selv (jf. "4.2.2 Stalking og recidiv").

Berettigelsen kan, ifølge konsulenten fra politiet, findes i, at udøveren har haft en nær relation til den udsatte (Bilag 3:16). Politibetjenten ser også at berettigelsen har rødder i "legitime årsager", hvor udøveren mener at kontaktforsøgene er acceptable set i lyset af, at de to parter eventuelt har børn eller økonomi, der ikke er afklaring omkring (Bilag 4:3+17). Dette kan associeres med Sykes og Matza's denial of injury, da udøveren ikke anser adfærden som skadende overfor modparten, eftersom årsagen til kontakten er "legitim" (jf. "4.2.2 Stalking og recidiv"). Relevant er, at såfremt kommunikationen omkring børn eller økonomi løses med hjælp fra en tredjepart, vil udøveren potentielt blot finde endnu en "legitim" årsag til kontakten, hvorfor adfærden ikke ophører, når de oprindelige "legitime" årsager er løst (Bilag 4:22).

Berettigelsen er helt central for, at udøveren pågår med sin adfærd og ikke stopper - dog kan berettigelsen være som følge af, at udøveren har mistet kontrol over situationen eller modsat være baseret på "rationelle" årsager.

8.2.3 Udøveren som offeret

Udøvere er ikke nødvendigvis ubevidste om deres handlinger; de anser blot ikke handlingerne som forkerte, konteksten taget i betragtning.

Mest gennemgående er, at udøverne, ifølge informanterne, føler, at det er udøverne selv, der er forurettede i situationen (Bilag 4:12). De oplever, at de er blevet uretfærdigt behandlet, eksempelvis med henvisning til at modparten havde været udøveren utro, at modparten fik mest i bodeling eller at udøveren var den, der blev forladt, hvormed vedkommende føler sig som offeret (Bilag 4:13; Bilag 5:11+25; Bilag 6:14). Ifølge politiassistenten berettiger de deres handlinger med, at det, den stalkingudsatte har gjort, har været værre end udøverens adfærd og handlinger (Bilag 6:14). Politikommissæren oplever ligeledes en offermentalitet:

"(...) jeg tror, at det er en følelse af at de [udøvere, red.] er uretfærdig behandlet (...). Ja, det er de som blir utsatt for noe som ikke er riktig og så rettferdiggjør de på en måte den kontakten selv (...)" (Bilag 8:3).

Denne oplevelse belyses også af Lise Linn Larsen, der erfarer at nogle udøvere retfærdiggør adfærden med henvisning til sin egen "ret" til at handle, fordi modparten selv har gjort noget (Bilag 9:17). Dermed er der en udpræget oplevelse af, at udøverne betragter dem selv som de reelle ofre i situationen og at de udsatte selv er skyld i situationen.

Der drages paralleller til Sykes og Matza's neutraliseringsteknik *denial of the victim*. Denne neutraliseringsteknik beror på, at udøveren tager en form for ansvar for sine handlinger, og er bevidst om, at handlingerne ikke er helt acceptable objektivt set. Derudover kan der være en bevidsthed om, at handlingerne kan have konsekvenser for modparten. Handlingerne neutraliseres ved, at disse ikke anses som forkerte ud fra udøverens perspektiv, konteksten taget i betragtning. Hævn kan opleves berettiget, i og med, at modparten fortjener denne adfærd, og at stalkingen dermed er selvforskyldt (Sykes & Matza, 1957:668). Ansvar for udøveren påtager sig her, vil ikke være ansvaret for det forkerte i handlingerne. Ansvar skal ses som en umiddelbar erkendelse af, at de har udført nogle handlinger, at de har gjort nogle ting, men de anser ikke disse handlinger som forkerte, situationen taget i betragtning.

Foruden at udøveren kan opfatte sig selv som offeret, italesættes der også situationer, hvor udøveren anser sig selv som et offer for systemet. Ifølge psykologen fra DSC oplever nogle udøvere, at der ikke er nogen, der lytter til dem og deres side af historien, hvorfor de føler sig dårligt behandlet (Bilag 5:11). Dermed er de ikke blot ofre i relationen, men også ofre for systemets handlinger. Politikommissæren eksemplificerer, hvordan udøverne oplever det som uretfærdigt, at de bliver udsat for sanktioner fra politiet, såfremt de ikke opfatter sig selv som "stalkere" eller ikke selv synes de opfører sig forkert (Bilag 8:10). Dette indikerer, at der anvendes endnu en neutraliseringsteknik, ved at tilslutte sig dette "offer for systemet"-perspektiv. Her neutraliserer udøverne ved at "fordømme" dem, der fordømmer dem (condemnation of the condemners). Her fordømmes systemet, samt de stalkingudsatte, som følge af at disse parter fordømmer udøverens adfærd (jf. "4.2.2 Stalking og recidiv").

Uagtet om udøverne anser deres adfærd som forkert eller ej, så har de en bevidsthed om situationen og deres "medvirken" i den. Én ting er at stoppe stalking i situationen, men en anden ting er at stoppe, eller forebygge, at stalkingen vil forekomme igen. Som det fremgår af Malsch, de Keijser og Debets' undersøgelse af dømte stalkingudøveres recidiv, kan denne evne til at neutralisere sig selv "ansvarsfri" være et væsentligt element i forhold til, at en udøver fortsætter sin stalkingadfærd efter endt straf (jf. "4.2.2 Stalking og recidiv"). Dette stemmer overens med det perspektiv, der er fundet i empirien; så længe udøverne kan neutralisere deres handlinger, kan de fortsætte deres adfærd (Bilag 5:7). Hvis de derimod ikke kan neutralisere og bortforklare det forkerte i deres adfærd, kan det bevirke, at de ikke fortsætter stalkingadfærden. I Malsch et al.'s undersøgelse fokuseres der primært på Sykes og Matza's neutraliseringsteknikker 'denial of responsibility', 'denial of injury' og 'condemnation of the condemners'. Af disse neutraliseringsteknikker, fundet af Malsch et al., findes der primært eksempler på 'denial of injury' samt 'condemnation of the condemners' i specialets empiri. Den mest fremtrædende neutraliseringsteknik i empirien er dog 'denial of the victim', hvilken der ikke er fundet udtryk for i Malsch et al.'s undersøgelse. Dette er interessant, da det kan diskuteres om 'denial of the victim' så reelt ikke har indflydelse på, hvorvidt stalkere recidiverer, eller om denne forskellighed skyldes, at informanterne i specialet er fagprofessionelle, og kan have en anden forståelse af, hvordan udøverne forklarer deres adfærd, end udøverne selv. De udøvere, de fagprofessionelles erfaringer er baseret på, er ikke nødvendigvis dømte, hvorfor en forskellighed også kan findes i, hvornår stalkingudøveren mødes i forløbet. Endeligt kan det også skyldes, at specialet fokuserer på stalkingadfærd i en tidligere nær relation, hvor Malsch et al.'s undersøgelse ikke udelukkende har et sådant fokus.

For at kunne stoppe stalkingudøvere forekommer det relevant at bryde udøverens eget billede af situationen og deres neutraliseringer. Et brud med udøverens egen forståelse af situationen kan tilbageføre et ansvar til udøveren selv, hvilket kan skabe motivation til forandring ved udøveren. Ifølge psykologen fra DSC er skyld en væsentlig komponent i forhold til at få en udøver til at stoppe sin adfærd (Bilag 5:32). Denne skyldfølelse kan først få plads ved udøveren, hvis udøverens neutraliseringer og retfærdiggørelser brydes. Dette vil ikke kunne lade sig gøre, uden at de fagprofessionelle sætter sig ind i den konkrete udøvers situation og perspektiv, da det er væsentligt, at de ved "hvad de skal tale ind i", hvad de skal forsøge at arbejde med og påvirke.

8.3 Afhængighed

Et centralt emne, der gik på tværs af alle informanter, var, at de alle beskrev, at en hurtig indsats over for stalkingudøvere er essentielt i stalkingsager. En begrundelse for denne hurtige indsats i stalkingsager skal blandt andet ses i lyset af, at stalkingen kan blive en *afhængighed* for stalkingudøverne, hvilket konsulenten fra politiet blandt andet beskriver:

"(...) det er lidt en form for afhængighed for nogle af dem (...) de har svært ved at stoppe, fordi nu kører det og de har svært ved at komme ud af det. Så det bliver en form for afhængighed, og det kunne godt være, at hvis man var lidt hurtigere ude og få fat i nogle af de her udøvere, så kunne man begrænse nogle af de sagskomplekser, der kan komme." (Bilag 3:5).

Kontaktforsøgene og stalkingadfærden kan blive en stor del af udøvernes liv, hvor flere informanter sammenligner stalkingudøvere og deres adfærd med alkoholikere, narkomaner og misbrugere, som er afhængige af et bestemt stof (Bilag 5:11; Bilag 6:17; Bilag 9:4). Denne afhængighed bliver også beskrevet i Wheatley et al.'s undersøgelse om stalkingudøvere i Storbritanniens fængsler, da udøverne er drevet af et vidtgående behov for at have den udsatte i sit liv (jf. "4.2.1 Perspektiver fra fængslede stalkingudøvere"). Denne kontakt-afhængighed til den udsatte kan opstå på baggrund af udøvernes egne usikkerheder og følelsen af et behov for den udsattes anerkendelse (jf. "4.2.1 Perspektiver fra fængslede stalkingudøvere"). Dette afhængighedsbegreb er interessant, da afhængigheden ikke er medicinsk eller fysiologisk i den forstand, at udøverne er blevet afhængige af et bestemt stof, men kan nærmere sammenlignes med ludomani. Afhængigheden skal derfor forstås som noget mentalt

og psykologisk, da udøveren får "(...) en sådan der trang til å fortsette." (Bilag 8:12). Udøveren bliver besat af tanken om den udsatte og enhver form for kontakt til denne, føles som en succes for udøveren, hvilket fordrer trangen til mere (jf. "4.2.1 Perspektiver fra fængslede stalkingudøvere"). Lise Linn Larsen beskriver også et eksempel med en udøver i henhold til denne afhængighed:

"Han blev også bevidstgjort om, at det lidt er som en afhængighed, så han var klar over, at han skulle se det lidt, som om at han var blevet alkoholiker, og så er der nogle ting man skal gøre anderledes. Men også at der er en risiko for, at man falder i vandet igen. (...) Da han var stoppet med sin adfærd og (...) behandling, så gik det godt, indtil en periode, et halvt år efter eller sådan noget. Der kunne han mærke, at nu var han helt oppe og køre (...) han kunne ikke lade være, han tænkte, at nu havde han brug for at få nogle nye samtaler (...) Men han var også blevet bevidstgjort om, at det var en trang han havde, som han måtte arbejde med, og at han så skulle række ud, for at få hjælp." (Bilag 9:20).

Eksemplet tydeliggør afhængigheden, da udøverne kan "falde i" igen, hvorfor der kan være behov for, at udøveren får hjælp til ikke at recidivere. Psykologen fra DSC uddyber, hvordan denne afhængighed kan udvikle sig:

"Fordi stalking er meget ligesom junk, altså narko, jo længere tid du har lavet det, jo mere har det kostet, jo mere har du mistet, jo vigtigere bliver det at holde fast i den del, sværere at slippe den del du så har, som kan være narko eller stalking." (Bilag 5:33).

Stalking kan dermed blive en inkorporeret del af udøvernes liv, som kan have negative konsekvenser for udøveren; disse konsekvenser forværres, jo længere tid stalkingen står på. Afhængigheden af stalkingadfærden har derfor en tidsdimension, da afhængigheden kan udvikles, hvis stalkingen får lov til at fortsætte, hvorfor en hurtig indsats er nødvendig for at stoppe adfærden, før denne intensiveres (Bilag 3:7).

8.4 Hurtig indsats

Ovenstående analyseafsnit har problematiseret stalkingadfærden og udfoldet dets kompleksiteter, der kan bevirke, at adfærden er svær at stoppe. Nedenstående vil tage udgangspunkt i, hvordan informanterne mener, at stalkingadfærd kan stoppes.

Der er en bred enighed blandt informanterne om, at jo hurtigere der handles på en stalkingsag, desto bedre (Bilag 3:19; Bilag 4:6-7; Bilag 5:13; Bilag 6:5; Bilag 7:17; Bilag 8:12; Bilag 9:23). Politibetjenten beskriver:

“Så er vores opgave egentlig at gribe tidligt ind. Det er i hvert fald vores erfaring, at jo før vi griber ind, jo før kan vi få styr på den her kommunikation, men også at vi, ligesom en kile, går ind mellem de to parter, og så tager vi imod de beskyldninger der flyver frem og tilbage og så agerer vi lidt den tredje part, der (...) forsøger at vejlede.” (Bilag 4:4).

Politiet kan dermed agere en form for tredje part i sagen, hvilket også beskrives af politiassistenten (Bilag 6:8), samt skal denne indgriben gerne ske tidligt i processen. En udfordring for politiet i henhold til at handle hurtigt i stalkingsager, beskrives af konsulenten fra politiet:

“(...) man skal være stensikker, før man tager fat i dem [udøverne, red.], at man ikke bare lige ringer og snakker med dem (...) Men det er jo en retssikkerhed, at folk ikke bare skal kontaktes af politiet, hvis der ikke er en begrundet... mere end en begrundet mistanke. Men der kunne det godt være, at man kunne være lidt mere bøjelig en gang imellem og tage en venskabelig samtale. Det tror jeg godt at man kunne gøre. Men det har man ikke rigtig (...) ressourcerne til” (Bilag 3:7).

Konsulenten italesætter udfordringen i, at politiet ikke blot kan tage kontakt til udøveren, hvis de har fået en anmeldelse, da sagen først skal klarlægges og der skal foreligge en begrundet mistanke. Her beskrives det, at en ”venskabelig samtale” kunne have en gavnlig virkning. Dette italesætter psykologen fra DSC også: “(...) ikke en sanktionerende samtale, men en relativ kammeratlig samtale med politiet” (Bilag 5:45), hvilket kan have en positiv virkning, da udøveren bliver oplyst om, hvad sagen kan udvikle sig til (Bilag 5:45). Denne venskabelige/kammeratlige samtale kan beskrives ud fra et specialpræventivt perspektiv, da samtalen kan afskrække udøveren fra at fortsætte med sin adfærd, da det er politiet der ringer ud og der foreligger en trussel om sanktioner (jf. “6.2 Forebyggelse”). En sådan samtale kan også være med til at opbygge normative barrierer, da udøveren måske ikke er bevidst omkring, at adfærden og handlingerne kan udvikle sig til at blive straffbare, hvis ikke de stoppes (jf. “6.2 Forebyggelse”). Som tidligere beskrevet beretter flere informanter om, at nogle udøvere er bevidste omkring, at stalkingen er forkert, men vælger alligevel at stalke, fordi det gavner udøveren selv, altså er stalkingen egoistisk (Bilag 4:9; Bilag 8:3; Bilag 9:17). Dette rationelle valg kan belyses af Cornish og Clarke’s teori om Rational Choice, hvor udøverne til en vis

grad laver en cost-benefit-analyse (konsekvensberegning) af stalkingadfærden. Udøveren stopper adfærden, hvis stalkingadfærden får for store konsekvenser for dennes liv. Modsat fortsætter udøveren stalkingadfærden, hvis udøveren vurderer at gevinsterne ved adfærden er konsekvenserne værd (Cornish & Clarke, 2014:437). Rationalitet skal ses som noget individuelt og situationelt for hver enkelt person, da rationaliteten er præget af baggrundsfaktorer og individuelle træk, hvori individets moralske kodeks, eget syn på sig selv og sociale karakteristika indgår i vurderingen af, om en handling er rationel i den umiddelbare situation for det enkelte individ (Cornish & Clarke, 2014:437). Det vil sige, at stalkingadfærden ikke nødvendigvis er rationel for andre, men for udøveren er adfærden og kontaktforsøgene rationelle. Denne rationalitet kan forekomme inkonsistent i forhold til, at flere udøvere bliver afhængige af deres adfærd og ikke kan stoppe igen. Selvom nogle udøvere gerne vil stoppe deres adfærd, så er det ikke alle udøvere der har et ønske om dette, på trods af afhængigheden, da gevinsterne ved stalkingen er sanktioner og konsekvenserne værd. Dette kan ses som irrationelt i forhold til de mulige konsekvenser af kontaktforsøgene, dog kan dette være og virke rationelt for den enkelte udøver, særligt hvis udøveren ikke har nogle meningsfulde forpligtelser i livet, og dermed ikke har ret meget at miste (jf. "6.1 Forandringsmekanismer").

Lise Linn Larsen beskriver, hvordan det er "meget meget højt prioriteret, at når en udøver kontakter Dansk Stalking Center, så skal man kunne komme i kontakt med en psykolog" (Bilag 9:11). Begge informanter fra DSC er enige om, at åbningstiderne for centeret burde udvides (Bilag 5:44; Bilag 9:11), fordi "(...) det skal være sådan, at når en udøver lige pludseligt får en lys idé og "det kan godt være, at jeg har brug for noget hjælp", så skal man kunne komme i kontakt med en med det samme" (Bilag 9:11). Informanterne beskriver derfor her, at en hurtig indsats fra deres side er vigtig, når en udøver kontakter dem igennem Dansk Stalking Center.

En hurtig indsats i stalkingsager er derfor et centralt element, i forhold til at kunne stoppe stalkingudøvere før stalkingen intensiveres og udøverne oplever, at adfærden bliver en form for afhængighed og besættelse. Denne hurtige indsats er dog ikke uden udfordringer, da det kræver ressourcer, og samtidig er der nogle rammer for, hvornår politiet kan tage kontakt til udøverne, da der skal foreligge en begrundet mistanke. Yderligere er det også en generel udfordring at spotte stalkingen, før at den har stået på i en længere periode, da det kræver, at de fagprofessionelle bliver oplyst om sagen, enten ved anmeldelse eller henvendelse af anden art (Bilag 6:23). Selvom stalkingen bliver spottet og reageret på, er dette ikke nødvendigvis en

garanti for, at udøveren stopper stalkingadfærden, da udøvernes rationaliseringer kan være forskellige, hvorfor nogle vil fortsætte adfærden, selvom at de bliver bevidstgjort om, at adfærden er forkert og kan udvikle sig til at blive strafbar.

8.5 Advarsel, konsekvens og behandling

8.5.1 Formaningens forskellige aspekter

Formaninger skal ses som en “advarsel” fra politiet til udøveren om, at hvis denne fortsætter med sin adfærd, så kan det udvikle sig til en tilholds- eller straffesag (jf. “2.4.2 Politiet”). Sådanne formaninger kan ses i et specialpræventivt perspektiv, hvor formaningerne har til formål at afskrække den enkelte udøver fra at begå yderligere stalking, hvilket ifølge politiassistenten i nogle tilfælde virker:

“Der er nogen der får et wake-up call af, at politiet ringer og siger at “den adfærd du har, er noget at arbejde med, for politiet”. (...) der er helt sikkert nogen, der bliver opmærksomme på deres adfærd. Jeg synes det er svært at sige noget generelt om, hvad det er der rykker på folk, fordi jeg synes også nogle gange jeg har givet det [formaning, red.] til folk, hvor jeg tænker, at de har siddet i fængsel, og de har haft mange sager ved politiet. På den måde bliver de ikke forskrækkede over den blå skjorte, men alligevel har det haft en effekt på dem. Men som udgangspunkt, så har de fleste (...) været nogen, hvor de måske ikke har været så voldsomt meget i kontakt med politiet i forvejen.” (Bilag 6:11).

Det beskrives, at formaningen kan have en virkning, både på tidligere straffede og ustraffede udøvere. Formaningen beskrives som et “wake-up call”, da udøverne bliver opmærksomme på deres adfærd. Politibetjenten beskriver en idé om, at digitale medier med fordel kunne sende en form for “advarsel”, hvis en person har skrevet til en anden person 50 gange uden at få et svar (Bilag 4:19). Denne funktion kunne også fungere som et “wake-up call”. Betjenten ser her en idé i, at digitale medier har en “(...) robotfunktion, et eller andet kunstig intelligens der fanger det (...) for at sige til folk og gøre dem opmærksomme på, at det du har gang i, det er afvigende fra hvad der er normalt, er du sikker på du vil fortsætte?” (Bilag 4:19). Ved en sådan funktion eller ved at give formaninger til stalkingudøvere, kan sociale medier og politiet være med til at opbygge udøvernes normative barrierer, da udøverne bevidstgøres om, at deres adfærd er afvigende og forkert, samt potentielt ulovlig, hvorved de stopper deres adfærd på baggrund af det (jf. “6.2 Forebyggelse”).

Flere informanter beskriver, at formaningerne har varierende virkning, hvilket kan ses i forhold til at udøverne er individuelt forskellige. Politiasistenten beskriver yderligere, at formaningerne kan have en præventiv virkning, hvis ikke permanent, så i en periode, hvortil hun siger omkring formaning: ”Så til trods for, at det ikke er andet end mig der ringer ud og siger ”nu skal du altså holde op med det her” så har jeg været overrasket over, hvor god en effekt det har haft.” (Bilag 6:10). Formaningen forekommer derfor ikke så ressourcetung, og kan have en specialpræventiv virkning på nogle stalkingudøvere. Psykologen fra DSC italesætter i forbindelse med en af specialets cases: ”Jeg ved ikke, om en formaning ville gøre så meget ved Dennis faktisk. Ikke sådan... der tror jeg, at vi skal op i lidt højere omkostninger” (Bilag 5:40). I casen med Dennis er der forskellige stalkingmetoder, blandt andet ”det er trusler, og det er hærværk og det er ligesom er... vi er højere på... ja, på bekymringsskalaen” (Bilag 6:22), hvorved en formaning ikke vurderes lige så virkningsfuld ved Dennis, potentielt grundet Dennis’ normative barrierer. Her kan det tolkes, at Dennis’ normative barrierer ikke afholder ham fra at stalke, hvilket kan være fordi han ikke anser det som forkert adfærd eller fordi barrieren er blevet neutraliseret grundet situationen. Yderligere er der også en rationel komponent på spil, da psykologen beskriver, at ”vi skal op i lidt højere omkostninger”, hvorfor en formaning ikke vil koste Dennis nok i forhold til det, han kan opnå ved stalkingen (Cornish & Clarke, 2014:437). Der ses dermed en forbindelse mellem alvorligheden af den enkelte stalkingsag og de sanktionsmetoder, der skal tages i brug af politiet. Dette er meningsfuldt i forhold til, at der i alvorligere stalkingsager kan indgå andre lovovertrædelser (Bilag 4:9). Politibetjenten forklarer yderligere at formaninger også bruges, så politiet er bedre stillet og har dokumenteret sagen, hvis sagen skulle udvikle sig og der skal udstedes et tilhold (Bilag 4:8).

Udover specialpræventionen rettet mod den konkrete udøver, kan det overvejes, om stalkingparagraffen, kan have en generalpræventiv virkning på samfundet og stalkingudøverne, da stalkingadfærden nu kan få større konsekvenser med fængsel op til 3 år (jf. ”2.3 Straffelovens § 242). Betjenten er dog kritisk overfor dette:

”Det kan godt være, at folk er mere bevidste om, at (...) nu er der noget der hedder straffelovens paragraf 242 og at du kan blive straffet med fængsel indtil tre år. Det kan godt være, at de ved det, eller har læst det, fordi det har de fået at vide gennem medierne eller gennem nogle bekendte, men når de står i situationen og er den udøvende part, så tror jeg ikke, at de tænker over det.” (Bilag 4:15).

Betjenten argumenterer for, at stalkingudøverne ikke overvejer de konsekvenser, som stalkingen kan have, når de befinder sig i situationen. Her kan det diskuteres, hvorvidt stalkingudøverne så ikke agerer rationelt og dermed ikke laver en konsekvensberegning eller om stalkingudøverne netop er rationelle, men at det er mere rationelt for dem at fortsætte stalkingen og potentielt blive straffet for det. Stalkingparagraffen kan angiveligt have en generalpræventiv virkning på de udøvere, der planlægger stalking og har tid til at overveje konsekvenserne. Modsat kan virkningen være begrænset, hvis der er stærke følelser involveret, da rationaliteten her udspringer af deres umiddelbare behov (jf. ”6.2 Forebyggelse”). I forhold til stalkingparagraffen nævner Lise Linn Larsen, at lovgivningen skal bruges og brugen af den skal ske med det samme, for at den har en præventiv virkning (Bilag 9:13). Denne brug af stalkingparagraffen kan forstås ud fra, at nogle personer skal dømmes for stalking, før at stalkingparagraffen har en generalpræventiv virkning, således at den afskrækker andre fra at udøve stalking (jf. ”6.2 Forebyggelse”). Det italesættes, at samfundet generelt har fået en større bevidsthed omkring stalking, blandt andet ved den nylige § 242 (Bilag 4:15; Bilag 5:19; Bilag 9:16). Dog mener flere, at der stadig er en mangel på oplysning og viden i samfundet om stalking (Bilag 3:13-14; Bilag 5:22; Bilag 9:10-11). Flere informanter fortæller, at der generelt skal udbredes viden omkring stalking og hvad stalking er (Bilag 5:22; Bilag 7:14; Bilag 9:28-29). Flere informanter beskriver, hvordan ”stalking”-begrebet bruges i allemandstale, hvorved stalking bliver negligeret til noget hverdagsagtigt og ikke sættes i forbindelse med en overtrædelse af straffeloven (Bilag 3:13-14; Bilag 5:43; Bilag 6:7; Bilag 7:3-4). En udbredelse af viden om, hvad stalking er, i samfundet, kan derfor være med til at opbygge samfundets og udøvernes normative barrierer i forhold til at anskue stalking som moralsk forkert og ulovligt, og dermed afholde dem fra at stalke eller stoppe stalkingadfærden (jf. ”6.2 Forebyggelse”).

Ifølge informanterne kan formaninger, trussel om straf og en øget viden omkring stalking derfor være med til at stoppe stalkingadfærd i en tidligere nær relation. En udbredelse af viden og oplysning om stalking i samfundet kan være med til at opbygge normative barrierer for stalking, dog kan det ses udfordrende at udbrede en sådan viden, da stalking og stalkingadfærd er en kompleks størrelse. Medierne har i de senere år haft mere fokus på stalking end tidligere (Bilag 5:22), hvilket har skabt større bevågenhed på området. Der kan dog sættes spørgsmålstejn ved, om mediernes billede af stalking tydeliggør, hvornår der reelt set er tale om stalking.

8.5.2 Sanktionsmuligheder

Foruden formaninger blev tilhold, varetægtsfængsling og fængsel også italesat som tiltag, der kan iværksættes af politiet såfremt stalkingadfærden ikke bliver stoppet af formaningens eksempelvis (Bilag 4:7; Bilag 6:8). Politiet har mulighed for at anvende forskellige former for inkapacitering i arbejdet med at stoppe stalkingadfærden. Et gennemgående tema er dog, at de forskellige tiltag kun virker delvist.

Tilhold kan anskues som en form for inkapacitering, eftersom at der med tilholdet opstilles nogle begrænsninger for udøvere, der skal gøre at stalkingadfærd ikke er muligt, medmindre tilholdet brydes. På den måde kan tilhold anses som en neutralisering af den kriminelle i forhold til den konkrete kontekst, da handlemulighederne begrænses (jf. "6.2 Forebyggelse"). Tilhold kan ifølge politikommissæren virke i mange tilfælde, hvilket også er konsulenten fra politiets opfattelse (Bilag 3:8; Bilag 8:6). Modsat er det i empirien også tydeligt, at det ikke er alle, der er af den overbevisning, at tilholdet reelt skaber den ønskede inkapacitering. Konsulenten fra kommunen oplever at nogle er "fløjtende ligeglade" og at det er for let at omgå for udøveren (Bilag 7:12). Hvorvidt et tilhold virker eller ej afhænger dog ikke nødvendigvis kun af personen, der har tilholdet. Hastigheden i forhold til, hvor hurtigt tilholdet tilkendes kan ifølge Lise Linn Larsen også have en væsentlig indflydelse, hvormed tilholdet kan virke for nogle (Bilag 9:12-13). Dette perspektiv stemmer overens med, at der generelt ses fordele i at iværksætte indsatser så hurtigt som muligt (jf. "8.4 Hurtig indsats"; "6.2 Forebyggelse"). Udover hurtig indsats kan der også være andre ting, der kan gøre et tilhold mere virkningsfuldt. På nuværende tidspunkt straffes overtrædelser af tilhold eksempelvis med bøder og ifølge konsulenten fra politiet kan det tænkes, at der skulle være større konsekvenser ved at bryde et tilhold (Bilag 3:9; Bilag 4:7). Dette hænger sammen med, at konsekvenserne ved adfærden skal være større, før at det kan stoppe adfærden (jf. "8.5.1 Formaningens forskellige aspekter"). Selvom tilhold ikke nødvendigvis altid har den ønskede virkning, skal man ifølge Lise Linn Larsen ikke stoppe med at bruge sanktionen, fordi det kan reelt have en indvirkning på nogle, selvom det ikke er alle (Bilag 9:12-13).

Tilholdet kan også have en specialpræventiv virkning, da overtrædelser af tilholdet kan føre til bøder såvel som fængselsstraf (jf. "6.2 Forebyggelse"). Det specialpræventive element ligger i, at udøveren har en bevidsthed om, hvilke konsekvenser der kan følge af brud på tilhold,

samt at deres adfærd allerede er under “skærpet fokus”. I og med, at tilhold, ifølge flere informanter, ikke overholdes, kan det dog indikere, at denne form for afskrækkelse ikke i alle tilfælde har en reel virkning på disse udøvere.

I modsætning til tilhold, der kan anses som en mere “abstrakt” form for inkapacitering, er fængslet en konkret form for inkapacitering. Fængselsstraffen kan siges at være et udtryk for klassisk inkapacitering, da udøveren fysisk vil være begrænset i at fortsætte sin adfærd (jf. “6.2 Forebyggelse”). Fængselsstraffen kan være virkningsfuld i den forstand, at fængslet kan forhindre tilgængeligheden for udøvere. Afsoning i fængsel vil tilmed kunne bidrage til at bryde det mønster, eller den afhængighed udøveren har, da det i fængslet ikke er muligt at videreføre stalkingadfærden (Bilag 3:8-9). Yderligere kan ophold i fængsel også sætte en begrænsning for den impuls kontrol, der ofte driver udøvere i deres adfærd, hvilket kan bidrage til at udøveren regulerer sin adfærd (Bilag 6:11).

Truslen om fængsel og varigheden af en eventuel fængselsstraf, kan skabe en frygt ved udøveren. Ifølge psykologen fra DSC kan en sådan frygt medvirke til at adfærden reguleres: “Poenen med det er bare, vi ved straf virker, vi ved længerevarende straf skaber mere frygt og frygt er godt, en god regulator, hvis vi gerne vil stoppe nogen fra at gøre noget” (Bilag 5:16). Dermed kan udsigten til længere fængselsstraf anses som en form for specialprævention, hvilket er i tråd med Bjørgos perspektiv på, hvad der virker afskrækkende i forhold til straf, såfremt der er risiko for at blive opdaget (jf. “6.2 Forebyggelse”). En modsat opfattelse italesættes af politibetjenten, der ikke oplever at udsigt til og dialog om straf har en reel virkning:

“(...) de er fanget i det her øjebliksbillede, hvor de ikke selv kan se sig ud af det, men jeg tror slet ikke de er i stand til at overskue det, hvad det egentlig betyder at skulle ind og afsone og sådan noget.” (Bilag 4:16).

Dermed er det tydeligt, at der ikke er én ting eller trussel der virker for alle, men at det kan afhænge af den enkeltes situation; om der er noget at miste i forhold til børn eller forældre-myndighed, eller om de modsat er så optaget af deres egen situation, at de ikke forstår konsekvenserne (Bilag 4:15-16). Hvorvidt udsigt til fængselsstraf har en afskrækkende effekt, er dermed ikke entydig.

Interessant er, at til trods for at frygten for fængselsstraf og de medfølgende konsekvenser kan have en virkning, så fremgår det af informanternes erfaringer, at det faktiske fængselsophold ikke nødvendigvis har en positiv virkning. Først og fremmest udelukker en fængselsstraf

ikke, at udøveren fortsætter stalkingen efter endt afsoning. Dette kan skyldes, at mønsteret med den pågældende udsatte måske er brudt, men det er ikke ensbetydende med at stalkingen ikke blot kan rettes mod en ny (Bilag 3:8-9). Derudover italesætter både psykologen fra DSC og politibetjenten, hvordan stalking stadig kan ske, mens udøveren enten er varetægtsfængslet eller afsoner dom, enten gennem advokat, eller på anden vis (Bilag 4:9; Bilag 5:16). På denne måde har fængslet ikke den inkapaciterende funktion, som det burde have. Fortsat stalking fra fængslet kan primært straffes med yderligere straf, men udøverne har allerede signaleret, at straf ikke afskrækker eller stopper dem (Bilag 5:16). Selve afsoningen kan også give anledning og tid til en række følelser, som psykologen fra DSC påpeger:

“(...) det de bruger tid på i fængslet, det er, at de bliver mere vrede. Og så kan man sige, så ved du godt, hvad der sker den dag, du bliver løsladt. Så er det ti-forhøjet end hvad det var inden de kom ind. Fordi nu har den dumme idiot fandeme også fået en i fængsel, så bliver det endnu en ting, som gør, at man kan fortsætte med retfærdiggørelsen af sin egen stalking” (Bilag 5:15).

Der kan under afsoning oparbejdes en vrede, der gør at udøveren føler sig ekstra berettiget til at fortsætte adfærden, når vedkommende kommer ud, da den udsatte nu kan bebrejdes endnu flere ting. Afsoning kan medføre flere aspekter, der ikke anses som gavnlige for at stoppe stalking; udøveren kan møde nye relationer, “slemmere typer”, og få nogle nye værktøjer (Bilag 5:16). Derudover kan de retfærdiggøre deres adfærd i forhold til alt det, de har mistet ved at skulle afsone, såsom job og venner. Ifølge psykologen sker det, at de i fængslet får mere tid til at oparbejde følelser og “koge i deres eget had” hele døgnet, hvilket ikke er gunstigt for at stoppe stalkingen (Bilag 5:16). På den måde kan de under fængsling oparbejde en masse negative følelser, der giver mere motivation til at fortsætte adfærden. Lise Linn Larsen italesætter også, hvordan afsoning kan gøre udøveren til “et endnu mere ulykkeligt menneske og endnu mere ensom”, hvorfor det ikke påtænkes, at det er fængsel, der får dem til at stoppe (Bilag 9:15). Politikommissæren italesætter også, at mange vil fortsætte deres stalking efter fængsel, blandt andet fordi det er relativt kort tid, de kan dømmes til at afsone (Bilag 8:6). Politibetjenten italesætter, hvordan fængslet for nogle blot er en form for pause og fokuserer særligt på, at flere der sidder fængslet, som har udøvet stalking, er dømt for andre lovovertrædelser. Politibetjenten oplever ikke at fængsel nødvendigvis har nogen virkning på disse persontyper, der tilmed opfattes som farlige, eftersom de ikke viser tegn til at stoppe adfærden uanset sanktion (Bilag 4:9).

Disse forskellige opfattelser af, hvorvidt fængslet har indflydelse på, om en udøver stopper sin stalkingadfærd, kan relateres til perspektiverne belyst af Wheatley et al. og Flowers et al. (jf. "4.2.1 Perspektiver fra fængslede stalkingudøvere"). I de to undersøgelser er der også divergerende opfattelser af, om fængslet virker til at stoppe udøvere. I Wheatley et al.s undersøgelse beskrives fængslet som virkningsfuldt. Det fremhæves også af nogle af specialets fagprofessionelle, at fængslet kan have en præventiv virkning på nogle stalkingudøvere, da stalkingen som vane og afhængighed brydes på grund af fængslingen (Bilag 3:8-9; Bilag 6:11). Flowers et al.'s perspektiv om, at fængslet nærmest kan forværre situationen genfindes også i empirien, særligt med henblik på de udøvere, der sidder med en "kombinationsdom"; herunder i kombination med psykisk vold. Dog er et generelt perspektiv, at udøveren i fængslet kan oparbejde følelser, der fordrer videre stalking, da de i følelserne finder deres berettigelse til at fortsætte. Det kan dermed ikke udledes, at denne hævn og aggression udelukkende finder sted ved udøvere, der er dømt for flere ting i kombination med stalking.

8.5.2.1 Omvendt voldsalarm

En tredje form for inkapacitering findes i de sanktionsmuligheder, der er til rådighed for norsk politi, hvor de har mulighed for at idømme udøveren en *omvendt voldsalarm*. Den omvendte voldsalarm er en fodlænke, hvorigennem politiet kan følge udøverens færden, og rykke ud, hvis udøveren bevæger sig ind på forbudt område. Denne alarm tilbagefører ansvaret til udøveren, da det med denne bliver udøverens opgave ikke at bevæge sig ind i forbudszoner. Der er dog stadig relativt få stalkingsager, hvori den omvendte voldsalarm er blevet idømt (Bilag 8:4+14). Dog er den hidtidige erfaring, at den omvendte voldsalarm har en positiv indvirkning. Derudover muliggør den også kontrol af, at et tilhold overholdes (Bilag 8:14). Udover at være forment adgang til bestemte områder, er udøveren principielt fri, og kan dermed gøre, hvad vedkommende ønsker, og fortsætte sit liv og hverdag med undtagelse af stalkingadfærden og færden i forbudszonen. I forbindelse med den omvendte voldsalarm pålægges de også kontakt med politiet, og de får tilknyttet en kontaktperson fra politiet (Bilag 8:8). Den omvendte voldsalarm kan idømmes i op til fem år, og straffen er dermed længere end den fængselsstraf, der kan idømmes i de alvorligere sager (Bilag 8:6-7). De har haft mulighed for at gøre brug af den omvendte voldsalarm i 10 år, og har foreløbig ingen, der har recidiveret (Bilag 8:4+6). Denne påstand understøttes af en norsk rapport fra 2020; at der endnu ikke er indberettet overtrædelser i forhold til at bryde de pågældendes forbudszoner, blandt dem som er idømt omvendt voldsalarm (Dullum, 2020:89). Til trods for den frihed der følger

med den omvendte voldsalarm, ønsker flere hellere at komme i fængsel end at blive pålagt at skulle bære "fodlænken", og politikommissæren kan ikke helt forklare hvorfor (Bilag 8:8). Der argumenteres for, at der ved en omvendt voldsalarm pålægges udøveren et tydeligere ansvar, i og med at hverdagen skal fortsætte og udøveren dermed aktivt skal modstå ønsket om, og mulighederne for at stalke. Muligheder der helt automatisk ville blive frataget udøveren i et fængsel, og dermed kun gælde for en periode. Ved omvendt voldsalarm skal udøveren lægge sit liv om i forhold til den hverdag, som udøveren har haft under stalkingen. Politikommissæren finder yderligere, at den omvendte voldsalarm med fordel kunne suppleres med behandling, for at optimere mulighederne for, at udøveren reelt ændrer sin adfærd for bestandigt (Bilag 8:9).

Den omvendte voldsalarm kan dermed forhindre den fysiske stalking. Stalking er dog kendt for at kunne tage sig ud på mange forskellige måder og bestå af mange forskellige handlinger; herunder kan stalkingen også foregå digitalt. Adspurgt i forhold til erfaringerne med den omvendte voldsalarms virkning på digital stalking fortæller politikommissæren:

"(...) det forhindrer jo ingen fra å drive med digital kontakt eller trakassering eller sånne type ting, men ingen som har fått lenke på, gjør det, så det funker faktisk, og jeg tror jo det har noe med at, givet at, de sender en tekstmelding, om politiet får vite, når vi sitter her med den, så liksom da kommer vi aldri kvitt denne lenken. Eller kanskje de tror noe annet skjer i tillegg da. Sånn at den har den effekten, at den forebygger og hindrer på en måte digitale brudd. (...) det er en litt sånn en positiv ting ved den fotlenken som ingen hadde egentlig vurdert (...) det har da blitt sagt fra retten og andre (...) , at nei, det hindrer jo ikke digitale brudd, men det får det til å stoppe." (Bilag 8:7-8).

Til trods for at der ikke er noget i den omvendte voldsalarms funktioner, der hindrer digital stalking, er erfaringen alligevel, at den digitale stalking også ophører i forbindelse med den omvendte voldsalarms påsættelse. Dermed kan det betragtes som en sideeffekt ved denne inkapaciteringsform. Som politikommissæren italesætter, så kan det skyldes, at udøveren er lettere at finde for politiet, såfremt vedkommende stalker digitalt. Dermed kan det tyde på, at den omvendte voldsalarm kan have en specialpræventiv virkning, i forhold til andre typer stalking end den stalkingmetode, den direkte er målrettet mod; de fysiske kontaktforsøg.

De positive erfaringer med de omvendte voldsalarmer er baseret på et begrænset erfaringsgrundlag, og de omvendte voldsalarmer har heller ikke været problemfrie; særligt har der været tekniske problemer og GPS-udfordringer, der har forhindret færden der ellers var udøveren tilladt (Bilag 8:14). Der argumenteres for, at de omvendte voldsalarmer taler ind i en form for overvågningsmulighed, hvortil der kan være nogle opmærksomhedspunkter i forhold til ikke at krænke grundlæggende menneskerettigheder, såsom retten til privatliv. Modsat kan der argumenteres for, at dette må være en konsekvens af de handlinger, udøveren har foretaget sig, samt giver det de udsattes bevægelsesfrihed tilbage (Dullum, 2020:84).

Disse forskellige former for inkapacitering giver anledning til refleksion omkring, hvorfor eksempelvis de omvendte voldsalarmer forekommer mere effektive end fængselsdomme. Der kan på den ene side argumenteres for, at virkningerne af de omvendte voldsalarmer følger af, at udøveren under afsoningsperioden må omlægge sit liv til et "stalkingfrit" liv, hvormed udøveren tilvænner sig og strukturerer sig ud af et liv med stalking. Samtidig er det muligt for udøveren at bibeholde sit sociale netværk samt potentielle arbejde, såfremt at dette er uden for forbudszonen, hvorfor den primære ændring efter endt fodlænkeafsoning er, at den fysiske fodlænke forsvinder. Det nye liv er dermed blevet den nye normal og lettere at holde fast i. Fodlænken giver udøveren mulighed for at bibeholde eller oparbejde nogle tilknytninger, samt skabe sig nogle forpligtelser, hvortil udøveren får for meget at miste ved at genoptage stalkingen efter fodlænken fjernes (jf. "6.1 Forandringsmekanismer"). Et fængselsophold "river" derimod udøveren ud af hverdagen, eventuelle sociale netværk, job og boligsituation, hvormed overgangen fra fængsel til et liv efter afsoning er mere brat, og udøveren skal derefter først finde sig på plads i en hverdag. Samtidig har udøveren i fængslet haft meget tid til at dyrke sine følelser, hvorimod udøveren med den omvendte voldsalarm har haft mulighed for at holde sig aktiveret på anden vis, og kunne fokusere andetsteds end på sine krænkede følelser (jf. "6.1 Forandringsmekanismer"). Den omvendte voldsalarm giver dermed mulighed for at tilpasse sig en ny hverdag løbende, hvor en ny hverdag efter endt fængselsafsoning skal etableres helt fra bunden af, og hvor muligheden for at genoptage sin stalkingadfærd er lige så tilgængelig som forinden afsoningen. Modsat kan der argumenteres for, at såfremt at omvendte voldsalarmer blev brugt i samme udstrækning som fængselsdomme, så kunne der muligvis vise sig situationer, hvor disse fodlænker havde lige så begrænset virkning som fængsel.

8.5.3 Behandling - frivillig eller tvungen?

Et omdrejningspunkt for flertallet af informanterne var psykologisk behandling af stalkingudøvere. Denne behandling foregår primært ved Dansk Stalking Center, der tilbyder behandlingssamtaler både med udsatte, men også med udøvere af stalking, hvorfor dette perspektiv særligt belyses ud fra informanterne fra DSC's erfaringer, eftersom at de har den primære erfaring med behandlingssamtaler med udøvere (Bilag 5:2; Bilag 9:2). I Dansk Stalking Center er formålet med psykologsamtalerne med udøverne "som udgangspunkt et italesat mål og det er, at jeg vil hjælpe dig med at stoppe din stalkingadfærd." (Bilag 5:2). Blandt informanterne var der en enighed om, at psykologisk behandling af stalkingudøvere, i form af samtaleforløb, er gavnligt, i forhold til at stoppe deres adfærd (Bilag 3:6; Bilag 4:11; Bilag 5:30; Bilag 6:11-12; Bilag 8:9; Bilag 9:15). Politiet kan ved hjælp af frivillige samtykkeerklæringer videresende kontaktoplysninger på stalkingudøvere, hvorved Dansk Stalking Center kontakter de pågældende med henblik på eventuelle samtaleforløb (Bilag 3:19; Bilag 4:7; Bilag 6:19-20). Derudover kan udøvere også kontakte Dansk Stalking Center uden en sådan henvisning fra politiet (Bilag 5:3). Samtale- og behandlingsforløbene er baseret på udøvernes frivillighed, hvor de ikke kan påtvinges et samtaleforløb. Denne frivillighed beskrives som positivt af psykologen, da "du er her kun fordi at du har lyst (...) så giver det pludseligt ikke mening at komme uden at arbejde" (Bilag 5:8). Udøverne, der henvender sig til Dansk Stalking Center, er der af egen fri vilje, fordi der foreligger en motivation for at ændre sin adfærd. Bjørgos teoretiske perspektiv om rehabilitering beskriver, at nogle kriminelle ikke længere er motiveret til at udøve kriminelle handlinger, hvormed de søger væk fra dette på eget initiativ, hvilket kan være tilfældet med de udøvere, der selv opsøger Dansk Stalking Center (jf. "6.2 Forebyggelse"). Ikke alle udøvere har lysten til at stoppe deres stalkingadfærd. Flere informanter beskriver, at en indførelse af en form for behandlingsdom i forbindelse med straf, kunne have en præventiv virkning (Bilag 3:23-24; Bilag 4:9; Bilag 5:45; Bilag 6:11-12; Bilag 8:9; Bilag 9:14). En sådan behandlingsdom beskrives som tvungne samtaler med psykologer, eventuelt fra Dansk Stalking Center, og dermed ikke en direkte indlæggelse på en psykiatrisk afdeling, hvorfor begrebet "behandlingsdom" i denne kontekst refererer til tvungne samtaleforløb i forbindelse med en dom. Disse refleksioner om behandlingsdomme i stalkingsager kan ses i Bjørge, Engbo og Smiths perspektiv om, at straf skal have en rehabiliterende virkning på den kriminelle (jf. "6.2 Forebyggelse"). Behandlingsdommen af stalkingudøvere ville potentielt være gavnligt i forhold til at stoppe udøverens stalkingadfærd, når udøveren udsledes til samfundet igen (jf. "6.2 Forebyggelse"). Sådan et rehabiliteringsperspektiv og tvungne

behandlingssamtaler ville dog ikke være uden udfordringer, da motivationen for at ændre adfærd ikke vil foreligge i opstarten af samtaleforløbene:

“der er også udfordringer i at sige, jamen så sender vi dem bare til behandling. Fordi du ville komme til at se det samme (...) at folk kan egentlig bare møde op og sige, “nu har jeg været her i en time, så skal jeg have mit stempel, det gør jeg ni-ti gange mere, og så er vi to færdige med hinanden”. Hvad nytter det?” (Bilag 5:17).

Psykologen fra DSC beskriver her en af problematikkerne ved at tvinge udøvere til behandling, da behandlingen måske ikke vil have en virkning på udøverne, hvilket også er et punkt, som politiassistenten problematiserer (Bilag 6:12). Lise Linn Larsen beskriver også, at:

“Dem som bliver tvunget ind, kan man sige (...) de kommer, fordi de vil opnå noget. Måske kommer de, fordi de tænker, “så kan jeg finde ud af at få hende tilbage igen” (...) Det kommer jo ikke til at stikke dybere; han gør det bare for at tilfredsstille netværket, politiet, hjemme eller whatever (...) Det er jo det, vi kalder en ydre motivation. Han gør det kun for at opnå noget andet. Uden for ham. Men dem der kommer af egen fri vilje, de gør det fordi, måske ved de ikke helt hvorfor, men når de kommer i gang, er det fordi, at de har et ønske om at ændre deres adfærd. De har et ønske om at få det bedre. Og det er jo der man skal hen; hvor vi skal have udøverne til at se, at “jeg har lyst til at få et bedre liv” (...)” (Bilag 9:21).

Hvis udøvere tvinges i behandling, er det derfor vigtigt, at behandlerne kan få transformeret den ydre motivation til indre motivation, så behandlingen kan være virkningsfuld (Bilag 9:15). Psykologen fra DSC beskriver endvidere i forhold til udøverne, at “de har det elendigt (...) lige så dårligt som de udsatte, hvis ikke værre. Og det virker jo åndssvagt, fordi det er jo dem der har magten til at stoppe det, men det er det, de ikke kan.” (Bilag 5:26). Tvungen psykologbehandling kunne gøre udøverne bevidste om, hvilke konsekvenser stalkingen har for deres eget liv og skabe en indre motivation for at stoppe adfærden. Selvom der er problematikker forbundet med tvungen behandling, så mener psykologen fra DSC, at “(...) det er ikke udfordringer, som jeg mener, at der skal stoppe en fra at forsøge at løse det.” (Bilag 5:17).

Politibetjenten beskriver også: “(...) der er jo de her, der bare fortsætter og kører på. Og det er der vi snakker en eller anden form for behandlingsdom eller et forløb ved Dansk Stalking Center før de kommer videre.” (Bilag 4:9). Behandlingsdommen forekommer derfor som en mulig sidste udvej i forhold til at stoppe stalkingadfærden definitivt. Uanset om denne tvungne behandling virker eller ej, så har man iværksat en indsats, hvis formål er at stoppe

stalkingen, hvilket kan give både den udsatte, men også udøveren, et bedre liv. Den norske politikommissær italesætter også:

“(...) Det tror jeg også ofre ville ha på en måte følt som veldig betryggende, hvis de kunne vite at, det er noen som prøver å gi det hjelp, ikke sant? Det er faktisk håp, om at de kan endre adferd. Det vil jo vært også betryggende på resten av livet. Fordi med en gang du tar av fotleken, så er en jo like redd, ikke sant? Fordi at da er det jo ikke noe som passer på, sånn i utgangspunktet” (Bilag 8:9).

I Norge har de ikke nogle behandlingstilbud, der konkret er målrettet til stalkingudøvere, men andre tilbud, blandt andet til voldsudøvere og psykisk syge personer (Bilag 8:8-9+13). Politikommissæren udtrykte dog, at det kunne være tryghedsskabende for den udsatte, hvis udøveren kom i behandling, da det potentielt ville få udøveren til at stoppe stalkingen for bestandigt.

Formålet med behandling af udøvere er derfor at ændre deres tankemønstre og adfærd, så de motiveres og får lyst til at stoppe stalkingen. Et behandlingsforløb i forbindelse med sanktioner kunne derfor have en gavnlig virkning på nogle udøvere, da de bliver bevidstgjort om konsekvenserne ved stalkingadfærden og derfor motiveres til at stoppe. Sådanne behandlingsdomme vil dog kræve ekstra ressourcer, hvor det ikke er garanteret at behandlingen virker, da tvangsbehandlingen i flere tilfælde ville bero på den beskrevne ydre motivation, der ikke nødvendigvis bliver til en indre motivation.

8.6 Afvikling og udvikling

I de følgende afsnit vil vi analysere informanternes italesættelser af, hvad der kan stoppe stalkingudøveres adfærd i tidligere nære relationer, udover straf og sanktioner.

8.6.1 Relationers betydning

Informanterne beskrev flere omstændigheder, der ville kunne påvirke eller motivere en stalkingudøver til at stoppe stalkingadfærden. Konsulenten fra politiet og Lise Linn Larsen beskriver, at stalkingudøvere kan bevæge sig ud på en social deroute, hvis ikke de får hverdagen fyldt med andre meningsfulde ting, da stalkingen bliver det eneste der giver mening for dem (Bilag 3:18, Bilag 9:29-30). Essentielt er derfor, at stalkingudøvere har eller får skabt et andet fokus i deres liv, således de trives i deres eget liv uden den udsatte og stalkingen af

denne. Trivsel var derfor et omdrejningspunkt i forhold til at stoppe stalkingadfærden og dækker over flere forskellige områder i udøverens liv. Politiassistenten beskriver, hvordan trivslen er i fokus:

“(...) kan vi skabe noget trivsel? (...) Hvis jeg kan hjælpe på en måde ved at anskue ting på en anden måde eller ved at pege på noget af det der virker for vedkommende, så kan jeg måske skabe trivsel. Et faktum som, at hans fodboldhold er ved at rykke op i serie hvad-ved-jeg, kan fylde noget mere for ham, end det faktum, at hans kone forlod ham. (...) kan jeg skabe noget trivsel og kan jeg skabe fokus på nogle af de ting, der virker i din tilværelse? Det er altafgørende, hvad der ellers foregår omkring ham.” (Bilag 6:13).

Et fokus på trivsel og andre muligheder i livet er derfor vigtigt at få talt om med stalkingudøvere, så de motiveres til at stoppe stalkingen (Bilag 3:24; Bilag 5:2; Bilag 6:13; Bilag 9:19). I samtalerne med udøveren er der fokus på, hvilke vendepunkter der skal til i udøverens liv, så udøveren stopper stalkingadfærden. Vendepunkterne kan være situationelle og strukturelle forandringer i udøverens liv, der ændrer dennes hverdag og udøverens fokus (jf. “6.1 Forandringsmekanismer”). Informanterne beskriver, at trivslen kan øges ved at få genskabt et socialt netværk og få bedre kontakt til familien, samt kan den være af jobmæssig karakter (Bilag 5:2; Bilag 9:19). Yderligere kan det være mere konkrete ting, som “så køb en hund, tag ud at rejse, (...) køb den Harley du aldrig måtte, da I var gift (...)” (Bilag 6:15).

Trivslen og vendepunkterne er derfor mangeartede og differentierer alt efter udøverens person. Essentielt er dog, at udøverne får noget andet at ”gå op i”, som kan give dem et prosocialt ansvar og gøre konsekvenserne af stalkingadfærden mere omkostningsfulde (jf. “6.1 Forandringsmekanismer”). Ved at udøverne får genskabt noget meningsfuldt i deres liv, vil de have mere at miste, såfremt de fortsætter stalkingen med risiko for straf. De bliver derfor mere forpligtede til at opretholde et liv uden stalking, da stalkingens konsekvenser kan koste dem det meningsfulde i deres liv, hvad end det er job, relationer eller andre ting (jf. “6.1 Forandringsmekanismer”). Stalkingudøverne kan i forbindelse med stalkingen have mistet meningsfulde dele af deres liv, både relationsmæssigt og arbejdsmæssigt, da stalkingen fylder hele deres hverdag og er et “full-time arbejde” (Bilag 9:19). Politibetjenten beskriver, at “Der er også mange der mister kontakten til deres nærmeste familie, fordi den nærmeste familie ikke vil stå inde for det de har gjort og distancerer sig fra de her handlinger.” (Bilag 4:16).

Hvis en udøver mister sit netværk, sine relationer og tilknytningen til vigtige personer i udø-

verens liv, så har denne ingen at skulle stå til ansvar for i forhold til sin adfærd. En sådan tilknytning til betydningsfulde personer kan være en essentiel komponent til at stoppe stalkingadfærden, fordi udøveren underlægges en uformel social kontrol, da udøveren har nogen at stå til ansvar for (jf. "6.1 Forandringsmekanismer"). Hvis udøverens familie og netværk vender udøveren ryggen og ikke vil have kontakt, kan det resultere i eskalering af stalkingen, da udøveren så har mistet meningsfulde tilknytninger, hvilket motiverer til yderligere stalking, grundet ønsket om genforening med eller hævn over den udsatte. Etableringen af nye tilknytninger gør, at udøveren får noget at miste, hvis stalkingen fortsætter, så: "hvis jeg fortsætter med at stalke min ekskæreste, så mister jeg min nuværende kæreste". Altså så bliver det den pris, man ikke vil betale (...)" (Bilag 5:18). Problematikken ligger heri, at hvis udøveren finder sig en ny kæreste og forholdet slutter, så er denne nye kæreste i risiko for at blive den næste stalkingudsatte, hvilket også beskrives af politibetjenten og politiassistenten (Bilag 4:9; Bilag 6:15). Politiassistenten beskriver her:

" (...) men det bedste der kan ske for den stalkingudsatte, det er, at udøver får en ny kæreste. Det er ikke det bedste der kan ske for udøver, det er bestemt ikke det bedste, der kan ske for udøvers nye kæreste. Men vi ved, at de vil dæmpe det, når der bliver et potentielt nyt offer, som man kan kaste sit [fokus på, red.]. " (Bilag 6:15).

Både psykologen og politiassistenten forklarer, hvordan en ny kæreste potentielt kan stoppe udøveren fra at stalke den tidligere kæreste. Udøverens problem med stalkingadfærd er dog ikke blevet løst, så der er risiko for, at udøveren kan recidivere, hvis forholdet med den nye kæreste brydes. Interessant er dog om sådanne nye tilknytninger, og et eventuelt brud på dem, ville medføre, at udøveren stalker på ny eller om denne proces har fået udøveren til indse, at stalkingen ikke er hensigtsmæssig, hvormed udøveren afholder sig fra det, selvom de nye relationer brydes.

Som tidligere beskrevet, er det ikke sikkert, at udøveren er bevidst omkring, at vedkommende stalker. Denne uvidenhed omkring stalkingen kan også skabe en uvidenhed omkring, hvad stalkingen gør ved personen og dennes relationer. Politiassistenten beskriver:

" (...) at sige "jamen, du er jo heller ikke den version af dig selv, som du gerne vil være", som forældre, som ven, som søn eller et eller andet andet. (...) sådan pege på, det der med (...) konsekvenserne og pege på, at det her, det er uhensigtsmæssigt for dem også, og derfor så er der noget i, at de er nødt til at ændre adfærd." (Bilag 6:15-16).

Politiassistenten taler her ind i det frygtede selv, da politiassistenten søger at gøre udøveren bevidst omkring, at stalkingadfærden kan have konsekvenser for udøverens liv. Denne bevidstgørelse har til formål at få udøveren til at overveje de konsekvenser, som stalkingen har eller kan få for udøverens fremtid og dermed motivere udøveren til at stoppe sin adfærd (jf. "6.1 Forandringsmekanismer"). Ved at tydeliggøre de konsekvenser, som stalkingen kan have for udøveren, forsøger man at skabe en krystallisering af utilfredshed i udøveren, som skal være med til at skabe en ændring i dennes adfærd, da udøveren gøres bevidst omkring de negative sider, som stalkingen gør ved dennes liv (jf. "6.1 Forandringsmekanismer"). Det kan derfor skabe en frygt for fremtiden hos udøveren, hvis vedkommende fortsætter stalkingadfærden, hvormed udøveren motiveres til at stoppe adfærden eller søge hjælp til at stoppe sin adfærd (jf. "Forandringsmekanismer"; Bilag 3:18; Bilag 4:17; Bilag 5:11-12; Bilag 6:15-16).

8.6.2 Meningsfyldt beskæftigelse

Udover at relationer og netværk kan have en betydning for udøverens stalkingadfærd, så kan job og beskæftigelse også have en indvirkning på, om udøveren fortsætter eller stopper stalkingen. Politibetjenten forklarer, at:

"(...) de personer vi har, som har været meget aktive, de har heller ikke haft noget fast arbejde. De har enten været på en eller anden form for understøttelse eller begået kriminelle handlinger ved siden af, for at tjene penge. Så der kan man sige, at den faktor er taget lidt ud af ligningen, fordi den har ikke været eksisterende fra starten af." (Bilag 4:16).

Dette perspektiv taler ind i det sociale bånd om involvering, da udøverne derfor har mere tid i hverdagen til at stalke, hvis ikke tiden bruges på konventionelle aktiviteter, såsom arbejde (jf. "6.1 Forandringsmekanismer"). At personer har meget overskydende tid i deres hverdag, er dog ikke ensbetydende med, at de udøver kriminelle handlinger, såsom stalking, men hvis denne komponent sammensættes med, at de heller ikke har forpligtelser, så kan det være med til at opretholde stalkingen. Sådanne forpligtelser er rationelle og kan være i form af arbejde (jf. "Forandringsmekanismer"), hvilket konsulenten fra politiet også beskriver: "Jeg tror at det godt kan have en præventiv virkning i forhold til, 'hvad har jeg at miste rent jobmæssigt' (...) Hvad er det for en konsekvens det kan have?" (Bilag 3:18). Rationaliteten bliver igen italesat, her i forhold til udøvernes beskæftigelse, at hvis stalkingen har eller får for store konsekvenser for deres arbejdsliv, så vil de stoppe adfærden. Lise Linn Larsen beskriver, at hvis ikke udøverne har et arbejde eller anden form for beskæftigelse, så er det et fokuspunkt for

dem at finde noget der fylder i hverdagen (Bilag 9:19). Essentielt er derfor, at udøverne finder noget andet end stalkingen at bruge deres tid på, samt får noget kontakt til nogen, så de får skabt sig en form for forpligtelse (jf. "6.1 Forandringsmekanismer").

Stalkingudøverne er derfor i risiko for at miste meningsfulde dele af deres liv, grundet omfanget af stalkingen. Konsulenten fra politiet beskriver, at " (...) hvis man vil udvikle, så bliver man også nødt til at afvikle." (Bilag 3:18), da udøverne er nødt til at afvikle stalkingen, for at udvikle meningsfulde dele i deres liv.

8.7 Samarbejdspotentialer

Som tidligere beskrevet, kan politiet henvise udsatte og udøvere af stalking til Dansk Stalking Center, samt indhente samtykkeerklæringer til, at Dansk Stalking Center må kontakte den pågældende. Konsulenten fra politiet beskriver:

" (...) det er jo ikke sådan et formaliseret samarbejde (...) Vi sender (...) samtykkeerklæringer afsted. Og så arbejder vi også sammen med en hel masse forskellige (...) der arbejder med det her, på en eller anden måde, hvor det både er undervisning og en generel snak omkring, hvad er stalking og hvad er ikke stalking. Så jo, det synes jeg at vi har; sådan et godt samarbejde eller et bredt samarbejde med forskellige organisationer og offentlige virksomheder." (Bilag 3:19).

Politiet og Dansk Stalking Center har derfor ikke et konkret formaliseret samarbejde, dog er organisationerne i dialog med hinanden, hvor "samarbejdet" består af henvisninger, samtykkeerklæringer, undervisning og vidensdeling. En udfordring i dette "samarbejde" beskrives af politibetjenten og politiassistenten i det, at de ikke får en status eller respons på, om udøveren er indgået i behandling eller har haft kontakt med Dansk Stalking Center (Bilag 4:7-8; Bilag 6:19-20). Problematikken består af, at de dermed ikke ved, om de fortsat skal være opmærksomme på udøveren eller forsøge at vejlede denne igen (Bilag 6:20).

Dertil italesætter konsulenten fra politiet også, at en bedre sparring mellem organisationerne kunne være fordelagtig: "det kunne være rigtig fint at have nogle fora, hvor man kunne dele oplysninger" (Bilag 3:20). Konsulenten uddyber her, at sådanne fora kunne være opbygget ligesom PSP-samarbejdet og SSP-samarbejdet, som er forskellige tværsektorielle samarbejder, hvor konkrete sager diskuteres i henhold til at finde den bedste løsning (Bilag 3:20). Psy-

kologen fra DSC beskriver også, at der med fordel kunne laves nogle platforme, hvor relevante fagprofessionelle i konkrete sager kunne sparre med hinanden (Bilag 5:35). Psykologen tilføjer dog, at dette kan være en udfordring, da dette ville kræve ekstra ressourcer (Bilag 5:35). Et sådant samarbejde med deling af oplysninger er dog ikke muligt, grundet GDPR-lovgivningen, samt tavshedspligt. Dog kunne man forestille sig, at et sådant samarbejde eventuelt kunne gøre indsatsen i nogle konkrete sager mere effektive eller målrettede, dog opstår spørgsmål om retssikkerhed, fortrolighed og retten til privatliv, hvis politiet og Dansk Stalking Center kunne dele forskellige politimæssige og psykologiske oplysninger imellem hinanden.

Dansk Stalking Center har yderligere etableret projektsamarbejder i nogle kommuner, hvor projekterne har fokus på at skabe nogle bedre samarbejder på tværs af sektorer og organisationer med fokus på stalking. Konsulenten fra kommunen, som har været en del af sådan et projektsamarbejde, beskriver, at samarbejderne har fungeret godt, dog at vidensdelingen og undervisningen skal foregå i endnu større grad (Bilag 7:17-19).

I Danmark findes der derfor nogle former for samarbejder på tværs af organisationer og sektorer. Den norske politikommissær beskriver, at der ikke findes nogle tværsektorielle samarbejder i Norge, dog at disse med fordel ville kunne oprettes, så de kunne få flere handlemuligheder i stalkingsager (Bilag 8:12-13).

I forbindelse med emnet om de aktuelle tværsektorielle samarbejdsmuligheder beskrev flere informanter, at flere organisationer, sektorer og områder med fordel kunne have viden om stalking. Lise Linn Larsen beskriver blandt andet, at det er vigtigt, at de fagprofessionelle inden for forskellige områder kan spotte stalking, da det ikke er sikkert, at udøverne selv ved, at de stalker (Bilag 9:16). Informanterne nævner blandt andet, at praktiserende læger, jobcentre, psykiatrien, kriminalforsorgen, familieretshuset, kommunalforvaltningen, gadeplansmedarbejdere og sundhedssektoren med fordel kunne få et større kendskab til stalking, så disse organisationer og medarbejderne heri kan spotte stalkingen og eventuelt bidrage med løsninger (Bilag 3:20; Bilag 6:20; Bilag 8:5-6; Bilag 5:34-35+42-43; Bilag 9:24). Disse fagområder, der kunne bidrage til at spotte stalkingen, kan ses i relation til de forskellige konsekvenser, som de fagprofessionelle beskriver at stalkingen har, da udøveren kan få det dårligt både mentalt og fysisk (Bilag 9:24), samt kan udøveren have svært ved at fastholde et job, hvis stalkingen fylder hele dennes hverdag (Bilag 9:19).

Flertallet af informanterne argumenterer for, at flere aktører, sektorer og organisationer kunne bidrage til at spotte og stoppe stalkingadfærd tidligere, hvis de havde et større kendskab til og viden om stalking, så eksterne aktører kunne vejlede eller henvise enten udøvere eller udsatte. Som tidligere beskrevet i “8.1 Stalking som fænomen” er stalkingområdet dog komplekst, uden klare definitioner, samt indeholder det gråzoner, hvilket kan gøre det svært for eksterne aktører at vurdere, hvornår der er tale om stalking.

9. Diskussion

Med udgangspunkt i analysen vil der i det følgende diskuteres, hvad der kan være virkningsfuldt i forhold til at stoppe stalking i en tidligere nær relation. Som analysen indikerer, er stalking og stalkingadfærd komplekst, da der er flere bevæggrunde og følelser i spil, samt en potentiel uvidenhed om, at handlingerne kan sidestilles med stalking. Empirien bærer også præg af, at der ikke er et enkelt tiltag, der virker på alle udøvere, men at udøverne er forskellige, hvilket gør, at sanktioner har forskellige virkninger.

Analysen indikerer, at afskrækkelse har en forskelligartet virkning på udøverne. Det rationelle aspekt hos stalkingudøverne er interessant i lyset af, at såfremt udøverne er rationelle og beregnende aktører, så burde special- og generalprævention have en virkning på, at udøverne stopper deres adfærd grundet konsekvenserne. Til trods for denne rationalitet, er det fundet, at udøverne til en vis grad også er følelsesmæssigt styret, hvilket kan påvirke, hvorvidt afskrækkelsen reelt virker. Afskrækkelsen kan have en virkning, såfremt udøverne har for meget at miste ved konsekvenserne, omend, hvad der anses som konsekvenser, varierer udøverne imellem. Det forekommer essentielt at få udøveren til at forstå, hvordan stalkingen påvirker udøverens liv og kan få store konsekvenser for udøveren selv. Udøverens eget selv og vendepunkter i udøverens liv er derfor i fokus, for at kunne stoppe udøverens adfærd, da afbrydelsen af adfærden skal kunne gavne udøveren i sidste ende; det skal være rationelt for udøveren. Interessant er, om udøverne udelukkende kan afskrækkes eller påvirkes til at stoppe deres adfærd ved at få klargjort, hvordan stalkingen påvirker deres eget liv eller om en større indsigt i den smerte, som de påfører de udsatte også ville kunne afskrække og stoppe stalkingadfærden. En konkret sanktionsmulighed, hvor specialpræventionen synes at virke, er den omvendte voldsalarm. Dette kan skyldes, at såfremt udøveren overtræder forbudszonen, vil politiet straks reagere. Den omvendte voldsalarm bidrager derfor til en høj risiko for at blive

opdaget. Dette gør, at udøverne er bevidste omkring den større risiko for at blive sanktioneret, hvilket gør at udsigten til sanktionen ikke blot er hypotetisk, men er en reel risiko. Dertil kan en overtrædelse også medføre hurtig sanktionering, grundet den omvendte voldsalarms beskaffenhed. Sammenlignet med tilholdet, kan politiet ikke i samme grad reagere hurtigt ved et brud, da de ikke overvåger udøveren på samme måde. Yderligere skal bruddet på tilholdet først anmeldes, før politiet kan reagere på det. Det beskrives at tilholdet har specialpræventiv virkning, dog er dette ikke i samme grad som den omvendte voldsalarm, hvilket kan have noget at gøre med overvågningselementet ved den omvendte voldsalarm, samt den hurtige respons på en overtrædelse af forbudszonen.

De normative barrierer kan ligeledes have en virkning på, at udøverne stopper stalkingen ved en bevidsthed om, at adfærden er forkert. Dette kræver for nogle udøvere, at de bevidstgøres herom. Sådanne bevidstgørelser af adfærden kunne ske gennem politiets formaninger eller de foreslåede "venskabelige samtaler" inden, at stalkingen bliver en form for besættelse for udøveren. Dog har formaningerne, "venskabelige samtaler" og andre sanktioner ikke den intendede virkning, hvis udøverne evner at neutralisere deres handlinger og adfærd. Neutraliseringsteknikkerne er dermed en måde, der muliggør stalking på trods af, at udøvernes eventuelle normative barrierer ellers ville afholde dem fra at stalke. Brugen af neutraliseringsteknikker kan derfor anses som et udtryk for, at udøveren har kendskab til de normative barrierer, hvorfor afvigelse fra barriererne kræver retfærdiggørelse. Derfor forekommer det væsentligt, at udøverne bliver bevidstgjort om deres ansvar for handlingerne, samt at det faktisk er dem, der gør noget forkert til trods for deres oplevede berettigelse.

En måde, man kan bevidstgøre udøvere om deres eget ansvar og adfærd, kan være gennem behandling. Denne behandling kan være gennem psykologiske samtaler, der både fokuserer på udøvernes egen trivsel, men også på, hvordan adfærden er forkert. En udfordring er dog her, at langt fra alle udøvere er motiveret til at indgå i sådanne behandlingsforløb, samt at det ikke er givet, at udøvere eller udsatte er bevidste omkring, at det er stalking der finder sted. Det er heller ikke garanteret, at psykologiske samtaleforløb vil få udøverne til at stoppe deres adfærd. Det er dog svært at vurdere, hvem samtalerne vil være gavnlige for og hvem de ikke vil have indvirkning på. I empirien findes det, at behandlingssamtaler omtales i forbindelse med straf og inkapacitering. Behandlingssamtaler i forbindelse med straf kan have en præventiv virkning på udøvere, der alligevel skal afsone en straf, betinget såvel som ubetinget.

En sådan ordning vil imidlertid kræve en opmærksomhed omkring, hvordan udøveren motiveres til reelt at engagere sig i samtalerne, da dette er en forudsætning for, at samtalerne kan have den intentionelle virkning. Informanterne taler dermed ind i, at straffen og inkapaciteringen skal have en rehabiliterende virkning på udøveren, så udøveren ikke fortsætter adfærden, når denne løslades igen. Psykologiske samtaleforløb med fokus på adfærdsændring kunne være gavnlig i forbindelse med straf, dog befinder problematikken sig her i, at ikke alle udøvere ville kunne motiveres til at ændre deres adfærd, hvortil ressourcerne ville være spildte.

Inkapaciteringen beskrives som at have en varierende virkning på stalkingudøverne; nogle udøvere fortsætter adfærden efter endt fængselsstraf, mens andre stopper deres adfærd. Her ses et modsætningsforhold mellem de væsentlige vendepunkter i livet og inkapacitering, da udøverne har begrænsede muligheder for at skabe sig eller opleve nogle vendepunkter, når de er i fængsel. Her ville psykologiske samtaleforløb i forbindelse med straf kunne appellere til det frygtede selv og vendepunkter, som kunne motivere dem til at stoppe deres adfærd, når de løslades igen. Her skal det tilføjes, at inkapaciteringen i form af fængsel kan give udsatte en periode med tryghed, da udøveren uskadeliggøres grundet fængselsopholdet, samtidig med, at fængslet også kan have en præventiv virkning i sig selv. De førnævnte modsætningsforhold mellem inkapaciteringen og vendepunkterne i livet, ses ikke i lige så høj grad ved tilholdet og den omvendte voldsalarm. Her har udøverne stadig mulighed for at skabe forskellige vendepunkter i livet, selvom de er underlagt en form for uskadeliggørelse gennem sanktionerne. Særligt den omvendte voldsalarm beskrives som værende virkningsfuld, da udøverne ikke overtræder deres forbudszone. Dette synes ligeledes overensstemmende med Stop-Stalkings perspektiv på at udøveren skal tillære en adfærd, der ikke inkluderer stalking, en aflæring af stalkingadfærd, hvilket den omvendte voldsalarm kan være med til at understøtte (jf. "4.3.1 Stop-Stalking, Tyskland).

Ud fra ovenstående er det også relevant at reflektere over, hvilken rationalitetsforståelse der reelt er tale om, da dette påvirker, hvordan de forskellige sanktioner og påvirkninger virker på udøverne. Empirien indikerer, hvordan nogle udøvere er rationelle, hvor andre udøvere handler mere på deres følelser. Spørgsmålet er så her, om udøverne agerer tankeløst på deres følelser gennem stalkingen eller om der indgår et rationalt aspekt i den ellers følelsesmæssige ageren, hvis udøveren har tanke for opdagelsesrisiko og straf. Der er dermed en gråzone i forhold til denne rationalitet, da udøverne ikke anses som værende fuldstændig rationelle samtidig med, at de heller ikke anses for at være fuldstændig drevet af følelser, da noget af stalkingen

kræver en vis form for refleksion og planlægning. Dette indikerer, at der er en vis rationalitet forbundet til en stalkingudøvers handlinger. Udstrækningen af rationaliteten påvirker, hvordan forskellige sanktioner virker i forhold til udøverne; såfremt opdagelsesrisikoen og konsekvenserne er store nok, vil de stoppe deres adfærd. Hvis rationaliteten er dybt følelsesmæssigt forankret, så er det ikke nødvendigvis tilstrækkeligt at snakke om konsekvenser og straf, da der kan være behov for en behandlingsmæssig hjælp til håndteringen af følelserne.

Det kan diskuteres, hvorvidt en ensretning af håndteringsretningslinjer vil kunne hjælpe fagprofessionelle i arbejdet med at stoppe stalkingadfærden, såfremt sådanne retningslinjer tager højde for stalkingens komplekse karakter, udøvrernes "rationalitet", samt individuelle bevæggrunde. På den ene side kunne det bidrage til, at stalkingudøvere mødes og håndteres mere ensartet og at de fagprofessionelle har et større hjælpeapparat i håndteringen og vejledningen. På den anden side er alle stalkingudøvere forskellige og reagerer forskelligt på sanktioner, hvortil ensartede og standardiserede retningslinjer ikke vil være målrettet det individ, som de fagprofessionelle står overfor.

10. Konklusion

Nærværende undersøgelse er udarbejdet med henblik på at kunne besvare specialets problemformulering ”*Hvordan kan stalkingadfærd i en tidligere nær relation stoppes?*” med fokus på stalkingudøveren.

Indeværende konklusion er opnået på baggrund af kvalitativ metode, og empirien udgøres af syv semistrukturerede interviews med fagprofessionelle, der arbejder, eller har arbejdet med, stalking i deres hverdag på forskellig vis. Med udgangspunkt i specialets sandhedsforståelse er de fagprofessionelles erfaringer fortolket ind i en større og mere helhedsorienteret kontekst end den fagprofessionelles egen, hvortil vi har haft en bevidsthed om, hvordan stalkingfænomenet ligeledes er socialt konstrueret. I kraft af specialets adaptive tilgang, har udvalgte orienterende begreber været vejledende for undersøgelsen. I forlængelse heraf, har der været åbenhed overfor nye empiriske indsigter samtidig med, at empirien også har bidraget til en videreudviklet brug af de orienterende begreber.

For at kunne besvare problemstillingen har vi yderligere ladet os inspirere af litteraturen omkring stalking, stalkingudøvere og håndteringspraksisser.

Med udgangspunkt i ovenstående er vi kommet frem til, at stalking er komplekst, da det indeholder gråzoner og ikke er konkret defineret. Det vil sige, at stalkingsager generelt kræver en dybere vurdering i henhold til, om der faktisk er tale om stalking eller om en sag kan udvikle sig til stalking. Dette kan besværliggøre en hurtig indsats, der beskrives som en effektiv måde at stoppe stalking i en tidligere nær relation på, da stalkingen dermed kan tages i opløbet.

Derudover fremgår det, at bedre muligheder for at dele oplysninger på tværs af organisationer, samt bedre tværsektorielle samarbejder kan være gavnlige i forhold til at spotte og stoppe stalking. Andre sektorer, organisationer og fagprofessionelle ville med fordel kunne bidrage til at spotte og stoppe stalking, hvilket dog er udfordret i og med, at stalking er kompleks. En løsning herpå kunne være at rette henvendelse til enten Dansk Stalking Center eller politiet ved mistanke om stalking.

Yderligere ses de forskellige sanktionsmuligheder såsom formaninger, tilhold og fængsel som virkningsfulde for flere stalkingudøvere. Det fremgår dog, at det ikke er alle udøvere, der stopper deres adfærd på grund af disse sanktioner. Af analysen fremgår det, at tvungne psykologiske behandlingssamtaler i forbindelse med straf kunne være en effektiv løsning i forhold til at stoppe stalkingudøvere. Da stalkingen både har konsekvenser for udøveren og

den udsatte, pointeres det, at det er essentielt, at udøveren gennem behandling bliver bevidst omkring disse konsekvenser, hvilket kan være med til at stoppe stalkingadfærden definitivt, da udøveren motiveres til at stoppe stalkingen. Det fremgår, at behandlingssamtaler ikke vil have den intentionelle virkning på alle udøvere, men det kunne have en virkning på nogle, som ellers ikke ville være motiveret til at stoppe stalkingadfærden.

Ved stalkingudøvere, hvor hverken de aktuelle sanktionsmuligheder eller behandling ville kunne stoppe stalkingadfærden, kunne andre sanktionsmuligheder have en virkning. De omvendte voldsalarmer, der bruges i Norge, beskrives som et effektivt sanktionsmiddel til at stoppe stalkingudøvere i tidligere nære relationer. Hertil kunne omvendte voldsalarmer være en løsning i de stalkingsager, hvor udøveren ikke stopper sin adfærd på trods af sanktioner. Omvendte voldsalarmer er ikke implementeret i Danmark og derfor ikke en mulighed på nuværende tidspunkt, omend det potentielt kan bidrage til at stoppe stalking. Derfor skaber det refleksioner omkring, hvorvidt de omvendte voldsalarmer med fordel kan implementeres i Danmark og blandt andet bruges i stalkingsager, hvor andre sanktioner ikke har den intentionelle virkning.

Det kan dermed konkluderes, at der findes flere forskellige tiltag, der kan være relevante i forhold til at stoppe stalkingadfærd i en tidligere nær relation. Flere af de aktuelle tiltag og sanktionsmuligheder i Danmark har derfor en gavnlig virkning. Dog er det ikke alle stalkingudøvere, der stopper deres adfærd på grund af disse, hvorved tvungne behandlingssamtaler eller omvendte voldsalarmer kunne være mulige tiltag i forhold til at stoppe stalking. For at kunne stoppe stalkingadfærd kræves det ligeledes, at de fagprofessionelle har en forståelse for udøverens individuelle bevæggrunde og følelser, med henblik på at kunne målrette tiltag og behandling på bedst mulig vis. Dette betyder, at sanktioner ikke nødvendigvis er virkningsfulde, hvis ikke udøveren selv finder grund til at ændre sin adfærd. Hertil vurderes det gavnligt, at samfundet generelt får en større viden omkring stalking, da dette ville kunne bidrage til at spotte stalkingadfærd, hvorved relevante organisationer og fagprofessionelle hurtigere ville kunne inddrages og reagere, før at stalkingen og stalkingadfærden bliver for omfattende.

11. Litteraturliste

- Andersen, L. B., Laustsen, L. & Cecchini, M. (2020). Forskningskriterier. I Hansen, K. M., Andersen L. B. & Hansen, S. W., *Metoder i statskundskab*, 3. udg. København: Hans Reitzels Forlag. (s. 97, 104-105)
- Anklagemyndigheden (u. å.). *Særligt for dig, der har været udsat for forfølgelse, chikane eller stalking*. Anklagemyndigheden.dk. Sidst tilgået 02.06.23 via: <https://anklagemyndigheden.dk/da/udsat-for-forfoelgelse-chikane-eller-stalking>
- Antoft, R. & Salomonsen, H. H. (2007). Det kvalitative casestudium - introduktion til en forskningsstrategi. I Antoft, R., Jacobsen, M. H., Jørgensen, A. & Kristiansen, S. (red.), *Håndværk og Horisonter - tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Odense: Syddansk Universitetsforlag. (s. 49, 51)
- Bengtsson, T. T. & Mølholt, A. (2020). Anonymisering i kvalitative undersøgelser. I Petersen, K. E. & Ladefoged, L. (red.), *Forskning med børn og unge: etik og etiske dilemmaer*. København: Hans Reitzels Forlag. (s. 193-209)
- Bjørge, T. (2016). Introduction: A comprehensive model for preventing crime. I *Preventing Crime: A Holistic Approach*. London: Palgrave Macmillan. (s. 1, 15-18, 21-25, 31)
- Brandt, C. & Voerman, B., (2020). The Dutch Model: A New Stalking Approach to Policing Stalking. I Chan, H. C. O. & Sheridan, L., *Psycho-Criminological Approaches to Stalking Behavior - An International Perspective*. New Jersey: John Wiley & Sons Ltd. (s. 248, 251, 256, 259-265)
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2015). *Kvalitative metoder - en grundbog*. 2. udg. København: Hans Reitzels Forlag. (s.13-14, 36-38, 43-44, 466, 523-525)
- Cornish, D. B., & Clarke, R. V. (2014). Crime as a Rational Choice. I Cullen, F. T., Agnew, R. & Wilcox, P. *Criminological Theory: Past to Present*. 5th. ed. New York: Oxford University Press (s. 437)

- Dandanell, F. (2018). *Stalker gik til lægen fire gange: Du har bare kærestesorger*. Berlingske.dk. Sidst tilgået 02.06.23 via: <https://www.berlingske.dk/danmark/stalker-gik-til-laegen-fire-gange-du-har-bare-kaerestesorger>
- Dansk Stalking Center & Oxford Research (2021). *Det ved vi om udøvere af stalking*. (s. 5). https://usercontent.one/wp/danskstalkingcenter.dk/wp-content/uploads/2021/09/Det_ved_vi_om_udoevere_2021_RAPPORT_DSC.pdf?media=1670324017
- Dansk Stalking Center (2017). *Når der er tale om stalking. En håndbog til fagpersoner*. Dansk Stalking Center.
- Dansk Stalking Center (2023). *Digital Stalking*. Dansk Stalking Center (s. 5-6). Tilgås via: <https://usercontent.one/wp/danskstalkingcenter.dk/wp-content/uploads/2023/01/Rapport-Digital-Stalking.pdf?media=1670324017>
- Dansk Stalking Center (u. å. a). *Lovgivning*. Danskstalkingcenter.dk. Sidst tilgået 02.03.23 via: <https://danskstalkingcenter.dk/lovgivning/>
- Dansk Stalking Center (u. å. b.). *Dansk Stalking Center*. Danskstalkingcenter.dk. Sidst tilgået 02.06.23 via: <https://danskstalkingcenter.dk/dansk-stalking-center/>
- Dansk Stalking Center (u. å. c.). *Projekter*. Danskstalkingcenter.dk. Sidst tilgået 02.06.23 via: <https://danskstalkingcenter.dk/projekter/>
- Dansk Stalking Center (u. å. d). *Tryk i Esbjerg*. Danskstalkingcenter.dk. Sidst tilgået 02.06.23 via: <https://danskstalkingcenter.dk/tryk-i-esbjerg/>
- Dansk Stalking Center (u. å. e). *Tryk i Sydøstjylland*. Danskstalkingcenter.dk. Sidst tilgået 02.06.23 via: <https://danskstalkingcenter.dk/tryk-i-sydoestjylland/>
- De Fazio, L. (2009). *The Legal Situation on Stalking among the European Member States*. Springer Science + Business Media B. V. (s. 234)
- Dullum, J. (2020). *Omvendt voldsalarm - En evaluering av kontaktforbud med elektronisk kontroll (straffeloven § 57) i saker om vold i nære relasjoner*. Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet. (s. 84, 89). Tilgås via:

www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2020/10/NOVA-Rapport-OVA-15-2020_.pdf

- Engbo, H. J. og Smith, P. S. (2012). Hvad vil samfundet med fængslerne? Hensyn, formål og princippet i et idehistorisk perspektiv. I *Fængsler og menneskerettigheder*. København: Jurist- og økonomforbundets forlag (s. 50, 69, 72)
- Fissel, E. R., Reyns, B. W. & Fisher, B. S. (2020). Stalking and Cyberstalking Victimization Research: Taking Stock of Key Conceptual, Definitional, Prevalence, and Theoretical Issues. I Chan, H. C. O. & Sheridan, L., *Psycho-Criminological Approaches to Stalking Behavior - An International Perspective*. New York: John Wiley & Sons Ltd. (s. 13-15)
- Flowers, C., Winder, B. & Slade, K. (2022). "You Want to Catch the Biggest Thing going in the Ocean" A Qualitative Analysis of Intimate Partner Stalking. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(7-8), 4278–NP4314. Sage Publications. (s. 4278, 4291-4292, 4298, 4300, 4302). Tilgås via <https://doi.org/10.1177/0886260520958632>
- Gilje, N. & Grimen, H. (2002). *Samfundsvidenskabernes Forudsætninger*. Hans Reitzels Forlag, København. (s. 164-66, 168-169, 171-176, 183, 190)
- Hacking, I. (1991). The Making and Molding of Child Abuse. *Critical Inquiry*, 17(2), 253-288. Chicago: The University of Chicago Press. (s. 272, 287).
<https://doi.org/10.1086/448583>
- Henley, S., Underwood, A. & Farnham, F. (2020) National Stalking Clinic: A UK Response to Assessing and Managing Stalking Behavior. I Chan, H. C. O. & Sheridan, L., *Psycho-Criminological Approaches to Stalking Behavior - An International Perspective*. New Jersey: John Wiley & Sons Ltd. (s. 335-336, 338-339).
- Hirschi, T. (2002). *Causes of Delinquency*. New York: Routledge. (s. 18-20, 22)
- Hirschi, T. (2014). Social Bond Theory i Cullen, F. T., Agnew, R., & Wilcox, P. (red.), *Criminological Theory: Past to Present*. 5th ed. Oxford University (s. 229, 231-232)

- Jacobsen, M. H. (2007). Adaptiv Teori - den tredje vej til viden: en stående invitation til syntesesociologi? I Antoft, R., Jacobsen, M. H., Jørgensen, A. & Kristiansen, S. (red.), *Håndværk og Horisonter - tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Odense: Syddansk Universitetsforlag. (s. 250-251, 261, 266-268, 282-283)
- Justitsministeriet (2007). 4. Mentalundersøgelse. CIR1H nr 9760 af 12/07/2007. Sidst tilgået 02.06.23 via: <https://www.retsinformation.dk/eli/retsinfo/2007/9760>
- Justitsministeriet (2020). *Aftale om politiets og anklagemyndighedens økonomi 2021-2023*. (s. 2, 9-10). Tilgås via: <https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2020/12/Aftale-om-politiets-og-anklagemyndighedens-oekonomi-2021-2023-1.pdf>
- Justitsministeriet (2021). *Bedre hjælp til ofre for stalking*. (s. 3, 8). Tilgås via: <https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2021/08/Bedre-hjaelp-til-ofre-for-stalking.pdf>
- Justitsministeriet (2022). Kapitel 25 "Forbrydelser mod liv og legeme". I *Bekendtgørelse om straffeloven*. (s. 49). Kan tilgås via: <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2022/1360#P242>
- Justitsministeriets Forskningskontor (2018). *Omfanget og karakteren af stalking. En befolkningsundersøgelse 2017/2018*. (s. 1, 6-9). https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2018/rapport_omfanget_og_karakteren_af_stalking_ii_0.pdf
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Interview - Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. 3. udgave. København: Hans Reitzels Forlag. (s. 116-117, 120, 159, 183-187, 190, 271-272, 333)
- Laub, J. H. & Sampson, R. J. (2006). *Shared Beginnings, divergent lives: delinquent boys to age 70*. Harvard University Press (s. 39, 279-282)
- Laub, J. H. & Sampson, R. J. (2018). A Theory of Persistent Offending and Desistance from Crime. I Cullen, F. T., Agnew, R., and Wilcox, P.: *Criminological Theory: Past to Present*. 6th ed. New York: Oxford University Press (s. 523)

- Layder, D. (1998). *Sociological practice: linking theory and social research*. London: SAGE Publications. (s. 1, 26-27, 38, 53-54, 56, 58-59, 101, 110, 112-113)
- Lilly, J.R., Cullen, F. T. & Ball, R. A. (2019). The Complexity of Control. Hirschi's Two Theories and Beyond. I *Criminological Theory. Context and Consequences*. 7th ed. Californien: Sage Publications (s. 111)
- Loseke, D. R. (2003). *Thinking about Social Problems*. 2nd ed. New York: Aldine De Gruyter. (s. 14+55)
- Malsch, M., de Keijser, J. W. & Debets, S. E. C. (2011). Are Stalkers Recidivist? Repeated Offending by Convicted Stalkers. *Violence and Victims* 26(1), 3-15. United States: Springer Publishing Company. (s. 4-12) Tilgås via:
<https://doi.org/10.1891/0886-6708.26.1.3>
- Mezouri, M. (2023). *Antallet af brud på tilhold er på himmelflugt: "Opsigtsvækkende" mener kriminolog*. Nyheder.tv2.dk. Sidst tilgået 02.06.23 via: <https://nyheder.tv2.dk/samfund/2023-02-04-antallet-af-brud-paa-tilhold-er-paa-himmelflugt-opsigtsvaekkende-mener-kriminolog>
- Mullen, P. E. Pathé, M. & Purcell, R. (2009). *Stalkers and their victims*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press. (s. 66, 69-88, 112)
- Mønster, F. (2020). *Hun får flertal for lov mod stalking efter 11 års politisk kamp: Jeg er svært godt tilfreds*. Avisend danmark.dk. Sidst tilgået 02.06.23 via: <https://avisend danmark.dk/danmark/hun-faar-flertal-for-lov-mod-stalking-efter-11-aars-politisk-kamp-jeg-er-er-svaert-godt-tilfreds>
- Paternoster, R. & Bushway, S. (2018). The Feared Self: An Identity Theory of Desistance. I Cullen, F. T., Agnew, R., and Wilcox, P.: *Criminological Theory: Past to Present*. 6th ed. New York: Oxford University Press (s. 530)
- Paternoster, R., & Bushway, S. (2009). *Desistance and the Feared Self: Toward an Identity Theory of Criminal Desistance*. Journal of Criminal Law and Criminology, 99(4), p. 1103-1156. Chicago: Northwestern University School of Law (s. 1105, 1108, 1118-1119, 1123-1124)

- Politi (u. å). *Anmeld stalking*. Politi.dk. Sidst tilgået 02.06.23 via: <https://politi.dk/anmeld-kriminalitet/stalking-psykisk-vold-og-vold-i-naere-relationer/anmeld-stalking>
- Rasborg, K. (2013). Socialkonstruktivismen i klassisk og moderne sociologi. I Fuglsang, L., Olsen, P. B. & Rasborg, K. (red.), *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*. 3. udg. Frederiksberg: Samfundslitteratur. (s. 403)
- Riis, O. (2005). *Samfundsvidenskab i praksis - introduktion til anvendt metode*. København: Hans Reitzels Forlag. (s. 35, 64, 109)
- Riis, O. (2012). Kvalitet i kvalitative studier. I Jacobsen, M. H. & Jensen, S. Q. (red.), *Kvalitative udfordringer*. København: Hans Reitzels Forlag. (s. 354, 356-357, 359, 370)
- Siepelmeyer, O. & Ortiz-Müller, W. (2020). Stop Stalking - But How? I Chan, H. C. O. & Sheridan, L., *Psycho-Criminological Approaches to Stalking Behavior - An International Perspective*. New Jersey: John Wiley & Sons Ltd. (s. 310-311, 321-323, 329)
- SocialRespons (2019). *Evalueringsrapport - Tryk i Esbjerg*. (s. 5). Tilgås via: https://usercontent.one/wp/danskstalkingcenter.dk/wp-content/uploads/2020/10/FINAL_Rapport_Tryk-i-Esbjerg.pdf
- Stafford M. C. & Warr, M. (2014). Reconceptualizing Deterrence Theory. I Cullen, F. T., Agnew, R., & Wilcox, P. (red.), *Criminological Theory: Past to Present*. 5th. ed. Oxford University (s. 431)
- Stop-stalking (u. å.). *Mission Statement*. stop-stalking-berlin.de. Sidst tilgået 02.06.23 via: <https://www.stop-stalking-berlin.de/en/general-information-2/mission-statement-2/>
- Sykes, G. M. & Matza, D. (1957). Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency. *American Sociological Review*, 22(6), 664-670. (s. 668)
- Wheatley, R., Winder, B. & Kuss, D. (2021). It's so hard to get out of that bubble. A Phenomenological Analysis with Men Who Have Stalked. *Journal of Forensic Psychology Research and Practice*, 21(3), 249-282. Tilgås via

<https://doi.org/10.1080/24732850.2020.1855385> (s. 249, 252-253, 258-260-266, 269, 270, 272-273)

- Wheatley, R., Henley, S. & Farnham, F. (2023). Stalking: Issues of deterrence “When I was stalking, I was so dedicated to it. Nothing would stop me. It was my focus.”, *Journal of Criminal Psychology*, 13(2), 136-153. (s. 141) Tilgås via:
<https://doi.org/10.1108/JCP-07-2021-0027>
- Åkerström, M. & Wästerfors, D. (2018). Kvalitative interviews – praktiske råd og analytiske muligheder. I Jacobsen, M. H. (red.), *Metoder i kriminologi*. København: Hans Reitzels Forlag. (s. 147-184)